

KINNITATUD

Keskkonnaameti

peadirektori asetäitja 18.jaanuar 2021

käskkirjaga nr 1-2/20/20

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kaitsekorralduskava 2021–2030

Keskkonnaamet 2020

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti tuleviku heaks

SISUKORD

Eessõna	4
1. Taust.....	5
1.1. Üldisloomustus	5
1.2. Maaomand ja maakasutus	6
1.3. Hoiuala huvigrupid	9
1.4. Kaitsekord	9
1.5. Uuritus	11
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	11
1.5.2. Riiklik Seire	11
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus	13
1.5.3.1. Osaline elupaikade inventuur	13
1.5.3.2. Rannaniitude ja laaside haudelinnustiku kordusinventuur	13
1.5.3.3. Laaside veerežiimi uuring	13
1.5.3.4. Laaside kalastiku inventuur.....	13
1.5.3.5. Kaitstavate soontaimede inventuur.....	14
2. VÄÄRTUSED, OHUD, EESMÄRGID	15
2.1. Elustik	15
2.1.1. Linnustik	15
2.1.1.1. Rannaniitude ja laaside haudelinnustik	15
2.1.1.2. Läbirändavad linnud	16
2.1.1.3. Talvituvad veelinnud	17
2.1.2. Kahepaiksed ja roomajad	18
2.1.3. Putukad	18
2.1.3.1. Hännak-rabakiil (<i>Leucorrhinia caudalis</i>).....	19
2.1.4. Hoiuala taimestik	20
2.1.4.1. Roheline hiidkupar (<i>Buxbaumia viridis</i>)	22
2.1.4.2. Randtarn (<i>Carex extensa</i>)	22
2.1.4.3. Rand-kesakann (<i>Sagina maritima</i>)	23
2.1.5. Hoiuala imetajad	24
2.1.5.1. Euroopa naarits (<i>Mustela lutreola</i> *).....	25
2.1.5.2. Saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	26
2.2. Elupaigatüübid	27

2.2.1. Liivased ja mudased pagurannad (1140).....	30
2.2.2. Rannikulõukad (1150*)	30
2.2.3. Laiad madalad lahed (1160).....	32
2.2.4. Esmased rannavallid (1210)	32
2.2.5. Väikesaared ning laiud (1620)	33
2.2.6. Rannaniidud (1630*)	34
2.2.7. Eelluited (2110).....	34
2.2.8. Hallid luited (2130*)	35
2.2.9. Kuivad nõmmed (4030)	36
2.2.10. Kadastikud (5130).....	36
2.2.11. Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210).....	37
2.2.12. Lügirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	38
2.2.13. Lood (6280*)	39
2.2.14. Sinihelmikakooslused (6410).....	39
2.2.15. Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430).....	40
2.2.16. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	41
2.2.17. Puisniidud (6530*)	41
2.2.18. Nõrglubja-allikad (7220*)	42
2.2.19. Lügirikkad madalsood (7230).....	43
2.2.20. Vanad loodusemetsad (9010*)	44
2.2.21. Puiskarjamaad (9070).....	44
2.2.22. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	45
2.3. MUUD VÄÄRTUSED	46
2.3.1. Kohaliku tähtsusega väärtuslik maastik.....	46
2.3.2. Kultuurimälestised.....	47
3. ALA TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS	48
4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA.....	50
4.1. Kaitsekorralduslikud tegevused	50
4.1.1. Inventuurid, seired ja uuringud	50
4.1.1.1. Kaitstavate soontaimede inventuur.....	50
4.1.1.2. Laiside kalastiku inventuur.....	50
4.1.1.3. Rannaniitude ja laiside haudelinnustiku kordusinventuur	51
4.1.1.4. Osaline elupaikade inventuur	51
4.1.1.5. Inimtegevusest mõjutatud laiside veerežiimi uuring	51
4.1.1.6. Riiklik seire.....	52

4.1.1.7. Tulemusseire	54
4.1.2. Hooldus-, taastamis- ja ohjamistegevused	54
4.1.2.1. Kurdlehise kibuvitsa tõrje	54
4.1.2.2. Euroopa naaritsa elupaiga taastamistöõ	55
4.1.2.3. Poollooduslike koosluste taastamine	55
4.1.2.4. Poollooduslike koosluste hooldamine	60
4.1.2.5. Laiside taastamine tulenevalt uuringutulemustest	64
4.1.3. Taristu, tehnika, loomad	64
4.1.3.1. Infostendide hooldus	64
4.1.3.2. Heinamaasääre tee parandamine	64
4.1.3.3. Piiritähiste paigaldamine	65
4.1.4. Kavad, eeskirjad	67
4.1.4.1. Kaitsekorralduskava vahehindamine ja uuendamine	67
4.1.4.2. Kaitsekorra muutmine	67
4.2. Eelarve ja ajakava	71
5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	74
KASUTATUD KIRJANDUS	76
LISAD	78
Lisa 1. Väljavõtted maakonna hoiualade määrusest ja looduskaitseadusest	78
Lisa 2. Kaitsekorralduskava koostamise käigus tehtud kaitsekorra ja piiride muutmise ettepanekute koond	82
Lisa 3. Väärtuste koondtabel	83
Lisa 4. Ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimine ja metsakahjustuste leviku tõkestamine hoiualal (ja kaitseala piiranguvööndis)	96
Lisa 5. Avalikustamise materjalid	97
Lisa 6. Fotod	107

EESSÕNA

Vastavalt looduskaitseaduse paragrahvile 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovitud kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaameti peadirektori asetäitja. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kaitsekorralduskava (edaspidi ka *KKK*) eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*), selle kaitsekorrast, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ja alal läbiviidavast riiklikust seirest
- analüüsida ala eesmärke ja anda hinnang iga põhiväärtuseks (kaitse-eesmärgiks) oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ja 30 aasta perspektiivis
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest ja kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos loodetud tulemustega
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega
- luua alusdokument hoiuala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks

KKK koostamisel tugineti Piret Kiristaja poolt koostatud KKK eelnõule, mida tutvustati 25. septembril 2008. a tollases Kõrgessaare vallamajas. Ajakohastatud KKK eelnõu tutvustati 4. augustil 2020. a Kärklas endises maavalitsuse saalis (vt lisa 5).

KKK koostamist koordineeris Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo spetsialist Andres Miller (tel 503 6455, andres.miller@keskkonnaamet.ee). Esikaane foto autor on Alice Leetmaa.

KAITSEKORRALDUSKAVA ON VALMINUD „RIIKLIKU STRUKTUURI-VAHENDITE KASUTAMISE STRATEEGIA 2007-2013” JA SELLEST TULENEVA „ELUKESKKONNA ARENDAMISE RAKENDUSKAVA“ PRIORITEETSE SUUNA „SÄÄSTVA KESKKONNAKASUTUSE INFRASTRUKTUURIDE JA TUGISÜSTEEMIDE ARENDAMINE” MEETME „KAITSEKORRALDUSKAVADE JA LIIKIDE TEGEVUSKAVADE KOOSTAMINE LOODUSE MITMEKESISUSE SÄILITAMISEKS” PROGRAMMI ALUSEL EUROOPA REGIONAALARENGU FONDI VAHENDITEST.

1. TAUST

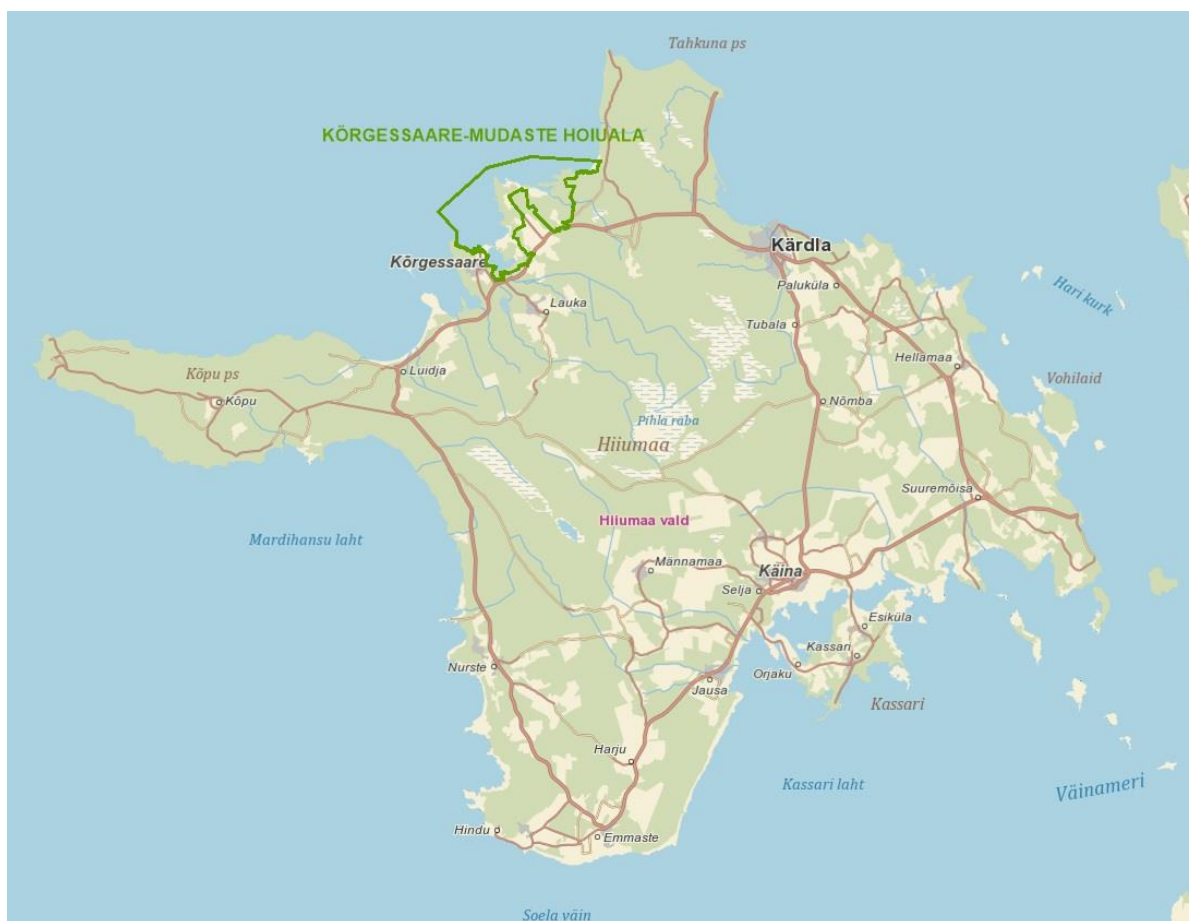
1.1. ÜLDISELOOMUSTUS

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala asub Hiiumaa loodeservas (vt joonist 1). Administratiivselt asub hoiuala Hiiumaa maakonnas Hiiumaa vallas Mangu, Mudaste, Ogandi, Pihla, Reigi, Rootsi ja Sigala külas ning Kõrgessaare alevikus.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kogupindala on 2870,7 ha, millest meri hõlmab 1638,3 ha, siseveekogud 222,5 ha ja maismaa 1009,9 ha.

Maastikutüübilt on hoiuala madal rannikujärvedega viirsavitasandik. Ala iseloomustab väga liigendatud rannajoon, madal meri ja eri suurusega rannikujärved e rannikulõukad (hiiuma keeles *laisid*). Laisid on madalad (0,2–0,8 m), valdavalt magedaveelised ja sageli kivederohked ning kõvapõhjalised. Valdavalt kasvab laisidel harilik pilliroog. Maastikku ilmestavad kadastikud ja rannaniidud, esineb palju rändrahnepärgid ja kivikülve. Siinsete poollooduslike alade kujunemist on suuresti mõjutanud sajandite jooksul toimunud inimtegevus.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala võeti kaitse alla Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrusega nr 233 „Hoiualade kaitse alla võtmine Hiiumaa maakonnas”. Hoiuala eesmärk on rannikuga seotud elupaikade ja linnuliikide kaitse. Hoiuala kuulub tervikuna üleeuroopalise kaitstavate alade võrgustikku Natura 2000, olles osa Kõrgessaare-Mudaste linnu- ja loodusala.

Joonis 1. Kõrgessaare-Mudaste hoiuala asukoht (aluskaart: Maa-amet).

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala jääb 1989. a moodustatud Lääne-Eesti saarte biosfääri programmialale, mis on UNESCO programmiga MAB (*Man and Biosphere*) haaratud ala haridus-, seire- ja uurimistöö korraldamiseks ning loodusvarade kaitse ja säästliku kasutamise ühitamiseks¹.

1.2. MAAOMAND JA MAAKASUTUS

Kõrgessaare-Mudaste hoiualale jääb maakatastri andmetel 2019. a jaanuari seisuga 98 eramaaüksust (neist kaks katastriüksust jääb hoiualale pisut vähem kui 0,1 ha ulatuses), 14 riigimaaüksust (neist üks on Maa-ameti poolt 2020. aastaks erastatud) ja viis munitsipaalmaüksust. Pindalaliselt hõlmavad eramaad 875,9 ha, riigimaad 176,1 ha ja munitsipaalmaad ligikaudu 5,9 ha (katastriüksused hõlmavad ka siseveekogusid ja kohati rannikumerd). Katastrisse kandmata maid on ligikaudu 34 ha (peamiselt rannikuribad ja väikesaared). Ülevaate katastrisse kantud maadest omandi järgi 2019. a jaanuari seisuga annab joonis 2.

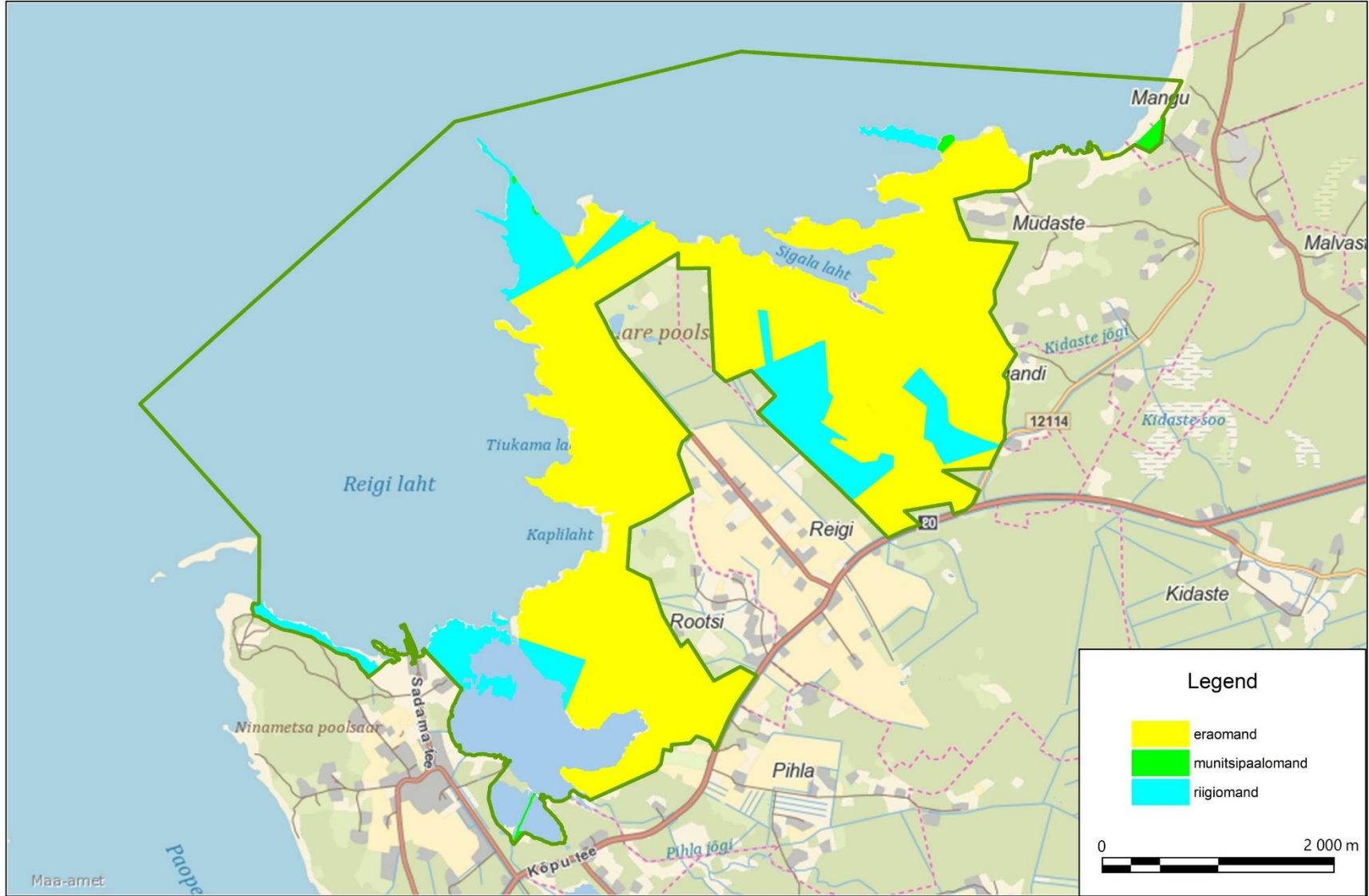
Praegu riigi omandisse kuuluvad maad on Keskkonnaministeeriumi (Riigimetsa Majandamise Keskus, Maa-amet) ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (Maanteeamet) valitsemisalas.

Kõlvikuliselt moodustavad hoiuala maismaast suurema osa männimetsad, kadastikud, märgalad ja rannaniidud. Taas on asutud hooldama ja taastama endisi pärandkooslusi. Inimasustus on hoiualal ja lähikonnas hõre, kuid siiski olemas. Oluline on, et inimasustus hoiualal ja selle naabruses säiliks ning maaomanikel oleks huvi pärandkooslusi traditsioonilisel moel majandada. Ülevaate hoiuala kõlvikulisest jaotusest annab joonis 3.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 järgi on hoiualadel maamaksuvabastuse määr 50%.

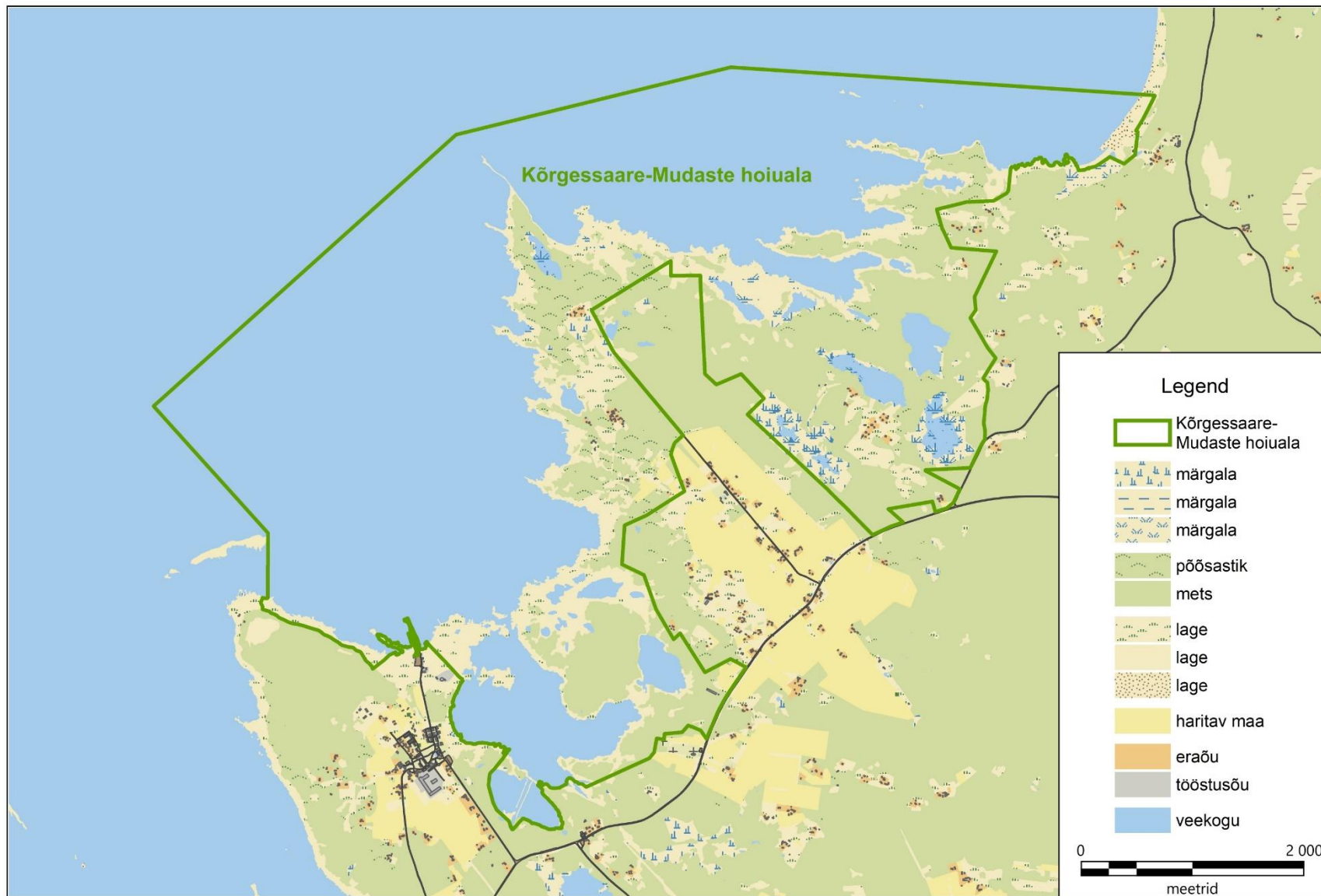
---

¹ <https://unesco.ee/laane-estti-saarte-biosfaari-programmiala/>

Joonis 2. Katastrisse kantud maade jaotumine omandi järgi Kõrgessaare-Mudaste hoiualal 2019. a jaanuaris (aluskaart: Maa-amet).

Joonis 3. Hoiuala kõlvikuline jaotus 2018. a põhikaardi järgi (aluskaart: Maa-amet).

1.3. HOIUALA HUVIGRUPID

Kõrgessaare-Mudaste hoiualaga seotud olulisemad huvigrupid ja nende huvid on esitatud alljärgnevalt:

Keskkonnaamet (KeA) – hoiuala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada ala eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund.

Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK) – praktiliste looduskaitsetööde tegemine riigimaadel ja ala külastuse korraldamine hoiuala väärtuste soodsa seisundi säilitamiseks ning tutvustamiseks.

Hiiumaa Vallavalitsus – piirkonna arendamine, turismi arendamine, piirkonna atraktiivsuse suurendamine.

Maahooldajad – rannaniitudel ja teistel poollooduslikel kooslustel karja kasvatamine, maa hooldamine, toetuste saamine.

Maaomanikud – oma maa kasumlik majandamine, soodustuste ja toetuste saamine, turvalise elukeskkonna säilimine.

(Harrastus)kalurid – kalapüük ja mootorsõidukiga randa pääsemine.

Jahimehed – jahipidamine, sh linnujaht.

Puhkajad – kaitstaval alal jalutamine, ujumine, lõkke tegemine, telkimine, mootorsõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine ning teiste aktiivsete tegevuste läbiviimine.

Muinsuskaitseamet – muinsuskaitsetöö korraldaja ja riikliku järelevalve tegija mälestiste üle.

1.4. KAITSEKORD

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrusega nr 233 „Hoiualade kaitse alla võtmine Hiiu maakonnas”. Enne seda on ala olnud kaitse all ajutiste piirangutega alana seoses Natura alade määramisega Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korraldusega nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”, mille lisa 1 punkti 1 alapunkti 19 järgi kuulub hoiuala Kõrgessaare-Mudaste linnuala ning punkti 2 alapunkti 156 järgi samanimelise loodusala koosseisu.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kuulub üleeuroopalise Natura 2000 võrgustiku alade hulka ning on osa rahvusvahelise tähtsusega linnualast (tähtis linnuala: TLA; inglise keeles *IBA*). Samuti on Kõrgessaare-Mudaste hoiuala osa Vabariigi Valitsuse 4. märtsi 1997. a määrusega nr 48 määratud rahvusvahelise tähtsusega märgalade (nn Ramsari alade) eelvalikualadest.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – rannikulõugaste (1150*), laiade madalate lahtede (1160), väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), kadastike (5130), alvarite (6280*), niiskuslembeste kõrgrohustute (6430), nõrglubja-allikate (7220*) ja liigirikaste madalsoode (7230) – kaitse ning EÜ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetatud, kaitset vajavate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse, on soopart (*Anas acuta*), viupart (*Anas penelope*), sinikaelpart (*Anas platyrhynchos*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), lauk (*Fulica atra*), kalakajakas (*Larus canus*), sarvikpütt

(*Podiceps auritus*), hahk (*Somateria molissima*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*), hüüp (*Botaurus stellaris*), rääkspart (*Anas strepera*) ja tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*).

Alal kehtib kaitstavate loodusobjektide üldine kaitsekord vastavalt looduskaitseaduse paragrahvile 14 ning hoiualade ühine kaitsekord vastavalt looduskaitseaduse paragrahvidele 32 ja 33. Nagu kõigil hoiualadel, puudub ka Kõrgessaare-Mudaste hoiualal sisene tsoneering ehk vööndid. Konkreetsed piirangud tulenevad kaitsealuse liigi elupaigast või kaitstavast elupaigatüübist, mitte tsoneeringust (tsoneeringut asendab loodusväärtuse olemasolu ja selle piiritletud levikuala). Hoiualadel ei ole kaitsekorda eraldi täpsustavat kaitse-eeskirja, nagu on kaitsealadel. Kõik hoiualad on kaitse alla võetud Vabariigi Valitsuse määrustega maakondade kaupa ja nendes määrustes on loetletud hoiualad ning hoiualade kaitse-eesmärgid ehk väärtused, mida konkreetsel hoiualal kaitstakse.

Looduskaitseadusest tulenevalt (§ 14) ei või kaitstaval loodusobjektil, sh hoiualal, ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 4) lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;
- 5) seada projekteerimistingimusi;
- 6) anda ehitusluba;
- 7) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist;
- 8) jahiulukeid lisasöötä.

Looduskaitseaduse 5. peatükist (§-d 32 ja 33) tulenevalt on hoiualal lisaks eelnevale keelatud:

- 1) nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade või kaitstavate liikide soodsa seisundi;
- 2) metsaraie, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist;
- 3) lageraie langil, mille pindala on suurem kui kaks hektarit ja laiem kui 30 meetrit, ning turberaie langil, mille pindala on suurem kui viis hektarit;
- 4) ilma hoiuala valitsejale teatist esitamata ja selle esitamisest vähemalt ühe kuu möödumist rajada teed, teisaldada looduslikku kivimit või pinnast, muuta veekogu veetaset või kaldajoont, kasutada biotsiidi või taimekaitsevahendit, kultiveerida või väetada looduslikku või poollooduslikku rohumaad või poldrit, raiuda puid puisniiduilmelisel alal, rajada või rekonstrueerida maaparandussüsteemi ning varuda roogu.

Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või vastava teatise menetlemisel.

Looduskaitseaduses ei sätesta hoiuala külastust piiravaid regulatsioone (s.o lõkke tegemisele ja telkimisele, rahvaürituste suurusele jms). Piirangud lõkke tegemisele antud alal tulenevad tuleohutuse seaduse §-dest 15 kuni 17, mis käsitlevad küttekoldevälise tule tegemise ja grillimise tuleohutusnõudeid, metsa- ja muu taimestikuga kaetud ala tuleohutusnõudeid ning maaomaniku kohustusi metsaga kaetud alal.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

*LIFE BaltCoast*² projekti raames viidi läbi elustiku inventuurid, mis jälgisid kahepaiksete, linnustiku ja soontaimede seisundit projekti jooksul. Tulemused on kätte saadavad projekti seirearuandes (Rannap, R., 2012). Sama projekti raames uuris Kootsaare rannaniidu haudelinnustikku Hannes Pehlak 2007. ja 2010. a. Varasemalt on alal linde ja kahepaikseid uuritud Aivar Leito poolt 1995. a (Leito, A., 1995) ning ainult linnustikku Aivar ja Tiit Leito poolt 2000. a (Leito, A. ja T., 2000 ning Leito, T., 2000) ja 2002. a (Leito, T., 2002). Teadaolevalt uuriti viimati Kõrgessaare-Mudaste linnuala (kuhu peale Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kuulub Paope looduskaitseala ja Kõrgessaare looduskaitseala Kõrgessaare sihtkaitsevöönd) linnustikku 2012. a Alice Leetmaa, Leho Aaslaiu ja Vello Tarningu poolt Eesti Ornitoloogiaühingu tellimusel (Leetmaa, A., 2012).

Hoiuala elupaikasid on jupiti inventeeritud erinevatel aastatel: umbes aastal 2000 Tiit Leito ning Reimo Rivis, Laimdota Truus ja Urve Ratas ning Pärandkoosluste Kaitse Ühingust Bert Holm ja Toomas Kukk; aastail 2009–2010 Meeli Mesipuu; aastal 2011 Marje Talvis; aastal 2012 Alice Leetmaa; aastail 2013–2014 Meeli Mesipuu, Alice Leetmaa ja Kaie Sarv; aastal 2015 Peedu Saar ja Ott Luuk; aastal 2016 Triin Masing ning Marje Talvis ja Pille Mänd; aastal 2017 Oliver Parrest; aastal 2018 Kaie Sarv ja Triin Masing, Renno Nellis, Julika Korv ning Marje Talvis ja Aivar Hallang ning aastal 2019 Kaie Sarv ja Julika Korv. Pärast Renno Nellise tehtud ulatuslikumat inventuuri 2018. a on kogu hoiuala kohta elupaigainfo valdavalt olemas.

Lisaks on hoiualal rannikulõugaste (edaspidi ka *laiside*) ja roostike majandamise kohta koostatud 2002. a eksperdiarvamus Tiit Leito poolt.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Hoiualale jäävad mitmed riikliku seire allprogrammi „Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire” alamprogrammide seirealad. Seired, mida hoiualal läbi viiakse on:

- Rannikumaastikud

Seirejaamad: Reigi Kootsaare maastikuprofiil, Reigi Mudaste I maastikuprofiil, Reigi Mudaste II maastikuprofiil, Reigi Mudaste III maastikuprofiil, Reigi Mudaste VI maastikuprofiil

Seiratavad parameetrid: 1) maakasutus; 2) maastiku paigeline struktuur, mida kirjeldatakse taimkatte üksuste kaudu.

- Haned, luiged ja sookurg

Seirejaam: Reigi laht (luiged, kured, haned)

---

² <https://www.life-baltcoast.de/en/home/sites/>

Seiratavad parameetrid: pesitsevate ja/või läbirändavate populatsioonide leviku, arvukuse ja seisundi jälgimine

- Ohustatud soontaimede ja samblaliigid

Seirejaam: Meelste lahe rannik, Mudaste

Seiratavad liigid: *Carex extensa*, *Sagina maritima*

Seiratavad parameetrid: info kogumine haruldaste ja ohustatud taime- ning samblaliikide populatsioonide seisundist ja toimunud muutustest

- Haruldaste ja ohustatud taimekoosluste seire

Seirejaam: Mudaste

Seiratavad parameetrid: rannaniitude taimekoosluste seire

- Euroopa naarits

Seirejaam: Armioja, Kidaste oja, Pihla oja

Seiratavad parameetrid: euroopa naaritsa taasisustamise edukus

Seiresamm: iga-aastane

- Saarmas

Seirejaam: seireruut EL83

Seiratavad parameetrid: saarma olemasolu

- Kesktaivne veelinnuloendus

Seirejaam: Luidja kuni Tahkuna

Seiratavad parameetrid: talvituvate veelindude arvukus

Seiresamm: iga-aastane

Arhiivi on kantud hoiualale jääv kalastiku seire alamprogrammi seirejaam.

Siseveekogude seire:

- Väikejärvede seire

Seirejaam: Kirikulaht

Seiratavad parameetrid: zoo- ja fütoplankton

Mereseire:

- Mereseire

Seirejaam: Hiiu madala rannikuvesi

Seiratavad parameetrid: ohtlikud ained

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS

1.5.3.1. Osaline elupaikade inventuur

Vajalik on mereelupaikade inventeerimine, sest praegused määrangud on kameraalsed. Kaitsekorraldusperioodi lõpus on vaja teha osaline nn null- ja potentsiaalsete või degradeerunud elupaikade inventuur, et selguks nende võimalik vastavus loodusdirektiivi elupaigatüüpidele. Saadud andmestik on uuendatava kaitsekorralduskava aluseks.

1.5.3.2. Rannaniitude ja laaside haudelinnustiku kordusinventuur

Kaitsekorraldusperioodi lõpuks on vaja viia läbi rannaniitude haudelinnustiku kordusinventuur, mis võimaldab võrrelda *LIFE BaltCoast* projekti raames kogutud linnustikuandmestiku põhjal niitude majandamise tulemuslikkust. Arvestades, et *LIFE BaltCoast* raames seirati haudelinnustiku vaid Kootsaare rannaniidul (2007. ja 2010. a), on vaja inventeerida ka hoiuala ülejäänud rannaniitude linnustik.

Võimaluse korral liita Kootsaare ala riikliku seire allprogrammi „Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire” alamprogrammi „Valitud elupaikade haudelinnustik” alade hulka.

1.5.3.3. Laiside veerežiimi uuring

Kõik laisid on rohkem või vähem mõjutatud inimtegevusest. Uuringu eesmärk on hinnata loodusliku veerežiimi taastamise vajadust, arvestades euroopa naaritsa, aga ka saarma elupaiganõudlust. Uuring peab andma ülevaate laiside sügavustest, veetaseme kõikumisest, seotusest merevee tasemega (millise mereveetaseme juures toimub millistesse laisidesse merevee sissetung) ja mil määral mõjutavad laiside veerežiimi inimeste poolt tekitatud häiringud (kanalid, kraavitus, reostus jms).

Uuringu raames kogutud andmete põhjal töötada välja konkreetsete ettepanekud veetaseme reguleerimiseks laisides, et tagada soodsamad elutingimused euroopa naaritsale, saarmale, kaladele (paiksed, kudemisränne, noorkalad suvel), lindudele (pesitsevad ja läbirändel peatuvad veelinnud), kahepaiksetele ja teistele vees elutsevatele organismidele.

1.5.3.4. Laiside kalastiku inventuur

Märgalade ökosüsteemis on kalastikul väga tähtis osa, omades rolli nii linnustiku kui veeimetajate toidubaasis. Alal on olulised kalade kudealad. Kuna kalastiku liigid ja seisund on selles piirkonnas täiesti uurimata, on vaja see teadmistelünk andmetega täita. Eelkõige tuleb keskenduda laiside ja Kirikulahe kalastiku inventeerimisele ning edaspidi teha võimalusel seiret iga 10 aasta järel. Kalastiku uuringule on võimalik kaasata antud piirkonnas tegutsevaid kutselisi kalureid.

1.5.3.5. Kaitstavate soontaimede inventuur

Suurel osal alast on *LIFE BaltCoast* raames viidud läbi kaitsealuste soontaimeliikide inventuur, samas on oluline osa hoiualast inventeerimata. Vähemalt kõrge kaitsealuste liikide potentsiaaliga kasvukohad tuleb üle vaadata.

2. VÄÄRTUSED, OHUD, EESMÄRGID

2.1. ELUSTIK

2.1.1. LINNUSTIK

Liigid, mille elupaiku, sh rändepeatuspaiku vastavalt määrusele hoiualal kaitstakse, on soopart ehk pahlsaba-part (*Anas acuta*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), lauk (*Fulica atra*), kalakajakas (*Larus canus*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), hahk (*Somateria molissima*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*), hüüp (*Botaurus stellaris*), rääkspart (*Anas strepera*) ja tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*). Samade liikide, välja arvatud hüübi, rääkspardi ja tõmmuvaera, elupaikade kaitse on ka Kõrgessaare-Mudaste linnuala eesmärgiks.

Ennekõike on eeltoodud liigiloetelu puhul tegemist rändel peatuvate ning talvituvate veelindudega, kuid hoiuala eesmärgiks on rannaniitude ja rannikulõugaste kaitse ka haudelinnustiku jaoks.

Keskkonnaregistri andmeil on hoiualal 22 kaitsealuse linnuliigi elupaigad. Peamiselt on tegu pesitsuspaikadega, kuid hoiualale jääb ka osa kirjuhaha (*Polysticta stelleri*) talvitumisalast ning Kirikulaht on väikeluige (*Cygnus columbianus bewickii*) rändeagne peatumispaik.

2.1.1.1. Rannaniitude ja laaside haudelinnustik

Rannaniidud on olulised pesitsus- ja toitumisalad mitmetele kaitsealustele linnuliikidele, sh kurvitsalistele. Kootsaare rannaniidud on suhteliselt liigirikka ja arvuka linnukooslusega. *LIFE BaltCoast* projekti linnustikuinventuuride raames registreeriti Kootsaarel 18 haudelinnuliiki, millest kõige arvukamalt olid esindatud põldlõoke, kalakajakas, kiivitaja ja punajalg-tilder. Ülejäänud hoiualal inventeeriti rannaniitude linnustikku teadaolevalt viimati 2012. a (Leetmaa, A., 2012). Tollal registreeriti hoiualal pesitsevaid kaitsealuseid linnuliike järgmiselt: väiketüll (*Charadrius dubius*) 1 paar, liivatüll (*Charadrius hiaticula*) 5 paari, rukkirääk (*Crex crex*) 8 paari, laululuik (*Cygnus cygnus*) 1 paar, sookurg (*Grus grus*) 3 paari, punaselg-õgija (*Lanius collurio*) 12 paari, sarvikpütt (*Podiceps auritus*) 1 paar, täpikhuik (*Porzana porzana*) 5 paari, rooruik (*Rallus aquaticus*) 1 paar, räusk (*Hydroprogne caspia*) 2 paari, jõgitiir 20 paari, randtiir (*Sterna paradisaea*) 52 paari, vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) 7 paari, ristpart (*Tadorna tadorna*) 6 paari ja punajalg-tilder (*Tringa totanus*) 13 paari; kokku 137 paari haudelinde 15 liigist. Varasemast on keskkonnaregistri andmetel rannikul pesitsejana teada naaskelnokk (*Recurvirostra avosetta*) ja laisidel hüüp (*Botaurus stellaris*), toitekülalisena must-toonekurg (*Ciconia nigra*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) ning kalakotkas (*Pandion haliaetus*). 2018. a lisandusid andmed nõmmelõokese (*Lullula arborea*) ja 2019. a hiireviu (*Buteo buteo*) pesitsuse kohta.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

linnustikule sobivate elupaikade pindala vähemalt **460 ha** (200 ha rannikulõukaid ning 260 ha rannaniite ja laide); rannaniitude haudelinnustiku arvukus vähemalt järgmine: **liivatüll 5 paari, punajalg-tilder 20 p**; laaside haudelinnustiku arvukus vähemalt **sarvikpütt 1 p**.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

linnustikule sobivate elupaikade pindala vähemalt **460 ha** (200 ha rannikulõukaid ning 260 ha rannaniite ja laide); rannaniidu haudelinnustiku arvukus vähemalt järgmine: **liivatüll 5 paari, punajalg tilder 15 p**. Laiside haudelinnustiku arvukus vähemalt **sarvikpütt 1 p**.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + suuremal osal rannaniitudest toimub hooldamine või taastamine
- + kevadine linnujaht ei ole jahieeskirjaga lubatud
- avatud rannikuelupaikade hävimine (roostumine, võsastumine)
Meede: rannaniidu elupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- laaside kinnikasvamine inimtegevuse tagajärjel
Meede 1: laaside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused.
Meede 2: laaside kalastiku inventuur.
- häirimine
Meede: teavitamine, kaitsekorra muutmine külastuse reguleerimiseks.
- röövlus
Meede 1: elupaikade (rannaniitude) taastamine ja hooldamine.
(Meede 2: äärmisel vajadusel väikekiskjate arvukuse reguleerimine.)

2.1.1.2. Läbirändavad linnud

Hoiuala liigestunud ja madalikerohke rannik loob soodsad puhke- ja toitumistingimused rändlindudele. Kirikulahte võib pidada üheks Hiiumaa linnurikkamaks laheks, mida kinnitavad vähemalt 2 aasta vaatlustulemused. 2000. a andmetel registreeriti Kirikulahes 16 liiki ja u 2000 isendit; 2008. a registreeriti siin kolme vaatluskorra peale kokku 13 liiki (R. Milleri andmed). 2000. a olid arvukaimateks liikideks viupart, lauk ja kümnokk-luik; 2008. a tutvart, viupart ja punapea-vart. Hoiuala kaitse-eesmärkidenä nimetatud liikidest on vaatlusaastatel 2007 ja 2008 esindatud kolm liiki: sinikael-part, sõtkas ja lauk. Linnudirektiivi I lissasse kuuluvatest liikidest esineb Kirikulahel väike- ja laululuik. 2012. a-st on andmeid valgepõsk-lagle (50 is), mustlagle (8 is), plüü (25 is), risla e rüdi (*Calidris alpina*; 80 is), tutka (5 is) ja mudatildri (15 is) kohta (Leetmaa, A., 2012).

Kõrgessaare-Mudaste rannik on osa rahvusvahelise tähtsusega linnualast (TLA ehk *IBA*), täpsemalt **valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*)** rändepeatuspaigast. 1999. a peatus TLA-l hinnanguliselt 10 000 valgepõsk-laglet, mis moodustas 3,5% tollasest biogeograafilisest

populatsioonist ning 2,8% kogu maailma populatsioonist. Mudaste-Kootsaare piirkond on üks olulisematest laglede peatumispiirkondadest sellel linnualal. Kootsaare rannaniidud on lisaks valgepõsk-laglele olulised toitumispaigad ka paljudele kurvitsalistele.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

hoiuala rannikul peatub 10 000 valgepõsk-laglet.

Lühiajalike (10 aasta) eesmärk:

hoiuala rannikul peatub 10 000 valgepõsk-laglet.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + suuremal osal rannaniitudest toimub hooldamine või taastamine
- + kevadine linnujaht ei ole jahieeskirjaga lubatud
- avatud rannikuelupaikade hävimine (roostumine, võsastumine)

Meede: rannaniidu elupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).

- laiside kinnikasvamine inimtegevuse tagajärjel

Meede 1: laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused.

Meede 2: laiside kalastiku inventuur.

- linnujaht

Meede: teavitamine, kaitsekorra muutmine (linnujahi keelamine).

- häirimine

Meede: teavitamine, kaitsekorra muutmine külastuse reguleerimiseks.

- röövlus

Meede 1: elupaikade (rannaniitude) taastamine ja hooldamine.

(Meede 2: äärmisel vajadusel väikekiskjate arvukuse reguleerimine.)

2.1.1.3. Talvituvad veelinnud

Talvituvatest veelindudest on ajavahemikus 1993–2006 registreeritud auli, sõtka, kümnokk-luige, laululuige, jääkoskla, rohukoskla, väikekoskla esinemine (Luigujõe, L., 2012). 2012. a seire raames kogutud andmete põhjal peatus hoiuala rannikul ja selle vahetus naabruses hinnanguliselt 300 auli, 100 sõtkast, 10 kümnokk-luige, 50 väikekosklat. 2016. a lennuloenduse käigus antud hinnangute järgi talvitus hoiuvalal 52 luige, 13 auli, 277 sõtkast, 8 kosklat, 62 kalakajakat, 13 hõbekajakat, 740 kala- või hõbekajakat ja 338 muud kajakat (Luigujõe, L. & Auniš, A., 2016).

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

hoiualal talvitub 200 sõtkast.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

hoiualal talvitub 200 sõtkast.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + talvine veelinnujaht ei ole jahieeskirjaga lubatud
- merereostus

Meede: riiklikud meetmed merereostuse jälgimisel ja tõrjumisel; alapõhiseid meetmeid ei planeerita.

2.1.2. KAHEPAIKSED JA ROOMAJAD

Hoiualal on registreeritud rabakonna (*Rana arvalis*) ja tähnikesiliku (*Triturus vulgaris*) leiud (Rannap, R., 2012). Lisaks on keskkonnaregistris aastast 2009 andmed hariliku nastiku (*Natrix natrix*) elutsemisest Pihla ja Reigi küla rannikul. M. Põdra väitel koeb Mailahe ümbruses arvukalt rohukonn (*Rana temporaria*). Hoiuala kaitse-eesmärkidena ei ole kahepaikseid ega roomajaid nimetatud.

Ala on eelmise sajandi lõpus olnud oluline kõre (*Bufo calamita*) elupaik (viimased leiud 1994. a), kuid tänaseks on liik alalt kadunud. Kootsaare läänerannikul on nähtud ja kuulnud kõresid 1990-ndate aastate alguses. 1995. a tuvastati 2–3 isendit Allikjärves (Allikalaha). Teadaolevalt on siin viimati kõret kuulnud 2001. a (Maie Jeeleri suuline teave). 2003. a kaevati kõrele rannaniidule kaks kudemisveekogu, mis nüüdseks on suhteliselt kinni kasvanud, kuna ümbruse hooldus on puudulik. Lähikonnas on samas tekkinud rannaniitude hoolduse tulemusena kõrele soodsaid elupaiku. Elupaikade hoolduskvaliteedi tõstmise järgselt võib kaaluda kõre taasasustamist (kui tõestatakse taasasustamise edukus muudel aladel Eestis), samas ei planeerita seda käesoleva kaitsekorralduskava kaitsekorraldusperioodi jooksul.

Praegustel andmetel ei oma hoiuala kahepaiksete ja roomajate jaoks sellist tähtsust, et oleks põhjust mõne liigi lisamiseks hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

2.1.3. PUTUKAD

Hoiualal on registreeritud kolme III kaitsekategooria putukaliigi elupaigad.

Köönaauk (Künaauk) on sigimisveekoguks kahele loodusdirektiivi IV lisa liigile hännak- ja valgelaup-rabakiilile (*Leucorrhinia caudalis* ja *L. albifrons*). Mõlemale liigile sobivad rikkaliku taimestikuga veekogud, kusjuures hännak-rabakiil eelistab veepinnal vesiroosi ja vesikupu lehtede olemasolu. 2013. a juunis vaadeldi Köönaaugus arvukalt hännak-rabakiili isaseid ja vähemalt üle kümne tandemi. Tegu on Hiiumaa kolmest leiukohast ainsaga, kus liiki arvukalt nähtud on, mistõttu tuleb hännak-rabakiil seada hoiuala kaitse-eesmärgiks. Valgelaup-rabakiili loendati samal korral u 10 isast, kuid liiki oli kindlasti rohkem. Selle liigi jaoks on Köönaauk üks kahest

teadaolevast heas seisundis elupaigast Hiiumaal. Liiki pole vaja hoiuala kaitse-eesmärgiks seada, kuna hännak-rabakiili kaitse tagab ka selle liigi soodsa seisundi.

Sigala küla niitudel on kaardistatud ka vareskaera-aasasilmiku (*Coenonympha hero*) elupaik. 2016. a leiti seal 1 isend liblikainventuuri käigus, mil otsiti kõiki liblikaliike konkreetsel alal ja ei püütud otsida just konkreetset liiki laiemal alal. Praeguste andmete alusel ei ole põhjust liiki hoiuala eesmärgiks seada.

2.1.3.1. Hännak-rabakiil (*Leucorrhinia caudalis*)

III kat; LoD IV; KE – ei; LoA – ei

Hännak-rabakiil on liigi kaitse tegevuskava eelnõu järgi Eesti kolmest kaitsealuselt rabakiililiigist arvukuselt ja levikult keskmine, st vähearvukam kui valgelaup-rabakiil ja arvukam või sama arvukas kui suur-rabakiil. Liik eelistab eutroofseid, aluselise või kergelt happelise veega väikesi veekogusid. Elupaiga eelduseks on päikesele avatud vaba veepinna ja sellel ujuvate lehtedega taimede (vesiroos, vesikupp ja penikeeled) olemasolu. Liigi lendlus algab juuni esimesel poolel ning kestab tavaliselt juuli alguseni. Elupaigas võib liik olla sageli arvukas. Koorunud isendid lendavad koorumispaigast kuni 1 km eemale enda kuivatamiseks ja toitumiseks ning hiljem siirduvad tagasi oma koorumispaiga veekogusse. Hännak-rabakiil hajub vaid harva sünnikohast kaugemale kui 5 km.

2013. a juunis vaadeldi Kõõnaaugus (Künaaugus) arvukalt hännak-rabakiili isaseid ja vähemalt üle kümne tandemi. Tegu on Hiiumaa kolmest leiukohast ainsaga, kus liiki arvukalt nähtud on, mistõttu tuleb hännak-rabakiil seada hoiuala kaitse-eesmärgiks.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

Kõõnaaugus on hännak-rabakiile arvukalt.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

Kõõnaaugus on hännak-rabakiile arvukalt.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + Kõõnaauku suubuv Armijõgi läbib valdavalt looduslikke kooslusi, sh Paope kaitseala sihtkaitsevööndis, mistõttu põllumajandusreostus Kõõnaauku otseselt ei ohusta.
- vastsete elupaigaks oleva veekogu reostumine või veekogu süvendamine ja/või veetaseme muutmine

Meede 1: hännak-rabakiili lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Meede 2: Kõõnaauku mõjutada võivate tegevuste kooskõlastamisel hännak-rabakiili vajadustega arvestamine.

2.1.4. HOIUALA TAIMESTIK

Hoiualal (koos kavandatava laiendusega) on registreeritud 24 liiki kaitstavaid taimi, neist 23 liiki on soontaimed ja üks liik sammaltaim. Enamik soontaimi kasvab looniitudel (Rannap, R. 2012; Otsus, M. 2007 ja 2010; EELIS), kuid kaitsealuseid liike on leitud ka rannaniitudel ja laisides (vt Tabel 1). Hoiuala kaitse-eesmärgina ei ole Vabariigi Valitsuse määruses (RTI, 04.04.2017, 11) kaitsealuseid taimeliike nimetatud. Vabariigi Valitsuse korralduses (RT III, 04.04.2017, 6) on loodusala eesmärgina nimetatud kaunist kuldkinga, keda aga teadaolevalt hoiualal ei leidu (leidub loodusala Kõrgessaare looduskaitsealale jäävas osas).

Hoiualaga on plaanis liita I kaitsekategooria sammaltaime roheline hiidkupra (*Buxbaumia viridis*) kasvuala Ninametsa poolsaarel. Roheline hiidkupar on loodusdirektiivi II lisa liik.

II kategooria liigid (8 tk) on: randtarn (*Carex extensa*), rand-orashein (*Elymus farctus*), harilik muguljuur (*Herminium monorchis*), vaheline näkirohi (*Najas marina subsp. intermedia*), kärbesõis (*Ophrys insectifera*), rand-kesakann (*Sagina maritima*), hanepaju (*Salix repens*) ja rand-soodahein (*Suaeda maritima*).

III kategooria liigid (15 tk) on: sile kardhein (*Ceratophyllum submersum*), lääne-mõõkrohi (*Cladium mariscus*), kahkjaspunane sõrmkäpp (*Dactylorhiza incarnata*), tumepunane neiuvaip (*Epipactis atrorubens*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*), soo-neiuvaip (*Epipactis palustris*), harilik käoraamat (*Gymnadenia conopsea*), rand-seahernes (*Lathyrus japonicus subsp. maritimus*), suur käöpõll (*Listera ovata*), harilik porss, (*Myrica gale*), valge vesiroos (*Nymphaea alba*), väike vesiroos (*Nymphaea candida*), hall käpp (*Orchis militaris*), kahelehine käokeel (*Platanthera bifoliata*) ja rohekas käokeel (*Platanthera chloranta*).

Riiklikus seires on hoiualal olnud randtarn ja rand-kesakann, kusjuures mõlema liigi jaoks on siinsed populatsioonid olulised nende liikide säilimiseks Hiiumaal.

Rand-soodaheina (*Suaeda maritima*), **kärbesõie** (*Ophrys insectifera*) ja **hariliku muguljuure** (*Herminium monorchis*) teadaolevad elupaigad on väikesepinnalised ja mitte kõrge liigi arvukusega, mistõttu olemasoleva info põhjal ei ole põhjendatud neid liike hoiuala kaitse-eesmärgiks seada. Kui kavas planeeritava kaitsealuste taimede inventuuri käigus selgub, et mõni liik on siiski esinduslikum, tuleb kaaluda liigi kaitse-eesmärgiks seadmist.

Hanepaju (*Salix repens*) on kantud keskkonnaregistrisse kunagise Hiiumaa taimkatte kaardi alusel. 2013. a liiki tema elupaigast ei leitud, kuid tegu on kõrge rohustuga, mistõttu liigi esinemist seal välistada ei saa. Enne keskkonnaregistrist kustutamist on vaja ala põhjalikumalt üle kontrollida.

Vahelmise näkirohu (*Najas marina subsp. intermedia*) ja **sileda kardheina** (*Ceratophyllum submersum*) seisundi täpsustamiseks tuleb teha eraldi inventuur. Selleks on vajalik erivarustus, mistõttu on mõistlik seda teha üle-eestilise veetaimede inventuuri raames.

III kaitsekategooria taimeliikide suurepinnalised elupaigad on keskkonnaregistrisse kantud kunagise Hiiumaa taimkatte kaardi alusel. Värskemate vaatlusandmete põhjal piiritletud elupaigad on väikesepinnalised ja seal on liikide arvukus olnud madal kuni keskmine. Seetõttu ei ole praegu põhjust mõne III kaitsekategooria taimeliigi lisamiseks hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Hoiualal kasvavate taimeliikide soodne seisund tuleb tagada niidualade hoolduse ja veekogude kaitsega.

Tabel 1. Hoiualal leitud kaitsealused taimeliigid

Jrk	Liik	Kat	Asukohta ja seisundi kirjeldus
1.	roheline hiidkupar <i>Buxbaumia viridis</i>	I	Hoiuala kavandataval laiendusel Ninametsas on u 40 ha suurune kasvukoht, kust on leitud 174 kupart 30 lamatüvelt (2013. ja 2014. a)
2.	randtarn <i>Carex extensa</i>	II	Mudastes Pommilahe ja Lambalahe ääres nii karjatatavatel kui ka hooldamata rannaaladel; kohati ohtralt, seisund hea (2013. a)
3.	rand-orashein <i>Elymus farctus</i>	II	hoiuala kirdenurk Mangus piirneb ulatuslikuma rand-orasheina kasvualaga
4.	harilik muguljuur <i>Hernium monorchis</i>	II	Mudastes Lambalahe ja Sigala lahe ääres nii karjatatavatel kui ka hooldamata rannaaladel; keskmise arvukusega (2009. ja 2013. a); potentsiaalselt sobivaid kasvukohti leidub hoiuala piires rohkem
5.	vahelmine näkirohi <i>Najas marina subsp. intermedia</i>	II	Pihla külas Kirikulahes (2004. a)
6.	kärbesõis <i>Ophrys insectifera</i>	II	Kõrgessaare alevikus Kirikulahe ääres ja Mudastes soostunud niidul; vähese kuni keskmise arvukusega (2013. ja 2014. a)
7.	rand-kesakann <i>Sagina maritima</i>	II	Mudaste rannikul arvukalt (2013. ja 2014. a)
8.	hanepaju <i>Salix repens</i>	II	teadaolevalt (herbaarleht aastast 1995) Mudastes väikesel alal Pommilahe ja Lambalahe vahel
9.	rand-soodahein <i>Suaeda maritima</i>	II	väikestel aladel Rootsi külas Kaplisäärel ja Mudastes Lambalahe ääres; tõenäoliselt esineb liiki ka mujal sobivates kooslustes; keskmise arukusega (2013. a)
10.	sile kardhein <i>Ceratophyllum submersum</i>	III	Kõrgessaare alevikus Kirikulahes; vitaalne (2004. a)
11.	lääne-mõõkrohi <i>Ladium mariscus</i>	III	Kõrgessaare alevikus Kõõnaaugu kirdeservas; mõned kogumikud (2010. a)
12.	kahkjaspunane sõrmkäpp <i>Dactylorhiza incarnata</i>	III	arvukalt kogu alal, eriti hoiuala lääneosas, nii soostuvatel rannaniitudel kui loopealsetel ja kadastikes
13.	tumepunane neuuvaip <i>Epipactis atrorubens</i>	III	hajusalt hoiuala lääneosas
14.	laialehine neuuvaip <i>Epipactis helleborine</i>	III	hoiuala lääneosas Ninametsa tee põhjaservas
15.	soo-neuuvaip <i>Epipactis palustris</i>	III	hajusalt kogu hoiualal, arvukamalt selle lääneosas
16.	harilik käoraamat <i>Gymnadenia conopsea</i>	III	hajusalt hoiuala lääneosas
17.	rand-seahernes <i>Lathyrus japonicus subsp. maritimus</i>	III	Reigi külas Kootsaare otsas ja Mangu küla rannas; vähearvukas (2013. a)
18.	suur käöpõll <i>Listera ovata</i>	III	hajusalt kadastikes ja looniitudel, arvukas (EELIS-s on andmed puudulikud)
19.	harilik porss <i>Myrica gale</i>	III	hoiuala idaosa niisketel niitudel; arvukalt (2018. a)

Jrk	Liik	Kat	Asukohta ja seisundi kirjeldus
20.	valge vesiroos <i>Nymphaea alba</i>	III	Kõrgessaare alevikus Kõõnaaugu loodeosas ja tammi ümbruses
21.	väike vesiroos <i>Nymphaea candida</i>	III	Kõrgessaare alevikus Kõõnaaugu loodeosas ja tammi ümbruses
22.	hall käpp <i>Orchis militaris</i>	III	hajusalt hoiuala lääneosas
23.	kahelehine käoheel <i>Platanthera bifoliata</i>	III	hajusalt Reigi külas Kootsaarel (2013. a)
24.	rohekas käoheel <i>Platanthera chloranta</i>	III	arvukamalt Kõrgessaare alevikus Kirikulahe ja Kõõnaaugu vahel (2014. a)

2.1.4.1. Roheline hiidkupar (*Buxbaumia viridis*)

I kat; LoD II; KE – ei; LoA – ei

Roheline hiidkupar on liigi kaitse tegevuskava eelnõu järgi peamiselt jämedal kuuse kõdupuidul kasvav pisike lehtsamal niisketes okas- ja segametsades. Liik on tundlik metsamajanduse suhtes, kuna raied ja kuivendamine muudavad kasvukoha niiskus- ja valgustingimused liigile ebasoodsateks. Rohelist hiidkupart leidub Eestis enamasti Hiiumaal, mõned kasvukohad on teada Saaremaal, kaks kohta Ruhnus, üks uus koht Vormsil. Abruhal ei ole pärast II maailmasõda liiki enam leitud. Mandril on teada vaid üks roheline hiidkupra leiukoht Järvamaal.

Hoiualaga liidetaval alal (u 40 ha) Ninametsa poolsaarel on aastatel 2013–2014 leitud 30 lamatüvel 174 kupart. Kuna tegu on I kaitsekategooria liigiga ja liigile nii olulise kasvukohaga, tuleb roheline hiidkupar lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

vähemalt 30 roheline hiidkupra poolt asustatud lamatüve.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

vähemalt 30 roheline hiidkupra poolt asustatud lamatüve.

Mõjutegurid ja meetmed:

- majandus- ja arendustegevused
Meede: kasvukoha kaitse alla võtmine (liitmine hoiualaga).
- sobivas lagunemisastmes okaspuu-kõdupuidu vähesus
Meede: puidu koristamata jätmine.
- kasvukoha kuivenemine ja tuuldumine
Meede 1: metsaraie keelamine roheline hiidkupra kasvukohas ja piisavalt laial (vähemalt 50 m laiusel) puhvril ümber selle.
Meede 2: kuivendamise vältimine.

2.1.4.2. Randtarn (*Carex extensa*)

II kat; LoD – ei; KE – ei; LoA – ei

Randtarn on kõrreliselaadne taim, kes kasvab Eestis oma levila kirdepiiril ja on levinud peamiselt Lääne-Eesti rannaniitudel (Kukk, T., 1999).

Hoiualal asuval randtarna seisundiseirealal (elupaik KLO9301019) Pommilahe ääres loendati 2013. a 500 isendit või väiksemat puhmikut 1 ha-l ning seirealast idas Lambalahe lõunakaldal (elupaik KLO9316981) u 950 puhmikut või üksikisendit 1,3 ha-l. Varem, 2008. a loendati samadel aladel vastavalt 81 ja u 7000 puhmikut. Kuna seireala on valdavalt alates 2010. a karjatamisel, siis oli liigi arvukus seal tõusnud. Teist ala on vähem karjatatud, mistõttu on see liigile ebasobivalt kinni kasvamas. Samas oli seal 2008. a väga suur elujõuliste isendite tihedus, mistõttu on liigi elupaigas vajalik karjatamise taasalustamine ja piisava karjatamiskoormuse saavutamine. Hoiualal asuvad kasvukohad on liigi jaoks olulised, mistõttu tuleb see Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi ohulähedaseks hinnatud liik lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

vähemalt kaks elupaika, sh Pommilahe ääres 500 isendit või puhmikut ja Lambalahe ääres u 7000 isendit või puhmikut.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

vähemalt kaks elupaika, sh Pommilahe ääres 500 isendit või puhmikut ja Lambalahe ääres u 1000 isendit või puhmikut.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + liigi mõlemad teadaolevad kasvukohad on hoolduses (karjatamisel) või viimase kümnendi enamikul aastatel hoolduses olnud
- + liigi kasvukohaks olev elupaigatüüp rannaniidud (1630*) on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)
Meede 1: randtarna lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.
Meede 2: arendustegevuse keelamine rannaniidu elupaigatüübil.

2.1.4.3. Rand-kesakann (*Sagina maritima*)

II kat; LoD – ei; KE – ei; LoA – ei

Rand-kesakann on eElurikkuse andmetel liivastel mererandadel kasvav üheaastane nelgilaadne taim. Rand-kesakanni elupaiku on keskkonnaregistri andmetel Eestis 11, neist 6 Hiiumaal

(sh 2 Mudastes). Hiiumaal on rand-kesakanni ilmselt alles vaid kolmes piirkonnas: Mudastes, Tagukülas ja Jausas. Kaleste küla rannast (seirejaam Mustana SJA2640000) 2014. a liiki ei leitud (2009. a leiti 1 taim) ja Haldi rand (viimane vaatlus 2000. a) on leiukoha piirkonnas roostunud ja hooldamata.

Hoiualal on Mudastes kaardistatud kaks rand-kesakanni elupaika, mis moodustavad ühe populatsiooni. Varem teada olnud elupaik (KLO9304927, seirejaam Mudaste SJA4711000) Lubjatsäärel on küll 7,4 ha suurune rannaala ja viimasel kümnendil järjepidevalt karjatamise teel hooldatud, kuid leitud isendite kasvukohana kaardistatud alamkirjete pind on vaid 0,06 ha, kus 2014. a loendati 110 isendit (2009. a 100 is). Teine elupaik (KLO9334377) Heinamaasäärel kaardistati 2013. a, mil hinnati u 2500 isendit kahel elupaigalaigul (kokku 0,04 ha) 0,6 ha suuruses elupaigas. Tollal karjatati seda ala lammastega, kuid alates 2015. a-st pole sealset rannaniitu enam hooldatud. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on rand-kesakann hinnatud väljasuremisohus olevaks liigiks. Arvestades Mudaste populatsiooni olulisust liigi säilimisel nii Hiiumaal kui ka Eestis, tuleb rand-kesakann lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka ja taastada karjatamine Heinamaasäärel.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

vähemalt kaks elupaika, sh Lubjatsäärel 110 taime ja Heinamaasäärel u 2500 taime.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

vähemalt kaks elupaika, sh Lubjatsäärel 110 taime ja Heinamaasäärel u 2500 taime.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + liigi mõlemad teadaolevad kasvukohad on hoolduses (karjatamisel) või viimasel kümnendil hoolduses olnud
- + liigi kasvukohaks olev elupaigatüüp rannaniidud (1630*) on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)
Meede 1: rand-kesakanni lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.
Meede 2: arendustegevuse keelamine rannaniidu elupaigatüübil.

2.1.5. HOIUALA IMETAJAD

Kaitsealustest imetajatest elab hoiualal euroopa naarits (*Mustela lutreola*³) ja saarmas (*Lutra lutra*). Kõõnaauk ja Kirikulahe edelarannik on 2002. ja 2015. a-st pärinevate keskkonnaregistri andmete järgi toitumisalaks kuuele nahkhiireliigile. Need on põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilssonii*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), veelendlane (*Myotis daubentonii*), habelendlane (*Myotis mystacinus*), suurvidevlane (*Nyctalus noctula*) ja pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*). Ükski imetajaliik ei ole hoiuala kaitse-eesmärgiks, kuid saarmas on Kõrgessaare-Mudaste loodusala kaitse-eesmärgiks. Nahkhiirte seadmine hoiuala kaitse-eesmärgiks ei taga nahkhiirtele kaitset sigimispaikades, sest hoiualale jäävad veekogud on vaid nende toitumisalad.

2.1.5.1. Euroopa naarits (*Mustela lutreola)**

I kat; LoD II ja IV; KE – ei; LoA – ei⁴

Euroopa naarits on väike poolveelise eluviisiga kiskja, kes kuulub kärplaste sugukonda. Eelistatud elupaigad on väikesed metsajõed ja -ojad, kus leidub kärestikke, mis talvel ei külmu. Menüüs moodustavad põhilise osa kahepaiksed, kalad, pisiimetajad, aga ka selgrootud (jõevähk) ja linnud. Liiki on Hiiumaale taasasustatud alates 2000. a-st. Euroopa naaritsa Hiiumaa asurkond on liigi ainuke populatsioon Eesti looduses (Maran, T. & Põdra, M. 2009).

Hoiuala piirneb euroopa naaritsa kaitseks moodustatud püsielupaikadega Pihla ja Kidaste jõel (ojal). Mõlemad jõed suubuvad merre Kõrgessaare-Mudaste hoiualal ning seirearuannete põhjal elab euroopa naarits ka hoiualal. Pihla jõgi suubub Kirikulahte ning Kidaste jõgi läbib enne Sigala lahte suubumist laisiks muutunud Mailahte ja teisi väiksemaid laise. Allikalae väljavoolule on kunagise Hiiumaa Keskkonnateenistuse eestvedamisel ehitatud kolm paiskärrestikku, et hoida veetaset laisis. Arvestades euroopa naaritsa ohustatust ja olulisust, tuleb liik lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

euroopa naaritsale sobivad elupaigad on säilinud ja naaritsa poolt asustatud.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

euroopa naaritsale sobivad elupaigad on säilinud ja naaritsa poolt asustatud.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + olemas on liigi tegevuskava⁵ ja taasasustamise programm
- + Hiiumaal puudub mingi (ameerika naaritsa) asurkond
- elupaiga kadu (maaparandus ja arendustegevus ojade kaldavööndite läheduses)

Meede 1: euroopa naaritsa elupaigavajadustega arvestamine hoiuala teatiste kooskõlastamisel.

---

³ * tähendab loodusdirektiivi esmatähtsat liiki või elupaigatüüpi

⁴ kaitsekategooria, loodusdirektiivi lisad, hoiuala kaitse-eesmärk, loodusala eesmärk

⁵ vt https://www.envir.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/euroopanaarits_kava_uus.pdf

Meede 2: kaitsekorra muutmine (liigi lisamine kaitse-eesmärkide hulka, kaitseala moodustamine).

- ebapiisav toidubaas

Meede 1: liigi tegevuskavas ettenähtud tegevuste elluviimine (kahepaiksete elupaikade parandamine ja taastamine, jõevähi taasasustamine Kidaste jõkke).

Meede 2: laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused.

Meede 3: laiside kalastiku inventuur.

2.1.5.2. Saarmas (*Lutra lutra*)

III kat; LoD II ja IV; KE – ei; LoA – jah

Saarmas on Eestis üldlevinud poolveeline kärplane, kuid mujal Euroopas suhteliselt ohustatud. Saarma ja euroopa naaritsa elupaigad kattuvad suures osas ning mõlema liigi jaoks on oluline loodusliku veerežiimi taastamine ja vee-elustiku mitmekesisuse suurendamine. Toidukonkurents võib saarma ja naaritsa vahel esineda, kuid saarmas eelistab närilistele ja kahepaiksetele rohkem kala ja vähki (Maran, T. & Põdra, M. 2009). Naaritsa seirajate andmeil on saarmas hoiualal peaaegu igal aastal elutsenud Allikalahel, Mailahel ja Kidaste jõel (S. Pitsali ja M. Põdra avaldamata andmed).

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

saarmale sobivad elupaigad, sh Allikalahel, on looduslähedases seisundis säilinud.

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

saarmale sobivad elupaigad, sh Allikalahel, on looduslähedases seisundis säilinud.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + saarmas on Kõrgessaare-Mudaste loodusala kaitse-eesmärgiks
- + saarma asurkond Eestis on ohuvälises seisus
- elupaiga kadu (maaparandus ja arendustegevus laiside kaldavööndite läheduses)
  - Meede 1: saarma elupaigavajadustega arvestamine hoiuala teatiste kooskõlastamisel.
  - Meede 2: kaitsekorra muutmine (kaitseala moodustamine).
- ebapiisav toidubaas
  - Meede 1: laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused.
  - Meede 2: laiside kalastiku inventuur.

2.2. ELUPAIGATÜÜBID

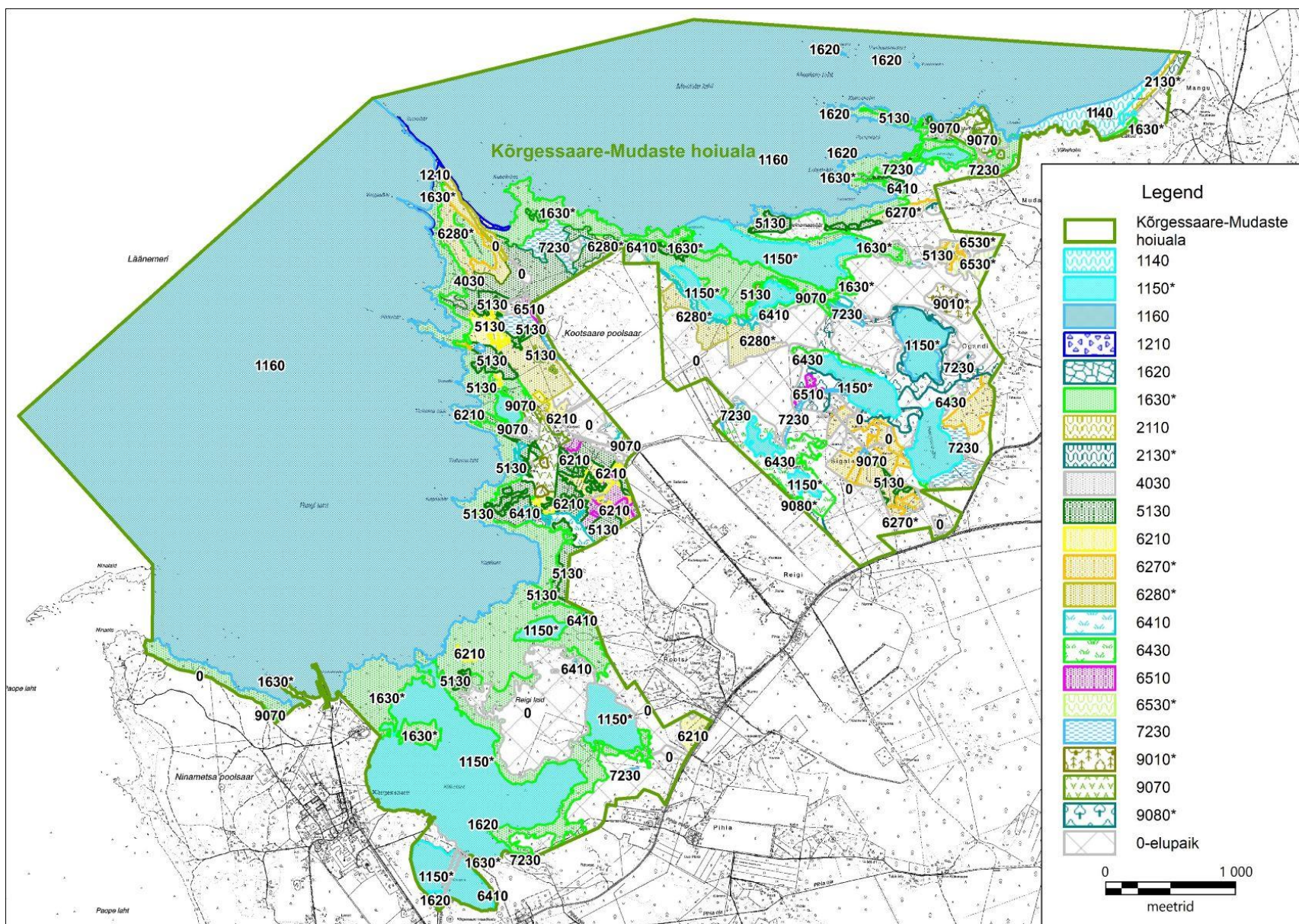
Hoiuala kaitse-eesmärgina on loetletud järgmised elupaigatüübid: rannikulõukad (1150*), laiad madalad lahed (1160), väikesaared ning laiud (1620), rannaniidud (1630*), kadastikud (5130), lood ehk alvarid (6280*), niiskuslembede kõrgrohustud (6430), nõrglubja-allikad (7220*) ja liigirikkad madalsood (7230). Loodusala kaitse-eesmärgiks on lisaks neile (erandiks vaid nõrglubja-allikad) veel elupaigatüüp puiskarjamaad (9070). Tabel 2 annab ülevaate Natura 2000 standardandmebaasis olevast elupaikade andmestikust Kõrgessaare-Mudaste loodusala (hoiuala koos Kõrgessaare looduskaitseala Kõrgessaare sihtkaitsevööndiga) kohta võrreldes aastatel 2000–2019 Kõrgessaare-Mudaste hoiualal tehtud inventuuride andmetega. Praeguseks on hoiualal kaardistatud loodusdirektiivi elupaigatüüpidele vastavaks 2511 ha (sh degradeerunud või potentsiaalsed alad) ehk 87% hoiuala pindalast. Elupaigatüübile mittevastavaks ehk nn nullelupaigaks on määratud 358 ha ehk 13% hoiualast. Nn nullelupaigaks (0-elupaigaks) on õuealad, teed, noored või keskealised või läbiraiutud (kultuur)puistud, mis ei arene lähima 30 aastaga ühelegi elupaigatüübile vastavaks, ühe juba kehtestatud detailplaneeringu hoonestusala, lageraielangid, kruusavõtuaugud, rohurindeta kadastik (võimalik siiski mõneks elupaigatüübiks taastada) ja muinsuskaitsealused tammid Kõrgessaare alevikus.

Kõige ulatuslikematel pindadel paiknevad hoiualal laiad madalad lahed (1160; 1586 ha), rannaniidud (1630*; 279 ha), rannikulõukad (1150*; 246 ha) ja kadastikud (5130; 93 ha). Lood ehk alvarid (6280*) moodustavad pinnaliselt väikese osa (33 ha), paiknedes rannaniitude üleminekuvaladel kadastikeks. Liigirikkaid niite lubjavaesel mullal (6270*), mis pole seni kaitse-eesmärgina nimetatud, leidub 44 ha ja liigirikkaid madalsoid (7230) 37 ha. Teisi elupaigatüüpe leidub hoiualal väiksematel pindadel. Ülevaate elupaigatüüpide paiknemisest hoiualal annab joonis 4.

Tabel 2. Loodusdirektiivi elupaigatüübid Kõrgessaare-Mudaste hoiualal

Elupaigatüüp (ja kood)	Natura 2000 standardandmebaas		Inventuuride tulemused	
	pindala (ha)	esinduslikkus	pindala (ha)	esinduslikkus
liivased ja mudased pagurannad (1140)	-	-	15,5	B
rannikulõukad (1150*)	216	C	246,5	C
laiad madalad lahed (1160)	31	C	1586,9	B
esmased rannavallid (1210)	-	-	3,1	B
väikesaared ning laiud (1620)	5	C	0,9	A
rannaniidud (1630*)	243	C	279,0	B
eellited (2110)	-	-	3,2	A
hallid luited (2130*)	-	-	3,8	A
kuivad nõmmed (4030)	-	-	1,9	B
kadastikud (5130)	70	B	93,2	C
kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)	-	-	24,3	B
liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	-	-	44,3	B

Elupaigatüüp (ja kood)	Natura 2000 standardandmebaas		Inventuuride tulemused	
	pindala (ha)	esinduslikkus	pindala (ha)	esinduslikkus
lood (6280*)	26	B	43,5	B
sinihelmikakooslused (6410)	-	-	16,2	B
niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	32	B	26,0	B
aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	-	-	9,8	C
puisniidud (6530*)	-	-	8,5	C
nõrglubja-allikad (7220*)	-	-	-	-
liigirikkad madalsood (7230)	0,4	C	37,0	B
vanad loodusmetsad (9010*)	-	-	6,7	B
puiskarjamaad (9070)	0	C	22,8	B
soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	-	-	28,7	C
KOKKU	623,4		2501,8	

Joonis 4. Loodusdirektiivi elupaigatüübid Kõrgessaare-Mudaste hoiualal (aluskaart: Maa-amet).

2.2.1. LIIVASED JA MUDASED PAGURANNAD (1140)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Hoiualal leidub paguranda ulatuslikumalt Mangu lahes hoiuala kirdeosas. Elupaik on leitud 2018. a Renno Nellise poolt. Esinduslikkus on kõrge (B). Pindala 15 ha on määratud ortofoto põhjal. Kuna elupaigatüübi piiritlemine on problemaatiline, sest sõltub oluliselt merevee tasemest, ei seata elupaigatüübile ajalise eesmärgina kindlat pindala. Oluline on, et elupaik olemas oleks ja selle esinduslikkus püsiks kõrge.

Erinevalt ookeanide rannikust Läänemere rannikul tõusu ja mõõna peaaegu ei ole. Kuid tugevad tuuled põhjustavad siingi aju- ja paguvett. Paguvesi jätab sarnaselt mõõnaga kuivale suuri laugeid ranna-alasid, kus leiavad hea toidulaua paljud veelinnud. Veetaseme kõikumisel kuivale jäävate muda-, savi- ja liivamadalate taimestik on enamasti üsna rikkalik, põhjaloomastiku liigiline koosseis ja arvukus sõltuvad hapnikutingimustest ja taimede olemasolust. Eestis on pagurannad levinud Lääne-Eesti saarestikus, eriti Väinameres (Paal, J. 2004).

See ohustatud rannikuelupaigatüüp, mis on eriti tundlik merereostuse suhtes, on oluline elustiku, sh linnustiku rohkuse ja mitmekesisuse poolest ning väärib kaitse-eesmärkide hulka lisamist.

Pikaajaline (30 aasta) eesmärk:

elupaigatüüp on säilinud ja selle esinduslikkus on vähemalt B (kõrge).

Lühiajaline (10 aasta) eesmärk:

elupaigatüüp on säilinud ja selle esinduslikkus on vähemalt B (kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + looduslik elupaigatüüp ei vaja inimese sekkumist
- arendustegevus (ehitamine, nt lautrid, paadikanalid, kuivenduskraavide eesvoolud, supelrannarajatised jne)

Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.2. RANNIKULÕUKAD (1150*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Rannikulõukad (hiiu keeles *laisid*) on üks hoiuala kõige silmatorkavamaid looduselemente. Põhikaardilt mõõdetuna, on lõugaste elupaigatüübi pindala 246 ha. Kuna elupaigatüübi pindala sõltub oluliselt mereveetasemest, on see pindala hinnanguline. Loodusala eesmärgiks on 216 ha keskmise (C) esinduslikkusega rannikulõukaid, mis jäetakse pindalaliselt elupaigatüübi ajaliseks vähimaks eesmärgiks. Põhjuseks on elupaigatüübi hinnangulisus ja Sigala lahe klassifitseerumine rannikulõugaste elupaigatüüpi. Aastal 2012 on Tiit Leito määratlenud Sigala lahe elupaigatüüpi laiad madalad lahed (1160) kuuluvaks. 2020. a ortofoto põhjal on Sigala laht (u 30 ha) aga pigem merest peaaegu eraldunud rannikulõugas. Kliima soojenemisest põhjustatud maailmamere veetaseme tõus võib peagi ka Läänemeres ületada jääajajärgse maakerke Loode-Eestis ning praegused lõukad taas lahtedeks muuta.

Rannikulõukad on oma definitsiooni kohaselt madalad, merega ajuti ühenduses olevad rannikujärved. Sõltuvalt merevee sissetuleku, aurumise ja mageda pinnavee omavahelisest bilansist varieerub nende veekogude soolsus suurtes piirides, kuid on kõrgem kui tavalistel järvedel. Madalad lõukad on küllaltki ekstreemsete keskkonnatingimustega elupaigad, suvisel ajal sageli kuumeneb vesi kõrgete temperatuurideni, talvisel ajal võivad kas jääda ummuksisse ja/või põhjani külmuda. Ka on tavaveekogudest oluliselt kõrgem kloriidide ja sulfaatide sisaldus paljudele liikidele vastuvõetamatu. Seetõttu on rannikulõugaste elustik spetsiifiline ja elustikult suhteliselt vaene. Iseloomulik on õhema või түsedama orgaaniliste setete (muda) kihi olemasolu lõugaste põhjas. Eriliste keskkonnatingimuste tõttu on lõugaste veekeskkonnas domineerivaks rühmaks määndvetikad. Arvatava toidukonkurentsi tõttu määndvetikatega on fütoplankton liigirikas, kuid väikese biomassiga. Selles domineerivad soolalembesed, eriti räni vetikad.

Rannikulõukad on olnud varasematel aastakümnetel ka väga olulised veelindude pesitsus-, toitumis- ning sulgimispaid, kuid viimase 15–20 aasta jooksul on kõikjal Eestis nende linnustik oluliselt vaesunud. Mitmetes rannikulõugastes kasvavad kaitsealused taimeliigid.

Hoiualast moodustavad laisid väga olulise osa. Laisid on enamasti omavahel ühenduses vooluvete või soonikutega. Kuivadel aastaegadel jäävad soonikud veeta ning ühendus laiside vahel ja merega katkeb. Osa laisidest (Kivilais, Liivalais) on ajutiselt ühenduses merega, seda ajal, mil merevee tase on kõrge. Kajumerel ühendus merega puudub, kuid sellest voolab Kirikulahte väike oja. Pidev ühendus merega on Sigala lahel ja peaaegu pidev Kirikulahel. Laisid on madalad, harva üle 1 m sügavad, valdavalt magedaveelised ja sageli kividerohked ning kõvapõhjalised. Enamlevinud taimeliigiks on harilik pilliroog, mis kohati moodustab suurepinnalisi kogumikke. Kuuel 1994. a uuritud laisil oli kokku 28 haudelinnuliiki. Osad laisid on olulised kudemiskohad kaladele, teised kahepaiksetele. Kevadel tulevad laisidesse kudema põhiliselt särg, haug, ahven ja kohati ka säinas. Kohatud on ka luukaritsat, karpkala (Kajumeres ja Kõõnaaugus), meriforelli ja jõesilmu. Kalamaine ohustab sageli madal veeseis, mis eraldab laisid merest, ja talvel pakasega ummuksisse jäämine. Kahepaiksetest koeb kõige arvukamalt rabakonn (Venelahas ja Haavasoo järvel). Kohatud on harilikku kärnkonna ja 1994. a kuuldi Allikalahel kõret (2–3 isendit; Leito, T. 2002).

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 216 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 216 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- liigirikkuse vähenemine ümbritseva maa kasutuse muutumise tõttu
Meede: laise ümbritsevate niiduelupaikade taastamine ja hooldamine poollooduslike kooslustena.
- rannikulõugaste kinnikasvamine inimtegevuse (eutrofeerumine, maaparandus jms) tagajärjel
Meede 1: laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamissetepanekud.

Meede 2: roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad.

Meede 3: laiside kalastiku inventuur.

Meede 4: elupaigatüübi inventuur.

2.2.3. LAIAD MADALAD LAHED (1160)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Hinnanguliselt (mereliste elupaikade piire on sageli raske määratleda) kuulub sellesse elupaigatüüpi kogu hoiuala mereala, mida on kokku 1587 ha (Reigi ja Meelste laht). Liigirikkamad ja seetõttu väärtuslikumad on suurlahtede osaks olevad väikelahed: Vanasadama laht, Pommilaht ja Liivakään Meelste lahes ning Kaplilaht ja Tiukama laht Reigi lahes. Loodusala eesmärgiks on 31 ha keskmise (C) esinduslikkusega laiud madalaid lahtesid. Ilmselt on loodusala eesmärgiks kunagi seatud Sigala laht (pindala u 30 ha), mis uuemate andmete põhjal klassifitseerub pigem esmatähtsasse elupaigatüüpi rannikulõukad (1150*). Kuna elupaigatüübi pindala (1587 ha) hoiualal on hinnanguline, seatakse elupaigatüübi ajaliseks eesmärgiks hoiualal vähemalt 1000 ha (juhuks, kui osa merealast mingil põhjusel elupaigatüübiks siiski ei kvalifitseeru).

Laiude madalate lahtede elupaigatüüpi määratletakse kui abajaid ning lahtesid, kus magevee mõju on väike. Tavaliselt on need elupaigad merelaine otsese mõju eest varjatud, neile on iseloomulik põhjasetete ning kasvupinnaste ulatuslik varieeruvus, samuti bentiliste (põhjaeluliste) koosluste selgesti väljenduv võõndilisus. Viimastele on omane suur looduslik mitmekesisus, kusjuures mitmekesise põhjaelustiku tõttu leiavad sellistest lahtedest toitu paljud eri liiki linnud (Paal, J. 2007).

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 1000 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 1000 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- lahtede roostumise tagajärjel kalade kudealade seisundi halvenemine

Meede: roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad.

2.2.4. ESMASED RANNAVALLID (1210)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Elupaigatüübi esmased rannavallid tuvastas hoiualal Renno Nellis 2018. a ja hindas selle esinduslikkuse kõrgeks (B). Seda elupaika leidub kivise rannavallina kokku 3,1 ha-l Kootsaare otsas olevatel Suursääre ja Valgesääre randadel. Ilmselt leidub seda elupaigatüüpi hoiualal

mujalgi, kuid võib-olla mitte iga-aastaselt või siis nii kitsaste ribadena, et neid pole eraldi elupaigana inventuurides varem välja toodud.

Elupaigatüübi moodustavad lainete kuhjatud liiva-, kruusa- või klibuvallid veepiiril või selle lähedal. Sageli on need vallid mattunud adru ja muu mereheidise alla ning juba järgmine torm võib sellise valli minema pühkida. Seetõttu suudavad esmastel rannavallidel kasvada vaid üksikud, peamiselt üheaastased taimed. Sisemaa pool, kuhu tormilained enamasti ei küüni, asuvad nii liivale kui ka paeklibule püsitaimesed ning sageli toimub sujuv üleminek liivarannaks (1640), kivirannaks (1220) või rannaniiduks (1630*) (Paal, J. 2004).

Hoiualal on elupaigatüübile esmased rannavallid kaasnevaks elupaigatüübiks püsitaimestuga kivirannad (1220), mida on hinnanguliselt 10%. Tagamaks elupaigatüübi esmased rannavallid olemasolu hoiualal, tuleb see lisada hoiu- ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 3 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on vähemalt 3 ha ja esinduslikkus B (kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + looduslik elupaigatüüp ei vaja inimese sekkumist
- arendustegevus (ehitamine)

Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.5. VÄIKESAARED NING LAIUD (1620)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad kuni 10 ha suurused saared. Elupaigana on väikesaared olulised eeskätt lindude pesitsus- ja puhkepaigana ning hüljeste lesilana. Kuna hoiualal on enamikul laidudel inventeeritud mõni muu elupaigatüüp, siis sellesse elupaigatüüpi on jäänud need alad, mis põhikaardi järgi on saared, kuid ühegi teise elupaigatüübi alla ei kuulu. Selliseid muu elupaigatüübi alla määratlemata alasid on hoiuala saarekestel kokku 0,9 ha. Loodusala eesmärgiks on 5 ha keskmise (C) esinduslikkusega väikesaari. Hoiualal on 2019. a põhikaardi järgi 15 väikesaart, sh üks Kirikulahes ja üks Kõõnaaugus. Väikesaarte pindala on kokku 11 ha, kuid enamik sellest pindalast kattub ka mõne muu rannikelupaigatüübiga. Seetõttu elupaigatüübi pindalalist ajalist eesmärki ei seata.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüüp on olemas ja selle esinduslikkus on A (väga kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüüp on olemas ja selle esinduslikkus on A (väga kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + looduslik elupaigatüüp ei vaja inimese sekkumist

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk

2.2.6. RANNANIIDUD (1630*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Hoiualal on rannaniidu elupaigatüübile vastavaid alasid kokku 279 ha-l. Loodusala eesmärgiks on 243 ha keskmise (C) esinduslikkusega rannaniite. Rannaniite on hoiualal inventeeritud aastatel 2000–2019 ja niitude esinduslikkus on hinnatud väga kõrgest (A) kuni degradeerununi (D; roostunud alad). 2019. a oli rannaniitudest hoolduses 198 ha (st hoolduses poolloodusliku kooslusena, mille eest maksti loodushoiutoetust). Kuna rannaniidud on esmatähtis poollooduslik elupaigatüüp, seatakse selle elupaigatüübi pindalaliseks ajaliseks eesmärgiks kogu teadaolevalt elupaigatüübile vastav ala (279 ha).

Rannaniidud on lauged madalakasvuliste taimedega poollooduslikud rohumaad mere rannikul. Need asuvad nii soolase vee vahetu mõju piirkonnas (ajuveerannal) kui ka kaugemal sisemaa pool (pripsmevööndis). Iseloomulik on taimkatte võõndilisus. Rannaniitude seisund sõltub otseselt inimtegevusest: niitmise või karjatamisest. Seejuures on kooslusele sobivam karjatamine, sest nii jääb rohustu mitmekesisem, pakkudes pesitsuspaiku lindudele, ja loomasõnnik suurendab putukate hulka, kes on toiduks nii lindudele kui kahepaiksetele. Hoolduse lõppemisel kasvavad rannaniidud täis pilliroogu ning võsastuvad.

Rannaniidud on paljude lindude, eeskätt kurvitsaliste olulised pesitsus- ja toitumispaigad. Hoiuala rannaniitudel esinevad mitmed kaitsealused taimeliigid, sh randtarn, rand-kesakann jt. Kõrgveest jäävad ajutised veekogud on kahepaiksete sigimislombid.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 279 ha, sellest on esinduslikkusega A (väga kõrge) 198 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 279 ha, sellest on esinduslikkusega A (väga kõrge) või B (kõrge) 230 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)
Meede: rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)
Meede: arendustegevuse keelamine elupaigatüübil.

2.2.7. EELLUITED (2110)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvaks on 2018. a Renno Nellise poolt osaliselt määratud Mangu liivarand pindalal 3,2 ha hoiuala kirdeosas. Elupaiga esinduslikkus on hinnatud väga kõrgeks (A).

Eellited on liivaviirud ja -kuhjatised väljaspool lainete otsest mõjupiirkonda, tekkivate luidete esimene arenguaste. Nendel tuiskliiva-aladel ei ole väljakujunenud taimkatet, taimed kasvavad üksikute kogumitena.

Tagamaks elupaigatüübi eellited olemasolu hoiualal, tuleb see lisada hoiu- ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 3,2 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 3,2 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + looduslik elupaigatüüp ei vaja inimese sekkumist
- arendustegevus (ehitamine)

Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.8. HALLID LUITED (2130*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Sellesse elupaigatüüpi on 2018. a Renno Nellise poolt osaliselt määratud Mangu liivarannast kõrgemal asuvad taimestunud luited pindalal 3,8 ha hoiuala kirdeosas. Elupaiga esinduslikkus on hinnatud väga kõrgeks (A).

Hallid luited ehk kinnistunud rannikuluided on liivaluided, mille liiva on taimed ja samblikud valdavalt juba kinnistanud. Enam-vähem liitunud kooslus, mille moodustavad rohttaimed ja samblad, lisaks samblikud ja üksikud männid, meenutab nõmmeniitusid.

Tagamaks elupaigatüübi hallid luited olemasolu hoiualal, tuleb see lisada hoiu- ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 3,8 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 3,8 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge).

Mõjutegurid ja meetmed:

- + looduslik elupaigatüüp ei vaja inimese sekkumist
- arendustegevus (ehitamine)

Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.9. KUIVAD NÕMMED (4030)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Sellele elupaigatüübile vastavad alad leidis hoiualal Kootsaare loodeosas 2011. a Marje Talvis. Kahe väikse elupaigalaigu pindala on kokku 1,9 ha ja esinduslikkus kõrge (B). Kuivad nõmmed asuvad üsna mere lähedal, kuid merest eraldab neid rannaniit ja osaliselt ka kadastik. Nõmmed on hoolduses (karjatamisel).

Kuivad nõmmed katavad lainjaid või enam-vähem tasase pinnamoega liiva-alasid tavaliselt sisemaal, kust nõmmemetsad, vahel ka palumetsad, on maha raiutud või metsapõlengus hävinud. Õhukese või keskmise tüsedusega liivmulla ülemised kihid kuivavad sademevaestel aegadel läbi, nii et nõmmedel saavad kasvada vaid kuiva taluvad taimeliigid. Taimkate on tavaliselt hõre, madal ja liigivaene, valitsevad liivalembesed taimed (psammofüüdid). Rannikulähistel leidub kanarbiku- ja kukemaranõmmesid, kuid need on juba teine elupaigatüüp (2320) (Paal, J. 2007).

Tulenevalt elupaigatüübi 4030 (Euroopa kuivad nõmmed) tegevuskava eelnõust on senine selle elupaigatüübi n-ö lai käsitus asendumas nn kitsa käsitlusega. Selle järgi on elupaigatüüp kuivad nõmmed küll poollooduslik, kuid ei vaja iga-aastast hooldust. Oluline on liivasel pinnasel puhmarinde olemasolu, milles domineerib kanarbik (Kalamees, R. 2018).

Nõmmeniite, mida saab käsitleda klassikaliste poollooduslike kooslustena, kus valitsevad rohttaimed, mitte puhmad, kuuluvad ajakohastatud lähenemise kohaselt elupaigatüüpi liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*) (Mesipuu, M. 2020). Seoses sellega võib hoiuala senised nõmmeniidud ajalise eesmärgina lisada tulevikus ilmselt esmatähtsa elupaigatüübi liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*) ajaliste eesmärkide hulka. Arvestades seniste nõmmeniitude väikest pindala (1,9 ha) hoiualal ja nende võimalikku üleinventeerimist, praegu nõmmeniite elupaigatüübi liigirikkad niidud lubjavesel mullal ajaliste eesmärkide seadmisel veel ei arvestata. Oluline on, et seniste nõmmeniitude iga-aastane hooldus jätkuks.

2.2.10. KADASTIKUD (5130)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Hoiualal on kadastike elupaigatüübile vastavaks määratud alasid kokku 93 ha-l. Loodusala eesmärgiks on 70 ha kõrge (B) esinduslikkusega kadastikke. Kadastikke on hoiualal inventeeritud aastatel 2000–2018 ja nende esinduslikkus on hinnatud väga kõrgest (A) kuni degradeerununi (D; männistunud alad). Aastal 2019 oli sellest hoolduses vaid 3,2 ha (hooldamine toimus tegelikult natuke laialdasemal alal, kuid kõige eest ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele). Üldiselt on hoiuala kadastikud oma väärtust kadastikena minetamas, sest mändide ja lehtpuude all kipuvad kadakad valguse puudusel surema. Kuna kadastike seisund ei ole väga hea, siis ei ole põhjendatud selle tüübi puhul pindalalise eesmärgi suurendamine ja kadastike pindala ajalisteks eesmärkideks jääb loodusala eesmärgi (70 ha) saavutamine.

Kadastikud on poollooduslikud kooslused, mis enamasti on kujunenud karjatamise ja niitmise lõppemisel loopealsetel, nõmmedel ja muudel kuivematel kasvukohtadel asuvatel endistel niitudel. Kadastikeks inventeeritakse alad, kus kadakad katavad vähemalt kolmandiku pindalast ja nende keskmine kõrgus on üle 1,5 m, kuid rohukamar on säilinud. Hoiualal esineb hulgaliselt kadastikke, mis on muutunud liiga tihedaks ja kus alustaimestik on taandumas. Sellised võserikud kaotavad liigirikkust ja looduskaitse väärtust ning vajavad taastamist. Kui kadastik piirneb mõne niidukooslusega, tasub kaaluda kadastikust niidu taastamist, sest niitude liigirikkus on kadastikest üldjuhul suurem. Samas eelistavad mõned liigid, näiteks mitmed samblikud, kasvada pigem kadastikus, mitte niidul.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 70 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 6 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 70 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 6 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- kinnikasvamine (männistumine, võsastumine)

Meede: kadastike (ja niitude) taastamine (mändide eemaldamine, lehtpuude ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine).

- arendustegevus (ehitamine)

Meede: arendustegevuse keelamine elupaigatüübil.

2.2.11. KUIVAD NIIDUD LUBJARIKKAL MULLAL (6210)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Hoiualal on kuivi niite lubjarikkal mullal leitud aastatel 2013–2018 väga paljude väiksemate kildudena (27 tk) kokku 24 ha-l, peamiselt Kootsaare poolsaare lääneosas, ja nende niitude esinduslikkus on hinnatud väga kõrgest (A) keskmiseni (C). Aastal 2019 oli hoolduses vaid 1 ha kuivi niite lubjarikkal mullal (hooldamine toimus tegelikult natuke laialdasemal alal, kuid kõige eest ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad poollooduslikud liigirohked aruniidud kuivadel ja poolkuivadel lubjarikastel muldadel, samuti sürjaniidud. Need niidud on olulised käpaliste kasvukohad. Elupaigatüübi säilimiseks tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 24 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 2,8 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 24 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 2,4 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)
Meede: niitude taastamine (mändide eemaldamine ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.12. LIIGIRIKKAD NIIDUD LUBJAVAESEL MULLAL (6270*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Aastatel 2009–2019 on hoiualal elupaigatüüpi liigirikkad niidud lubjavaesel mullal leitud kokku 44 ha-l, peamiselt hoiuala idaosas ja Kootsaarel. Nende niitude esinduslikkus on hinnatud väga kõrge (A) kuni degradeerununi (D; tuulemurru ja -heitega ala). Hoolduses oli liigirikkaid niite lubjavaesel mullal 2019. a vaid 2,9 ha (hooldamine toimus tegelikult natuke laialdasemal alal, kuid kõige eest ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad liigirohked aruniidud lubjavaestel kuivadel või parasniisketel liivsavimuldadel, aga ka liigirikkamad paluniidud liivmuldadel. Elupaigatüübi säilimiseks tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Seoses elupaigatüübi kuivad nõmmed (4030) uue käsitlusega võib hoiualal asuvad nõmmeniidud pindalal 1,9 ha tulevikus ilmselt elupaigatüübi liigirikkad niidud lubjavaesel mullal hulka arvata. Praegu ajaliste eesmärkide seadmisel seniseid nõmmeniite veel elupaigatüübi liigirikkad niidud lubjavaesel mullal hulka ei arvestata, kuigi nõmmeniidud on hoolduses (karjatamisel) ning nende hooldamise jätkumine on vajalik ja oluline.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 44 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 21 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 44 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 21 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)
Meede: niitude taastamine (mändide eemaldamine, kadakate harvendamine) ja hooldamine (karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.13. LOOD (6280*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Hoiualal leidub loodusid 43 ha-l, peamiselt Kootsaarel. Need loopealsed on kirjeldatud aastatel 2011–2018 ja nende esinduslikkus on hinnatud kõrgeks (B) kuni keskmiseni (C). Loodusala eesmärgiks on 26 ha kõrge (B) esinduslikkusega loodusid. Aastal 2019 oli loodudest hoolduses 24 ha (hooldamine toimus tegelikult natuke laialdasemal alal, kuid kõige eest ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Loopealsed on kuivad või isegi väga kuivad kasvukohad, kus ajuti, eelkõige kevadeti, on sulglohud ülaveega küllastatud. Taimestik on looniitudel tavaliselt hõre ja madal, kuid liigirikas: valitsevad kuiva taluvad ja lubjalembesed taimed. Liigirikka taimkatte kujunemist on oluliselt mõjutanud karjatamine, mis takistab looniitude kinnikasvamist. Taimkate on kohati mosaiikne: tihedamalt taimestunud lapid түsedamal mullal vahelduvad hõredamatega õhukesel mullal, laiguti paljandub aluspõhja paas.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 43 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 24 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk

elupaigatüübi pindala on 43 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 24 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- + ligi pool elupaigatüübist on hoolduses (karjatamisel)
- kinnikasvamine (kadastumine, männistumine)

Meede: loodude hooldamine (karjatamine, niitmine) ja taastamine (mändide eemaldamine, kadakate harvendamine).

- arendustegevus (ehitamine)

Meede: arendustegevuse keelamine elupaigatüübil.

2.2.14. SINIHELMIKAKOOSLUSED (6410)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Sinihelmikakooslusi leidub hajusalt üle hoiuala kokku 16 ha-l. Need kooslused on leitud aastatel 2012–2018 ja nende esinduslikkus on hinnatud kõrgest (B) kuni degradeerununi (D; võsastunud). Hoolduses oli sinihelmikakooslusi 2019. a 5,9 ha (hooldamine toimus ilmselt natuke laialdasemal alal, kuid siis ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Sinihelmikas (*Molinia caerulea*) kasvab savikatel toitainevaestel muldadel. Elupaigatüübi säilimiseks tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 16 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 5,9 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 16 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 5,9 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)
Meede: niitude taastamine (mändide eemaldamine, kadakate harvendamine) ja hooldamine (karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.15. NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Niiskuslembeid kõrgrohustuid leidub hoiualal kokku 26 ha-l, ulatuslikumalt hoiuala idaosas. Need kooslused on leitud aastatel 2000–2018 ja nende esinduslikkus on hinnatud kõrgest (B) kuni keskmiseni (C). Loodusala eesmärgiks on 32 ha kõrge (B) esinduslikkusega niiskuslembeid kõrgrohustuid, kuid 2011. a inventuuri käigus määratles inventeerija Marje Talvis osa niiskuslembestest kõrgrohustutest tüübiks liigirikkad madalsood (7230). Aastal 2019 oli hoolduses vaid 0,2 ha niiskuslembeid kõrgrohustuid hoiuala lääneosas (hooldamine toimus ilmselt natuke laialdasemal alal, kuid siis ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Niiskuslembeid kõrgrohustuid on, nagu nimetuski ütleb, kõrgemakasvuliste soontaimedega rohustud, mis enamasti palistavad kitsa ribana peamiselt jõekaldaid, kuid ka metsaservi. Omaette kooslustena need niiduribad suurt looduskaitset väärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber või tuumalade vahel.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 26 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 10 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 26 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 10 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- kinnikasvamine (võsastumine)
Meede: hooldamine (karjatamine, niitmine) ja taastamine (võsa eemaldamine).
- arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)
Meede: arendustegevuse ja kuivendamise keelamine elupaigatüübil ning selle naabruses kavandatava arendustegevuse ja kuivendamise keskkonnamõju hindamine ning vajadusel meetmete rakendamine.

2.2.16. AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitusid leidub hoiualal ligi 10 ha-l, Kootsaarel. Need niidud on leitud ja sellesse elupaigatüüpi määratud aastatel 2010–2018 ning nende esinduslikkus on hinnatud keskmiseks (C) või degradeerunuks (D; kultuuristamise mõjuga alad). Aastal 2019 oli hoolduses 1,6 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitusid (hooldamine toimus ilmselt natuke laialdasemal alal, kuid siis ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad vähe või mõõdukalt väetatud rohumaad, samuti rohkem kui kümne aasta eest sööti jäänud põllumaad, mille looduslik taimkate on enam-vähem taastunud. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupu kasvamist niidul pole selle elupaigatüübi määratlemisel Eestis ainumääravaks peetud. Kuna tegu on kultuuristamise mõjul vähenenud liigirikkusega niitudega, siis erilist looduskaitse väärtust need ei oma, kuid need niidud on olulised puhveralad muudele väärtuslikumatele elupaikadele. Aja jooksul ja hooldamise tulemusena nende niitude looduslik liigirikkus ning koos sellega ka looduskaitse väärtus suureneb. Elupaigatüübi säilimiseks ja looduskaitse väärtuse suurenemiseks tuleb see tüüp lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 10 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 1,6 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 10 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 1,6 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)
Meede: niitude taastamine (mändide eemaldamine, kadakate harvendamine) ja hooldamine (karjatamine, niitmine).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.17. PUISNIIDUD (6530*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Puisniite leidub hoiualal kokku 8 ha, kõik hoiuala idaosas katastriüksusel Sauepõllu. Puisniidud on määratlenud 2009. a Meeli Mesipuu ja 2018. a Julika Korv ning niitude esinduslikkus on hinnatud kõrgeks (B) kuni degradeerunuks (D; kinnikasvanud ala). Need puisniidud on ilmselt varem kasutusel olnud ka puiskarjamaana. Aastal 2019 oli hoolduses 0,7 ha niitu, kuid seda hooldati mitte niitmise, vaid karjatamisega. Kavandamisel on puisniitude taastamise ja hooldamise *Life*-projekt ning üks projektiala jääb hoiualale.

Puisniidud on kõige liigirikkamad pärand- ehk poollooduslikud kooslused. Puisniidul vahelduvad avatud niidulapid väikeste puutukkade ja põõsastega. Mitmekesised valgus- ja niiskustingimused võimaldavad kõrvuti kasvada nii niidu- kui ka metsataimedel. Niitmine suurendab puisniidu liigirikkust, sest ühtlustab taimede konkurentsi. Karjatamisega aga kaasneb kariloomade maitse-

eelistusest tulenev suurem surve maitsvamatele taimeliikidele. Pärast niitmist ja niite koristamist toimuv karjatamine aga suurendab puisniidu liigirikkust, eeskätt loomade sõnnikuga seotud elustiku võrra. Kui niide jääb maha, on niitmine käsitletav vaid võsatõrjena, sest toitained ei viida alalt välja, sisuliselt toimub väetamine. Toitained kuhjuvad ja mullaviljakus suureneb, mistõttu hakkavad võimust võtma viljaka kasvukoha taimeliigid ning teised taimeliigid tõrjutakse välja. Liigirikkust kahandab ka kulu teke, mis takistab taimeseemnetel idanemiseks vajaliku mullani jõudmist, ning kinnikasvamine, mis mõjub pärssivalt valguslembestele taimeliikidele. Puisniidud kui esmatähtis ja liigirikkaim elupaigatüüp, tuleb lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 8 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 5 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 8 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 5 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüübi taastamise ja hooldamise toetusmäärad on muude koosluste omadest suuremad
- puisniitude kinnikasvamine (kadastumine, männistumine, võsastumine)
Meede: niitude taastamine (puistu liituse vähendamine ja struktuuri grupilisuse suurendamine) ning hooldamine (niitmine).
- liigirikkuse kahanemine pimenemise, kulustumise ja mullaviljakuse suurenemise tõttu
Meede: õiged taastamis- ja hooldusvõtted (vt puisniidu hoolduskava⁶).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka).

2.2.18. NÕRGLUBJA-ALLIKAD (7220*)

LoD I, KE – jah, LoA – ei

See esmatähtis elupaigatüüp on küll hoiuala kaitse-eesmärkide hulgas, kuid loodusala eesmärkide hulgas mitte. Elupaigatüüp on eeldatavasti hoiualal olemas, sest siin on paene aluspõhi ning Mailahe allik ja Allikalaha silmaallik, kuid nõrglubja olemasolu pole neis allikates või nende läheduses teadaolevalt kirjeldatud. (14. juulil 2020. aastal tuvastas KeA töötaja Andres Miller koos praktikantide Anne-Mai Pall'i ja Carmen Tau'ga Allikalaha silmaallikas ning Mailahe allikas pruuni sette, mis viitab suurele rauasisaldusele ja ilmselt ka lubjale.)

Nõrglubja on poorne, peamiselt kaltsiumkarbonaadist koosnev sete, mis ladestub, kui kaltsiumirikas (kare) põhjavesi immitseb maapinnale ja aurustub. Aurumata jäänud vesi valgub taimede vahele ja mulla ülakihtidesse ning kujunevad allikasood, kus nõrglubjalasundit katab hästilagunenud turvasmuld.

---

⁶ https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/puisniitude_puiskarjamaade_hoolduskava.pdf

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüüp on hoiualal olemas ja heas seisus

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk

elupaigatüüp on hoiualal olemas ja heas seisus

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on hoiuala kaitse-eesmärk
- elupaigatüübi olemasolu on tuvastamata
Meede: elupaigatüübi tuvastamine (inventuur).
- arendustegevus (kuivendamine, ehitamine, reostamine)
Meede: kavandatava arendustegevuse keskkonnamõju hindamine allikatele ning vajadusel meetmete rakendamine.

2.2.19. LIIGIRIKKAD MADALSOOD (7230)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Liigirikkaid madalsoid leidub üle hoiuala kokku 37 ha-l. Need kooslused on leitud aastatel 2000–2018 ja nende esinduslikkus on hinnatud väga kõrgest (A) kuni keskmiseni (C). Kuivemaid madalsoid hooldatakse poolloodusliku kooslusena. Loodusala eesmärgiks on vaid 0,4 ha keskmise (C) esinduslikkusega liigirikkaid madalsoid. Aastal 2019 oli hoolduses 4,4 ha madalsoid, mis kõik piirnesid hooldatava rannaniiduga (hooldamine toimus ilmselt natuke laialdasemal alal, kuid siis ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Madalsoo on soo esimene arenguaste, kus rohkem kui 30 cm tüsedusest turbakihist hoolimata saavad taimed suurema osa toitaineid põhjaveest. Elupaigatüüp hõlmab liigirikkamat osa madalsoodest, mis enamasti toituvad lubjarikkast põhjaveest. Taimestik valitsevad madalakasvulised tarnad ja pruunsamblad. Rohkesti leidub lubjalembeseid liike, teiste seas kãpalisi. Eestis kuuluvad sellesse elupaigatüüpi ka liigirikkad soostuvad niidud.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 37 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 10 ha.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk

elupaigatüübi pindala on 37 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 8 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on nii hoiuala kui ka loodusala kaitse-eesmärk
- + osa elupaigatüübist on hoolduses (karjatamisel)
- kinnikasvamine (võsastumine ja metsastumine)
Meede: koosluste hooldamine (karjatamine) ja taastamine (võsa ja mändide eemaldamine).
- arendustegevus (kuivendamine, ehitamine)

Meede: arendustegevuse keelamine elupaigatüübil; naabruses kavandatava arendustegevuse keskkonnamõju hindamine ning vajadusel meetmete rakendamine; hoiualal maaparandussüsteemi rajamise või rekonstrueerimise lubamisest keeldumine, kui soovitud tegevus võib kahjustada elupaigatüüpi, või elupaigatüübi kaitseks vajalike tingimuste seadmine.

2.2.20. VANAD LOODUSMETSAD (9010*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Vana loodusmetsa tunnustele vastab hoiualal Maimännik, pindalaga 6,7 ha, hoiuala idaosas Mailahe lähedal. Elupaiga tuvastas 2018. a Renno Nellis, kes hindas elupaigatüübi esinduslikkuse kõrgeks (B). Lisaks määratles Renno Nellis potentsiaalseks vanaks loodusmetsaks kaks keset hooldatavat puiskarjamaad asuvat väiksemat haavikut, kogupindalaga 1 ha, hoiuala keskosas Tiukama lahe lähedal.

Elupaigatüüp vanad loodusmetsad, mida kutsutakse ka läänetaigaks, on väga lai, hõlmates puutumatu või vähese inimõjuga vanu metsi, mis ei kuulu teistesse elupaigatüüpidesse. Sellesse tüüpi kuuluvad ka põlendikke katvad looduslikult uuenenud nooremad puistud ja esikmetsad, näiteks maakerkealadel rannikul. Eestis kuuluvad sellesse tüüpi nii okas- ja segametsad kui ka suurem osa lehtmetsi. Peamisteks puuliikideks on enamasti männid või haavad. Elupaigatüübi säilitamiseks hoiualal tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 7 ha ja esinduslikkus väga kõrge (A).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 6,7 ha ja esinduslikkus kõrge (B).

Mõjutegurid ja meetmed:

- metsaraie

Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka); keeldumine metsaraie lubamisest.

2.2.21. PUISKARJAMAAD (9070)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Puiskarjamaid ehk karjatatavaid puisniiduilmelisi alasid leidub üle kogu hoiuala 22 ha-l. Puiskarjamaad on tuvastatud aastatel 2010–2016 ja nende esinduslikkus on hinnatud kõrgeks (B) kuni degradeerununi (D; puistu tiheduse tõttu peaaegu rohukamarata alad). Loodusala eesmärgina pole Natura 2000 standardandmebaasis puiskarjamaade pindala välja toodud (see on 0 ha), kuid esinduslikkus on keskmine (C). Aastal 2019 oli hoolduses 19 ha puiskarjamaid (hooldamine toimus ilmselt natuke laialdasemal alal, kuid siis ei küsitud hooldamise toetust või ei vastanud hooldus poolloodusliku koosluse hooldamise nõuetele).

Puiskarjamaal vahelduvad avatud niidulapid hõreda metsa, puutukkade või põõsastikega. Rohukamar, mille moodustavad eeskätt niidutaimed, on kujunenud pikaegse karjatamise mõjul.

Rohurindes on sageli karjamaaumbrohud (luht-kastevars, tuliohakas jt). Elupaigatüübi säilitamiseks hoiualal tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 22 ha ja esinduslikkus kõrge (B).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 22 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 18 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + elupaigatüüp on loodusala kaitse-eesmärk
- kinnikasvamine (männistumine, võsastumine)
Meede: taastamine (puistu liituse vähendamine ja põõsastike harvendamine) ning hooldamine (karjatamine).
- arendustegevus (ehitamine)
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka); kooskõlastuste andmisel tingimuste seadmine elupaiga kaitseks.

2.2.22. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD (9080*)

LoD I, KE – ei, LoA – ei

Soostuvaid ja soo-lehtmetsi leidub hoiuala idaosas 28 ha-l. Elupaigatüübi olemasolu hoiualal tuvastas 2018. a Renno Nellis, kes hindas tüübile vastavate koosluste esinduslikkuse kõrgest (B) kuni keskmiseni (C). Lisaks määratles ta veel 7 ha-l potentsiaalseid, alles elupaigatüübile vastavaks kujunevaid nooremaid soo-lehtmetsi.

Elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad on väga lai, hõlmates nii soostuvaid, madalsoo- kui ka lodumetsi. Nendes metsades on põhjavesi maapinna lähedal. Põhjavee tase on muutlik: kevadeti on see kõrge, ulatudes tihti maapinnale, suvel langeb sügavamale. Soostuvates metsades on turbahorisoni tüsedus väiksem kui 30 cm, soometsades, sh lodus, üle 30 cm. Elupaigatüübi säilitamiseks hoiualal tuleb see lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 28 ha ja esinduslikkus kõrge (B).

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

elupaigatüübi pindala on 28 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 2 ha.

Mõjutegurid ja meetmed:

- metsaraie
Meede: kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka); keeldumine metsaraie lubamisest.
- kuivendus

Meede: hoiualal maaparandussüsteemi rajamise või rekonstrueerimise lubamisest keeldumine, kui soovitud tegevus võib kahjustada elupaigatüüpi, või elupaigatüübi kaitseks vajalike tingimuste seadmine.

2.3. MUUD VÄÄRTUSED

2.3.1. KOHALIKU TÄHTSUSEGA VÄÄRTUSLIK MAASTIK

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala asub Hiiu maakonna teemaplaneeringuga „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” (2003) määratud väärtuslike maastike hulka kuuluval Mudaste-Ogandi väärtuslikul maastikul. Piirkonda kirjeldatakse järgmiselt: „Ala jääb Reigi ja Mudaste küla vahele. Selle omapäraks on tihedalt asetsevad rannajärved (laisid) – maapinna tõusuga kuivale jäänud endised lahesopid. 20. sajandi algul laius järvede ümber enamasti lage karjamaa üksikute põllulappidega, 1950-ndatel hakkasid jõudsalt levima kadastikud ja praeguseks on ala juba suures osas metsastunud. Rannaniidud Sigala lahe ääres ei ole kasutusel. Posti-Tahkuna tee ja Kõrgessaare maantee vahelisse kolmnurka jäävad endised, suures osas võsastunud puisniidud, mida oleks veel võimalik taastada.”

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

väärtuslik maastik ja sellele iseloomulikud elemendid on säilinud.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

väärtuslik maastik ja sellele iseloomulikud elemendid on säilinud.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + suurem osa Mudaste-Ogandi väärtuslikust maastikust on hoiualana kaitse all
- arendustegevus

Meede: arendustegevuse kooskõlastamisel maastikuliste väärtustega arvestamine.

- rannikumaastiku poollooduslike elupaikade kadumine

Meede: poollooduslike elupaigatüüpide esinemisaladel elupaikade hooldus- ja taastamistööd.

- laaside kinnikasvamine

Meede 1: laaside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused.

Meede 2: roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad.

2.3.2. KULTUURIMÄLESTISED

Maa-ameti kultuurimälestiste kaardirakenduse järgi jääb hoiualale mitmeid muinsuskaitsealuseid objekte. Kootsaarel Reigi külas asub kaks kivilabürinti (registrinumbriga 8911 ja 8912), Rootsi külas 16.–18. saj. kalmistu „Kabelimägi“ (8934) ning Kõrgessaare alevikus Viskoosa vabriku veehoidla kivitammid ja muldvallid (23418), mis kõik on kultuurimälestistena kaitse all. Kivilabürindid on ilmelt keskaegsete rannarootslaste rajatud kalaõnne ja soodsa ilma palumise kohad. Kultuurimälestiste kaitset korraldab ja teeb nende üle järelevalvet Muinsuskaitseamet.

Pikaajaline (30 aastat) eesmärk:

kultuurimälestised on säilinud.

Lühiajaline (10 aastat) eesmärk:

kultuurimälestised on säilinud.

Mõjutegurid ja meetmed:

- + pärandkoosluste hooldamine
- arendustegevus

Meede: arendusplaanide kooskõlastamisel muinsusväärtusega arvestamine; koostöö Muinsuskaitseametiga.

- pärandkoosluste taastamise ja hooldamise võimalik negatiivne mõju muinsusväärtustele
- Meede: koostöö Muinsuskaitseametiga.

3. ALA TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala praegu sihipäraselt ei tutvustata. Projekti *Life BaltCoast* raames püstitati alale neli infostendi. Hoiuala külastatakse juhuslikult, kusjuures külastajad ei pruugi teada, et nad hoiualal on, sest hoiuala piir on looduses tähistamata. Hoiuala piir on vaja tähistada, et külastajad oleksid teadlikud kaitstavale alale jõudmisest. Laiemalt pole põhjust hoiuala tutvustada ega külastatavust suurendada. Alal on valdavalt poollooduslikud kooslused, mida karjatatakse, kuid külastuse suurenedes kipuvad tekkima konfliktid külastajate, nende lemmikloomade ja kariloomade vahel.

Kõrgessaare valla (alates 30.10.2013 Hiiu valla osa ja alates 25.10.2017 Hiiumaa valla osavald) üldplaneeringus on hoiualale planeeritud järgmised külastusele avatud alad (Kõrgessaare..., 2003):

- Kõrgessaare poolsaarel on puhkealana ette nähtud maa-ala Kiriku lahe ja Kõõnaaugu vahel, seal on sadama koht väikestele puhkeotstarbelistele veesõidukitele. Maa-ala kohta on algatatud detailplaneering eesmärgiga rajada sinna Läänemere Teadmuskeskus. Teadmuskeskuse oluliseks eesmärgiks on kvaliteetse ja kaasaegse õpi-, koolitus- ja uurimiskeskonna pakkumine merehariduse, mereteaduse ja merekeskkonna kaitsega tegelevatele organisatsioonidele Eestis ja välisriikides (Kõrgessaare..., 2013).
- Supelrand Mangu rannas. Arvestades, et ala on vaid osaliselt kaitse all ja juhul, kui on vajadus supelranna teenindamiseks püstitada ehitisi, saab seda teha väljaspool hoiuala.

Lisaks on hoiuala oluline külastusobjekt ka Kootsaare poolsaare rannik, kus avanevad ilusad vaated rannaniitudele ja merele.

Valla üldplaneeringus nähakse ette, et uute puhkealade rajamisel on otstarbekas koostada detailplaneeringud. Detailplaneering on kohustuslik avalikuks kasutamiseks mõeldud puhkeotstarbeliste hoonete rajamiseks, Detailplaneeringu koostamisel tuleb kindlasti võtta arvesse ala loodusväärtusi ja planeerida puhketegevus väärtusi kahjustamata. Ka nähakse ette, et piirkonna loodusväärtusi peab tutvustama, eksponeerima ja külastajatele kättesaadavaks tegema nii, et vältida massilist, keskkonda koormavat külastust ja suurenda teadlike, motiveeritud ja eesmärgi-kindlate külastajate osakaalu

Visioon

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala on osa piirkonna väärtuslikust maastikust, kus liikuvatel külastajatel on võimalus puhata ja tutvuda ranniku väärtustega. Ala ei reklaamita iseseisvalt kui turismisihtkohta, vaid pigem on ala teiste piirkonna turismisihtkohtasid täiendav objekt, mis pikendab inimeste viibimist piirkonnas ja seeläbi loob võimalusi kohalikuks ettevõtluseks.

Eesmärk:

Piirkonna külastajad on teadlikud Kõrgessaare-Mudaste hoiuala olemasolust ja loodusväärtustest. Külastajate arv on stabiilne ja see ei avalda negatiivset mõju hoiuala kooslustele. Hoiuala piir on tähistatud ja selgesti mõistetav. Hoiualal asuvad infostendid on hooldatud ja külastajatele nähtavad.

Ninametsa poolsaare tipus, Paope looduskaitseala ja Kõrgessaare-Mudaste hoiuala vahel asub RMK Ninaotsa telkimisala. RMK Saaremaa ja Hiiumaa külastusalade külastuskorralduskava⁷ aastateks 2020–2029 näeb aastatel 2023–2029 ette Ninaotsa telkimisala tervikplaneerimise, rekonstrueerimisprojekti koostamise ja linnuvaatlustorni projekteerimise ning taristu täieliku rekonstrueerimise.

Hoiuala kaitsekord külastatavust ei reguleeri. Seega ei saa hoiuala valitseja (Keskkonnaamet) looduskaitseadusest tulenevalt külastuskorraldusse otseselt sekkuda. Vastutus, et külastajad ei kahjustaks hoiuala loodusväärtusi, lasub eeskätt maaomanikul (või –haldajal), kes külalisi oma maale lubab või kutsub.

---

⁷ <https://www.rmk.ee/organisatsioon/tegevusvaldkonnad/loodushoid/kulastuskorralduskavad/saaremaa-ja-hiiumaa-kulastusalad>

4. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA

4.1. KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

4.1.1. INVENTUURID, SEIRED JA UURINGUD

Hoiualal on lisaks vajalikud alltoodud inventuurid, seired ja uuringud (vt ka peatükki 1.5.3). Kavandatud inventuuride ja uuringualadest annab ülevaate joonis 5.

4.1.1.1. Kaitstavate soontaimede inventuur

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.4.2 ja 2.1.4.3 seatud eesmärkideni jõudmise kontrollimiseks.

Suurel osal alast on projekti *LIFE BaltCoast* raames viidud läbi kaitsealuste soontaimeliikide inventuur, samas on oluline osa hoiualast inventeerimata. Keskkonnaregistris on enamiku kaitsealuste taimeliikide elupaigad suurepinnalised ja ilma värskete vaatlusteta (elupaigad põhinevad kunagisel Hiiumaa taimkatte kaardil) ning on vähemalt osaliselt juba liikidele ebasobivalt kinni kasvanud. Värskeamad andmed on väikeste ja üksikute kasvukohtade osas. Taimeinventuur on vajalik kaitsealuste taimeliikide tegeliku seisundi väljaselgitamiseks ja vajadusel kaitsemeetmete rakendamiseks. Inventeeritav ala on vähemalt 389 ha. Vt ka peatükki 1.5.3.5. Arvestades, et hoiuala eesmärkide hulgas seni soontaimeliike ei ole, on soontaimede inventuur prioriteediga III. Võimalusel tuleks soontaimede inventuur siduda alal läbiviidava koosluste inventuuriga (tegevusega 4.1.1.4).

Prioriteetsus: III

Aeg: 2029. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: 2000 €

4.1.1.2. Laiside kalastiku inventuur

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1, 2.1.1.2, 2.1.5.1, 2.1.5.2 ja 2.2.2 seatud eesmärkideni jõudmiseks.

Kalastiku uuringul (vt ka peatükki 1.5.3.4) tuleks keskenduda laiside ja Kirikulahe kalastiku inventeerimisele. Kalastiku uuringule on võimalik kaasata antud piirkonnas tegutsevaid kutselisi kalureid. Uuring on mõislik viia läbi kaheaastasel perioodil (2–3 uurimisalal). Lisaks Kirikulahele tuleb valik teha Kõõnaaugu (Künaaugu), Kajumere, Allikalahe ja Mailahe vahel.

Prioriteetsus: III

Aeg: 2024.–2025. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: 32 000 €

4.1.1.3. Rannaniitude ja laiside haudelinnustiku kordusinventuur

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.1.1 seatud eesmärkideni jõudmise kontrollimiseks.

Kaitsekorraldusperioodil on vaja viia läbi rannaniitude ja laiside haudelinnustiku kordusinventuur Kootsaare rannaniidul ning inventeerida kogu hoiuala rannaniitude haudelinnustik (vt ka peatükki 1.5.3.2). Kokku tuleks inventeerida u 240 ha laise ning u 280 ha rannaniite ja laide. Saadud tulemuste põhjal otsustada, kas on otstarbekas osa alast (nt Kootsaare rannaniit) liita riikliku seire allprogrammi „Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire” alamprogrammi „Valitud elupaikade haudelinnustik” alade hulka. Haudelinnustiku uuring võimaldab anda soovitusi praktiliseks majandamiseks, sh roostike kasutuseks.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2023. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: 2000 €

4.1.1.4. Osaline elupaikade inventuur

Tegevus on vajalik ptk 2.2 toodud väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks ja eesmärkide täpsustamiseks.

Mereelupaikade (u 1800 ha) praegused määrangud on üldjuhul kameraalsed ja vajavad seetõttu inventeerimist. Hoiualal on 300 ha selliseid nn nullelupaiku ja 26 ha potentsiaalseks või degradeerunud elupaigatüübiks hinnatud elupaiku, mis võivad kaitsekorraldusperioodi lõpuks kujuneda loodusdirektiivi elupaigatüübile vastavaks. Lisaks on 42 ha selliseid elupaiku, mille esinduslikkus on kunagi miskipärast hindamata jäänud. Samuti vajab kinnitamist elupaigatüübi nõrglubja-allikad (7220*) olemasolu.

Mereelupaikade (1800 ha) inventeerimine maksumuseks on planeeritud 15 000 eurot ja maismaaelupaikade (370 ha) inventeerimiseks 5000 eurot.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2029. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: 20 000 €

4.1.1.5. Inimtegevusest mõjutatud laiside veerežiimi uuring

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1, 2.1.1.2, 2.1.3.1, 2.1.5.1, 2.1.5.2, 2.2.2 ja 2.3.1 seatud eesmärkideni jõudmiseks.

Uuring on vajalik selleks, et saada ülevaade laiside sügavustest, veetaseme kõikumise suuruselt, seotusest merevee tasemega (millise mereveetaseme juures toimub merevee sissetung laisidesse ja

millistesse) ja sellest, mil määral mõjutavad laaside veerežiimi inimeste poolt tekitatud häiringud (kanalid, kraavitus, reostus jms). Vt ka peatükk 1.5.3.3.

Uuring peab andma ülevaate:

- 1) laaside sügavustest, veetaseme kõikumiste suurusest, seotusest merevee tasemega (millise mereveetaseme juures toimub merevee sissetung millistesse laisidesse);
- 2) sisse ja välja voolavate vooluvete mõjust ja olukorrast, võimaluse piires ka veemahtudest;
- 3) inimtekkelise mõju (eutrofeerumine, kraavitus vms) ulatusest ja selle mõju leevendamise võimalustest.

Uuringu põhjal töötada välja konkreetsed ettepanekud veetaseme reguleerimiseks laisides, mis on negatiivselt inimtegevusest mõjutatud, eesmärgiga tagada soodsamad elutingimused kaladele (paiksed, kudemisränne, noorkalad suvel), lindudele (pesitsevad ja läbirändel peatuvad veelinnud), kahepaiksetele ja teistele vees elutsevatele organismidele. Looduslikesse protsessidesse (maakerge, setete kandumine) sekkumist ei planeerita, kui inimõjud puuduvad.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2023.–2024. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: 30 000 €

4.1.1.6. Riiklik seire

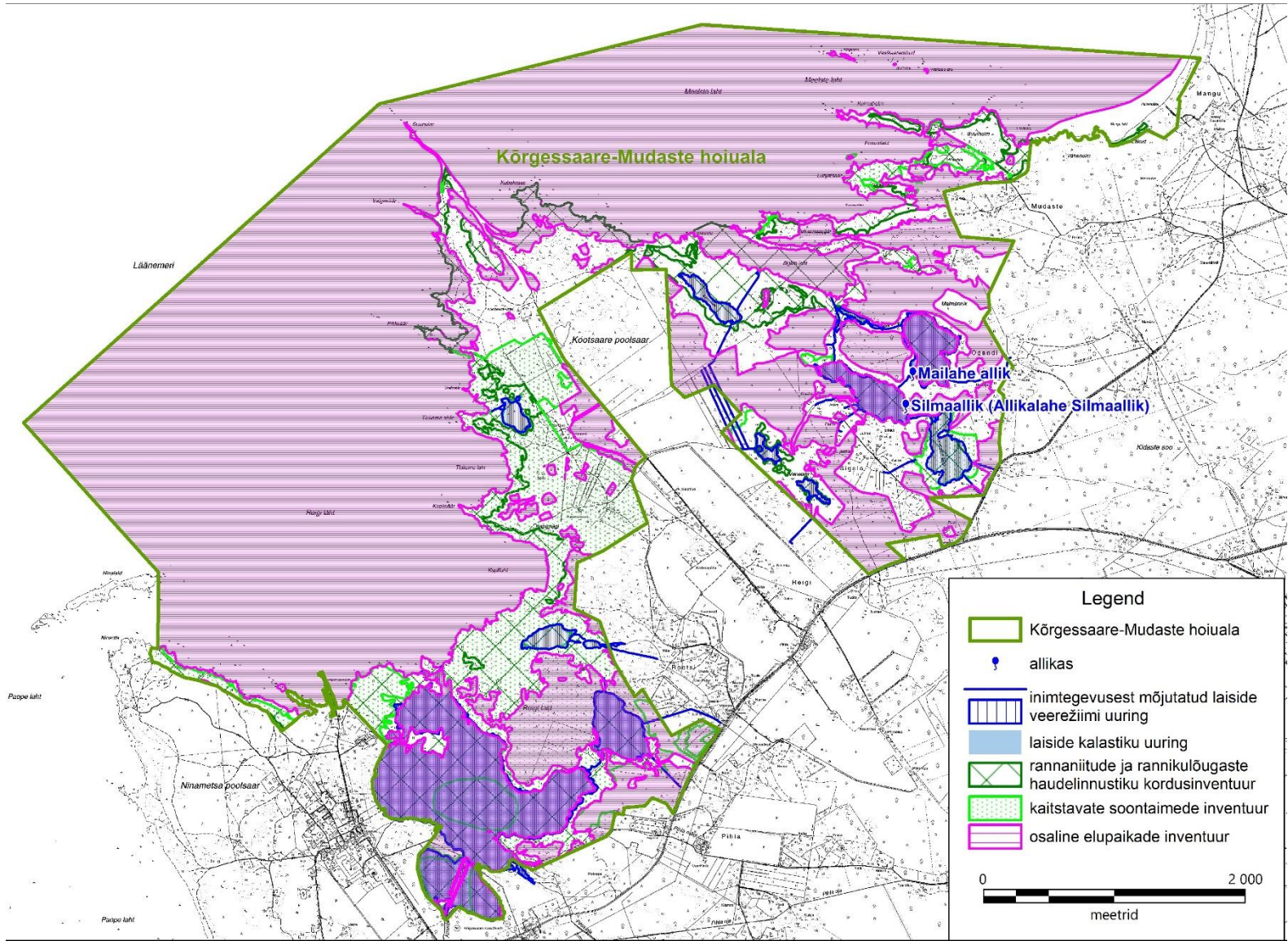
Kõik hoiualal läbi viidavad riikliku seire alamprogrammid toetavad hoiuala kaitse korraldust ning seire andmeid tuleb kasutada kaitse tulemuslikkuse hindamisel.

Prioriteetsus: I

Aeg: 2021.–2030. a

Korraldaja: KAUR

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

Joonis 5. Inventuurid ja uuringud Kõrgessaare-Mudaste hoiualal (aluskaart: Maa-amet).

4.1.1.7. Tulemusseire

Nende loodusväärtuste seisundi hindamiseks, mida riiklik seire või inventuurid ei kata, kuid mis kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik on, tuleb teha tulemusseiret. Poollooduslike koosluste taastamist ja osaliselt ka hooldamist kontrollivad KeA maahoolduse spetsialistid iga-aastaselt. Teiste spetsialistide, eeskätt kaitsekorralduse spetsialisti panus liikide ja koosluste seisundi seiresse on eriti oluline kaitsekorraldusperioodi vahhindamisel 2025. a ning kaitsekorraldusperioodi lõppedes 2030. a. Neil aastail on vaja hinnata kaitsekorralduskavas seatud ajaliste eesmärkide täitmist, vähemalt tabelis 6 toodud väärtuste osas.

Prioriteetsus: I

Aeg: 2025. ja 2030. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

4.1.2. HOOLDUS-, TAASTAMIS- JA OHJAMISTEGEVUSED

4.1.2.1. Kurdlehise kibuvitsa tõrje

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.4 ja 2.2.6 seatud eesmärkideni jõudmiseks. Kurdlehine kibuvits (*Rosa rugosa*) on Eestis invasiivne võõrliik, mille esmaleid Eestis pärineb Keskkonnaministeeriumi andmetel⁸ aastast 1825. Kurdlehine kibuvits on hinnanguliselt 100 kõige ohtlikuma võõrliigi hulgas Euroopas. Liik kasvab peamiselt mererannal ja luidetel ning nõmmedel, kuid võib võimust võtta ka koduaias. Kurdlehine kibuvits on algselt pärit Aasia kirdeosast, olles levinud Hiinas, Jaapanis ja Koreas. Kibuvitsa levikule aitab kaasa see, et taim ei karda soola, mis võimaldab liigil hästi levida just mererannikul ja maanteed ääres. Kibuvitsa seemneid levitavad linnud ning rannikul ka vesi. Seemned peavad vees vastu rohkem kui kuu. Kõrge vee ajal rannikul satuvad seemned vette ning neid liigutatakse mööda rannikut üha edasi. Kord juba kasvama hakanud, tõrjub see võõrliik kiirelt teised taimeliigid välja ja moodustab läbitungimatuid tihnikuid. Elujõulise liigina on kurdlehine kibuvits lähteliigiks paljudele iluaiaanduses kasutatavatele roosisortidele. Õnneks need kultuursordid üldjuhul nii elujõulised ja agressiivsed ei ole, kui nende looduslik esivanem.

Hoiualal on veel suhteliselt väike (u 46 m²) kurdlehise kibuvitsa tihnik Kootsaare otsas riigimaal. See koloonia hävitati 2020. aasta juuli teisel nädalavahetusel Eestimaa Looduse Fondi (ELF) vabatahtlike talguliste abiga, kuid ühekordse mehhaanilise tööga kurdlehisest kibuvitsast jagu ei saa. Võrseid ja risoome tuleb eemaldada mitu aastat järjest (Animägi, A., 2019).

Prioriteetsus: I

Aeg: 2022.–2025. a

Korraldaja: RMK

---

⁸ https://www.envir.ee/sites/default/files/v66rliigid_harjumaa.pdf

Maksumus: 1000 €

4.1.2.2. Euroopa naaritsa elupaiga taastamistöö

Tegevus on vajalik väärtusele 2.1.5.1 seatud eesmärkide saavutamiseks.

Kidaste jõgi (oja) on maaparanduse käigus muudetud nii, et suvel jääb see sageli kuivaks. Veerežiimi parandamiseks on vaja rajada madalaid paise, mis tagaks vee püsimise jões ka kuival ajal. Jõe veerežiimi parandamine parandab ka laaside veerežiimi.

Kuna euroopa naaritsa kaitse tegevuskava vajab uuendamist, võib ilmned a vajadus täiendavate tegevuste läbiviimiseks Kõrgessaare-Mudaste hoiualal. Naaritsa kaitseks vajalikud tegevused, ajakava ja tegevuste maksumused kavandatakse liigi kaitse tegevuskavas.

Prioriteetsus: I

Aeg: 2021.–2030. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

4.1.2.3. Poollooduslike koosluste taastamine

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2, 2.2.6, 2.2.9, 2.2.10, 2.2.11, 2.2.12, 2.2.13, 2.2.14, 2.2.15, 2.2.16, 2.2.17, 2.2.19 2.2.21 ja 2.3.1 seatud eesmärkideni jõudmiseks. Poollooduslike ehk pärandkoosluste taastamisel ja hooldamisel on otsustav roll maaomanikel, kelle otsusest sõltub, kas nad tahavad ise või lubavad teistel oma maal pärandkooslusi taastada ja hooldada. Hea koostöö hoiuala valitseja (Keskkonnaameti) ja maaomaniku vahel on poollooduslike koosluste taastamise ja hooldamise eelduseks. Hoiualal on keskkonnaregistri järgi poollooduslike kooslusi 2019. a seisuga 559 ha. Sellest oli 2019. a nõuetekohases hoolduses 264 ha. Seega vajab taastamist u 300 ha pärandkooslusi. Lisaks omab taastamispotentsiaali veel u 300 ha praegu nn nullelupaigaks määratud alasid. Taastatavate alade paiknemisest annab ülevaate joonis 6. Taastamist vajavatest kooslustest prioriteetide kaupa ja taastamistöö ligikaudsest maksumusest annab ülevaate tabel 3. Poollooduslike koosluste taastamisel tuleb juhinduda poollooduslike koosluste hoolduskavadest⁹.

Keskkonnaministri määruse¹⁰ järgi on toetuse määrad pärandkoosluste taastamiseks (2020. a seisuga) järgmised:

- 1) looniitide ja puisniitide puhastamisel hõredast puittaimestikust (liituvusega 0,2–0,4), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 306 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 510 eurot hektari kohta;

---

⁹ <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/maahooldus/tegevus-ja-hoolduskavad>

¹⁰ keskkonnaministri 01.06.2004. a määrus nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks, toetuse määrad ning toetuse tagasinõudmise kord” <https://www.riigiteataja.ee/akt/121042017012?leiaKehtiv>

- 2) liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel hõredast puittaimestikust (liituvusega 0,2–0,4), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 245 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 340 eurot hektari kohta;
- 3) rannaniitude, lamminiitude, soostunud niitude, sinihelmikaniitude, puiskarjamaade ja kadastike puhastamisel hõredast puittaimestikust (liituvusega 0,2–0,4), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 180 eurot hektari kohta või, kui võsa on üle 1,5 m kõrgune, 250 eurot hektari kohta;
- 4) niiskuslembeste kõrgrohustute ja viljakate aruniitude puhastamisel hõredast puittaimestikust (liituvusega 0,2–0,4) 135 eurot hektari kohta;
- 5) looniitude ja puisniitude puhastamisel keskmise tihedusega puittaimestikust (liituvusega 0,5–0,7), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 394 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 690 eurot hektari kohta;
- 6) liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel keskmise tihedusega puittaimestikust (liituvusega 0,5–0,7), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 315 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 460 eurot hektari kohta;
- 7) rannaniitude, lamminiitude, soostunud niitude, sinihelmikaniitude, puiskarjamaade ja kadastike puhastamisel keskmise tihedusega puittaimestikust (liituvusega 0,5–0,7), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 230 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 340 eurot hektari kohta;
- 8) niiskuslembeste kõrgrohustute ja viljakate aruniitude puhastamisel keskmise tihedusega puittaimestikust (liituvusega 0,5–0,7) 173 eurot hektari kohta;
- 9) looniitude ja puisniitude puhastamisel tihedast puittaimestikust (liituvusega 0,8–1), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 544 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 885 eurot hektari kohta;
- 10) liigirikaste aruniitude ja nõmmeniitude puhastamisel tihedast puittaimestikust (liituvusega 0,8–1), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 435 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 590 eurot hektari kohta;
- 11) rannaniitude, lamminiitude, soostunud niitude, sinihelmikaniitude, puiskarjamaade ja kadastike puhastamisel tihedast puittaimestikust (liituvusega 0,8–1), kui puittaimestik on kuni 1,5 m kõrgune, 320 eurot hektari kohta või, kui puittaimestik on üle 1,5 m kõrgune, 435 eurot hektari kohta;
- 12) niiskuslembeste kõrgrohustute ja viljakate aruniitude puhastamisel tihedast puittaimestikust (liituvusega 0,8–1) 240 eurot hektari kohta;
- 13) puisniidul puurinde liituvuse vähendamisel puistu grupilise struktuuri taastamise eesmärgil 1 kuni 2 liituvusastme võrra 275 eurot hektari kohta või 3 kuni 4 liituvusastme võrra 510 eurot hektari kohta;
- 14) puiskarjamaal puurinde liituvuse vähendamisel puistu grupilise struktuuri taastamise eesmärgil 1 kuni 2 liituvusastme võrra 160 eurot hektari kohta või 3 kuni 4 liituvusastme võrra 250 eurot hektari kohta;

- 15) poolloodusliku koosluse tihedast pilliroost puhastamisel (niitmine, karjatamine, purustamine) või kuni 1,5 meetri kõrguse hõreda võsaga ebatasase ja mätastunud niidu puhastamisel (niitmine, purustamine) 231 eurot hektari kohta;
- 16) poollooduslikel kooslustel käesoleva määruse kohaseks karjatamiseks vajalike tarade ehitamine kogu taastamisperioodi jooksul üks kord 1,00 eurot meetri kohta.

Poolloodusliku koosluse taastamise toetuse saamise eelduseks on koosluse edasise hoolduse tagamine ja võõral maal toimetamiseks maaomaniku nõusoleku olemasolu. Toetuse saamiseks tuleb sõlmida leping Keskkonnaametiga. Kui kunagine poollooduslik kooslus on juba nii kinni kasvanud, et vastab metsa tunnustele (puittaimed on kõrgusega vähemalt 1,3 m ja puuvõrade liitusega vähemalt 30%), tuleb lisaks esitada metsateatis. Metsateatise peab (vastavalt metsaseadusele) esitama ka siis, kui toetust ei taotle, kuid raiutakse rohkem kui 20 tihumeetrit puitu kinnisasja kohta aastas. Kui toetust ei taotle ja raiutakse vähem kui 20 tm puitu kinnisasja kohta aastas, kuid hoiualal puisniiduilmelisel alal, tuleb (vastavalt looduskaitseadusele) esitada vähemalt üks kuu enne raie alustamist Keskkonnaametile hoiuala teatis.

Kaitstaval loodusobjektidel vastavalt kaitsekorralduskavale tehtavat raiet kaitse eesmärgi saavutamiseks nimetatakse kujundusraieks (vt ka lisa 4).

Tabel 3. Taastamist vajavad pärandkooslused hektarites ja taastamise ligikaudne maksumus (toetuse määrad on 2020. a seisuga)

Kooslus, elupaigatüüp	I priori- teet	II priori- teet	III priori- teet	Maksumus (€)
Rannaniidud (1630*)	57	24		20 000
Kadastikud (5130)	67	17		28 000
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)		21		10 000
Liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*)		22		10 000
Lood (6280*)	2	16		12 000
Sinihelmikakooslused (6410)		10		12 000
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)		23		5 000
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)		8		1 000
Puisniidud (6530*)	8			5 000
Liigirikkad madalsood (7230)		23		10 000
Puiskarjamaad (9070)		3		1 000
Praegu elupaigatüübile mittevastavad kooslused			306	93 000
KOKKU	134	167	306	207 000

Kõrgeima (I) prioriteediga ehk hädavajalikud on need taastamistööd, mis on vajalikud poollooduslike koosluste muutmiseks hooldustoetusõiguslikuks pindala ulatuses, mis on toodud Natura 2000 standardandmebaasis (116 ha), või mis on vajalik liigikaitse eesmärkidel (10 ha) või puisniidu taastamiseks (8 ha). Kokku on selliseid poollooduslikke kooslusi 134 ha.

Prioriteetsus: I

Aeg: 2021.–2025. a

Korraldaja: KeA, maaomanikud

Maksumus: 45 000 €

Kõrge (II) prioriteediga ehk vajalikud on kõik ülejäänud taastamistööd poollooduslikel kooslustel, mida on kokku 167 ha. Sealhulgas senistest kadastikest 17 ha kuulub **kadastikuks** taastamisele juhul, kui kadastike pindalaline eesmärk (70 ha) ohtu on sattumas, muul juhul võib need niiduks taastada.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2025.–2028. a

Korraldaja: KeA, maaomanikud

Maksumus: 69 000 €

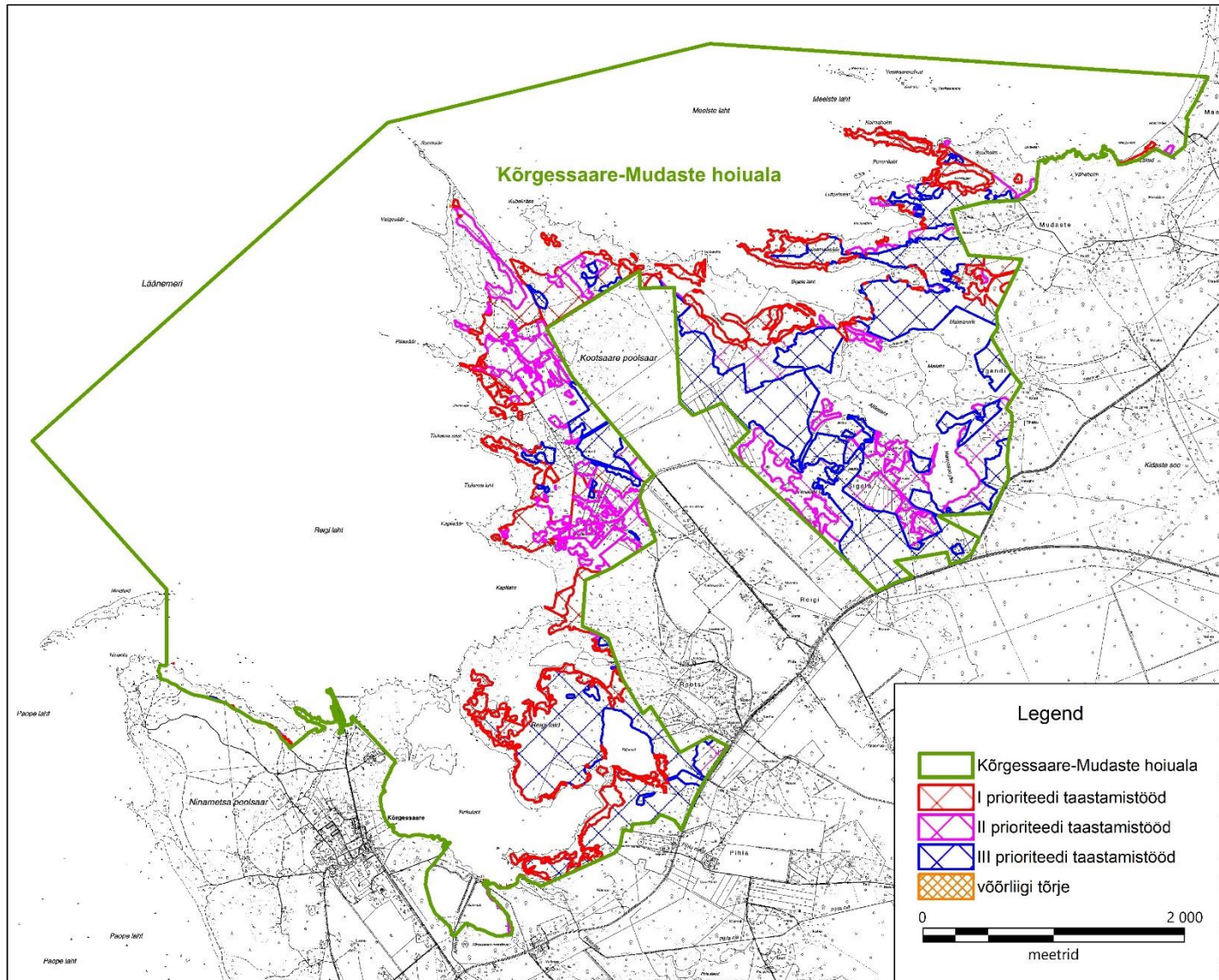
Keskmise (III) prioriteediga ehk soovituslik on nn nullalade (0-alade) osaline taastamine poollooduslikuks koosluseks. Selliseid alasid on hoiualal kokku 306 ha.

Prioriteetsus: III

Aeg: 2028.–2030. a

Korraldaja: KeA, maaomanikud

Maksumus: 93 000 €

Joonis 6. Koosluste taastamistööd Kõrgessaare-Mudaste hoiualal (aluskaart: Maa-amet).

4.1.2.4. Poollooduslike koosluste hooldamine

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.2, 2.2.6, 2.2.9, 2.2.10, 2.2.11, 2.2.12, 2.2.13, 2.2.14, 2.2.15, 2.2.16, 2.2.17, 2.2.19, 2.2.21 ja 2.3.1 seatud eesmärkideni jõudmiseks. Hoiualal on keskkonnaregistri järgi poollooduslikke kooslusi 2019. a seisuga 565 ha. Sellest oli 2019. a nõuetekohases hoolduses 264 ha. Hooldatavate alade paiknemisest annab ülevaate joonis 7. Hooldatavatest kooslustest prioriteetide kaupa ja koos ligikaudse maksumusega annab ülevaate tabel 4. Poollooduslike koosluste hooldamisel tuleb juhinduda poollooduslike koosluste hoolduskavadest¹¹.

Maaeluministri määruse¹² järgi on toetuse ühikumäärad (2020. a seisuga) ühe hektari kohta kalendriaastas järgmised:

- 1) puisniidu niitmise korral 450 eurot;
- 2) puiskarjamaa karjatamise korral 250 eurot;
- 3) kadakatega niitude karjatamise korral 250 eurot;
- 4) kadakatega niitude niitmise korral 185 eurot;
- 5) muu niidu karjatamise korral 150 eurot;
- 6) muu niidu niitmise korral 85 eurot;
- 7) puisniidu karjatamise korral 250 eurot.

Poolloodusliku koosluse hooldamise põhitegevust tuleb ellu viia järjepidevalt viie järjestikuse kalendriaasta (nn kohustuseperioodi) jooksul. Liigikaitseks olulistel rannaaladel esinevate poollooduslike koosluste täiendava hooldamise lisategevust tuleb ellu viia järjepidevalt kohustuseperioodi ühe kalendriaasta (edaspidi nn kohustuseaasta) jooksul ja selle eest on toetuse ühikumäär ühe hektari kohta kalendriaastas 232 eurot. Selle lisategevuse eest antakse toetust üksnes siis, kui seda viiakse ellu koos poolloodusliku koosluse hooldamise põhitegevusega.

Vastavalt looduskaitseadusele on kaitstava loodusobjekti poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalik nende koosluste ilmet ja liigikoosseisu tagav tegevus (niitmine, karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine). Poollooduslike koosluste esinemisaladele rajatud hoiualade eesmärgiks on säilitada sajandite jooksul inimtegevuse kaasmõjul kujunenud liigirikkaid kooslusi ning vältida liikide ja maastiku mitmekesisuse hääbumist majandamise muutumise või puuduliku majandamise tõttu.

Alal leiduvatest pärandkooslustest on looduskaitseks kõige väärtuslikumad rannaniidud (1630*), lood (6280*) ja puisniidud (6530*).

Lisaks koosluste hoolduskavades antud soovitustest tuleb koosluste hooldamisel järgida ka mitmeid nõudeid, mis on kirjas koosluste hooldamist reguleerivas määruses. Kuna ilmastikuolud võivad aastate lõikes väga palju erineda, võib Keskkonnaamet anda nõusoleku karjatamise

---

¹¹ <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/maahooldus/tegevus-ja-hoolduskavad>

¹² maaeluministri 22.04.2015. a määrus nr 38 „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus” <https://www.riigiteataja.ee/akt/119122018009?leiaKehtiv>

toimumiseks või niitmiseks ka alates muust kuupäevast vastavalt oludele (igal aastal), arvestades kasvavate ja pesitsevate liikide nõudmistega.

Kava koostamise ajal kehtivas maaeluministri määruses nr 38 on nimetatud järgmised nõuded (kui määrust muudetakse, siis tuleb järgida kehtivat määrust):

- 1) poollooduslikku kooslust hooldada viisil, mis on saanud Keskkonnaameti nõusoleku;
- 2) poolloodusliku koosluse esinemisala ei tohi niita enne 10. juulit (kuupäev on ümbervaatomisel ja seda võidakse tulevikus muuta);
- 3) karjatamisega võib alustada taotleja valitud ajal, kui Keskkonnaamet on andnud selleks nõusoleku;
- 4) rannaalal tuleb alustada karjatamisega hiljemalt 31. mail, kui Keskkonnaamet ei ole andnud muud nõusolekut;
- 5) puisniitu hooldada niitmise teel; karjatamine on lubatud puisniidu taastamise järel niidutaimestikku taastamise eesmärgil või kui puisniitu on enne niidetud ja niide on kokku kogutud;
- 6) puiskarjamaad hooldada karjatamise teel;
- 7) rannaniidul ja loopealsel on lubatud ainult karjatamine; niitmine on lubatud, kui see on vajalik liigikaitseliste eesmärkide saavutamiseks või kui alal on võimalik teha heina ja niide kokku koguda ning kui Keskkonnaamet on andnud niitmiseks nõusoleku;
- 8) karjatatavat poollooduslikku kooslust võib enne karjatamist niita (praegu alates 10. juulist), kui niitmine ja niide kokkukogumine toimub enne 1. augustit; loopealsel ja rannaniidul on eelnev niitmine lubatud üksnes Keskkonnaameti nõusolekul;
- 9) niidetav poollooduslik kooslus peab olema niidetud ja niide kokku kogutud 1. septembriks; kokkukogutud niide peab olema alalt ära viidud niitmisele järgneva aasta 1. aprilliks, kui Keskkonnaamet ei näe ette teisiti;
- 10) niidetaval poollooduslikul kooslusel on hekseldamine keelatud; karjatatavat poollooduslikku kooslust, mille kohta toetust taotletakse, on lubatud üle niita või hekseldada üksnes Keskkonnaameti kirjalikul nõusolekul; Keskkonnaamet võib vajaduse korral seada tingimuseks karjatataval poollooduslikul kooslusel niite või heksli kokkukogumise;
- 11) karjatamise tulemusena peab 1. oktoobriks kogu taotletaval alal olema visuaalselt tuvastatav, et loomad on alal toitunud selliselt, et rohustu on vähemalt 50 protsendi ulatuses madalaks söödud ning ülejäänud alal on rohustu valdavalt söödud;
- 12) poollooduslikul kooslusel, mille kohta toetust taotletakse, on keelatud anda loomale lisaöta.

Arvestada tuleb, et sõltuvalt aastast (ilmastik) ja koosluse täpsemast asukohast võib Keskkonnaamet seada määrusest erinevaid tingimusi.

Tabel 4. Hooldamist vajavad pärandkooslused hektarites ja hooldamise ligikaudne maksumus aastas (toetuse määrad on 2019. a seisuga)

Kooslus, elupaigatüüp	I prioriteet	II prioriteet	Maksumus (€/a)
Rannaniidud (1630*)	199+57	24	42 000
Kadastikud (5130)	3+67	17	22 000
Kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)	1	21	6 000
Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	3	22	4 000
Lood (6280*)	25+2	16	11 000
Sinihelmikakooslused (6410)	6	10	2 000
Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	0	23	3 000
Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	2	8	2 000
Puisniidud (6530*)	1+8		4 000
Liigirikkad madalsood (7230)	4	23	4 000
Puiskarjamaad (9070)	20	3	6 000
Praegu elupaigatüübile mittevastavad kooslused		300	75 000
KOKKU	264+134	467	181 000

Kõrgeima (I) prioriteediga on 2019. a nõuetekohases hoolduses olnud 264 ha hooldamine. Nende koosluste hooldamise toetuste maksumus aastas on (siin ja edaspidi 2019. a kehtinud toetuse määrade puhul) hinnanguliselt 47 000 eurot. Sama oluline on hädavajalike ehk I prioriteedi taastamistöde käigus taastatud alade (134 ha) kohene hooldama hakkamine. Nende taastatud koosluste hooldamise toetuste maksumus aastas on kuni 30 000 eurot.

Prioriteetsus: I

Aeg:2021.–2030. a

Korraldaja: KeA, maaomanikud

Maksumus: 680 000 €

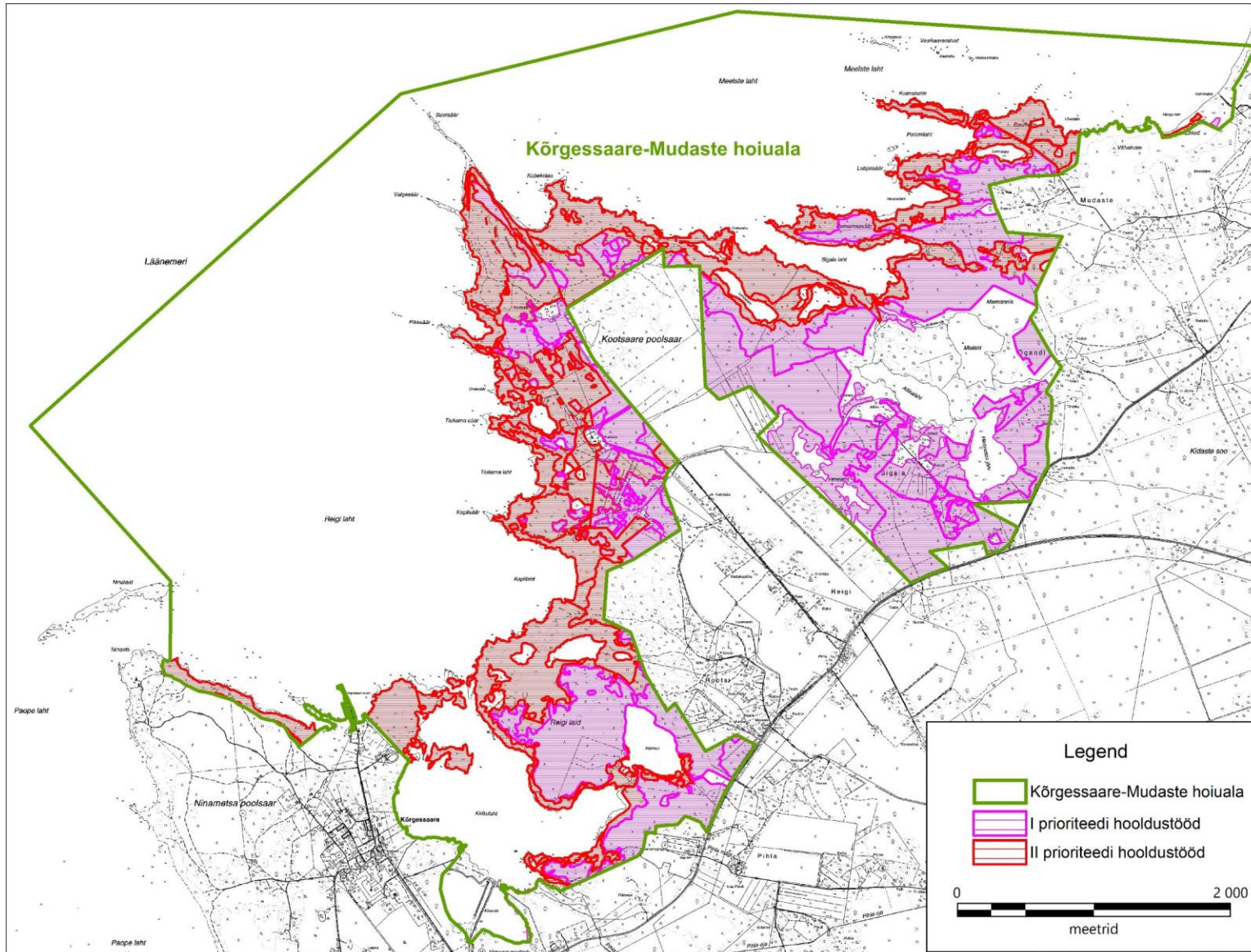
Kõrge (II) prioriteediga on kõigi ülejäänud taastamistödega toetuskõlblikuks taastatud või sellisena säilinud poollooduslike koosluste hooldamine. Selliseid kooslusi on kokku kuni 167 ha. Nende koosluste hooldamise toetuste maksumus aastas on hinnanguliselt 29 000 eurot. Sama kõrge prioriteediga on praegustest 0-aladest taastatud poollooduslike koosluste hooldamine. Suure tõenäosusega on neist enamik puiskarjamaad. Taastamise potentsiaaliga 0-alasid on hinnanguliselt 300 ha, mille taastamisjärgne hooldamine maksaks u 75 000 eurot aastas

Prioriteetsus: II

Aeg:2027.–2030. a

Korraldaja: KeA, maaomanikud

Maksumus: 177 000 €

Joonis 7. Koosluste hooldustööd Kõrgessaare-Mudaste hoiualal (aluskaart: Maa-amet)

4.1.2.5. Laiside taastamine tulenevalt uuringutulemustest

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1, 2.1.1.2, 2.1.3.1, 2.1.5.1, 2.1.5.2, 2.2.2 ja 2.3.1 seatud eesmärkideni jõudmiseks. Tegevuse 4.1.1.5 tulemusena valminud ettepanekud inimtegevusest oluliselt mõjutatud laiside taastamisele tuleb võtta arvesse käesoleva kava vahehindamise raames, misjärel planeeritakse ka praktilised tegevused laiside taastamiseks. Tegevuse läbiviimise algusaeg on eeldatavasti 2025. a, kuid maksumust praegu ei planeerita.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2026 a

Korraldaja: KeA

Maksumus: (praegu prognoosimatu)

4.1.3. TARISTU, TEHNIKA, LOOMAD

4.1.3.1. Infostendide hooldus

Tegevus on vajalik hoiuala olemasolust ja paiknemisest teavitamiseks ning hoiuala väärtuste tutvustamiseks. Tegevus toetab väärtustele 2.1.1.1 ja 2.1.1.2 seatud eesmärkideni jõudmist.

Projekti *Life BaltCoast* raames püstitati u 2010. a alale neli infostendi, mille puhul on oluline tagada nende hooldus ja nähtavus ning vajadusel andmete uuendamine või stendide või aluste väljavahetamine. Kõrgessaare sadama tee ääres paikneva stendi skeemil on stendi asukoht natuke valesse kohta märgitud. See viga tuleb ära parandada. Hooldus on vajalik igal viiendal aastal.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2022. ja 2027. a

Korraldaja: RMK

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

4.1.3.2. Heinamaasääre tee parandamine

Tegevus on vajalik väärtustele 2.2.6, 2.2.10 ja 2.2.12 seatud eesmärkideni jõudmiseks. Poollooduslike koosluste hoolduse parandamiseks ja taastamiseks on vaja parandada juurdepääsutee Heinamaasäärele.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2021. a

Korraldaja: maaomanikud

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

4.1.3.3. Piiritähiste paigaldamine

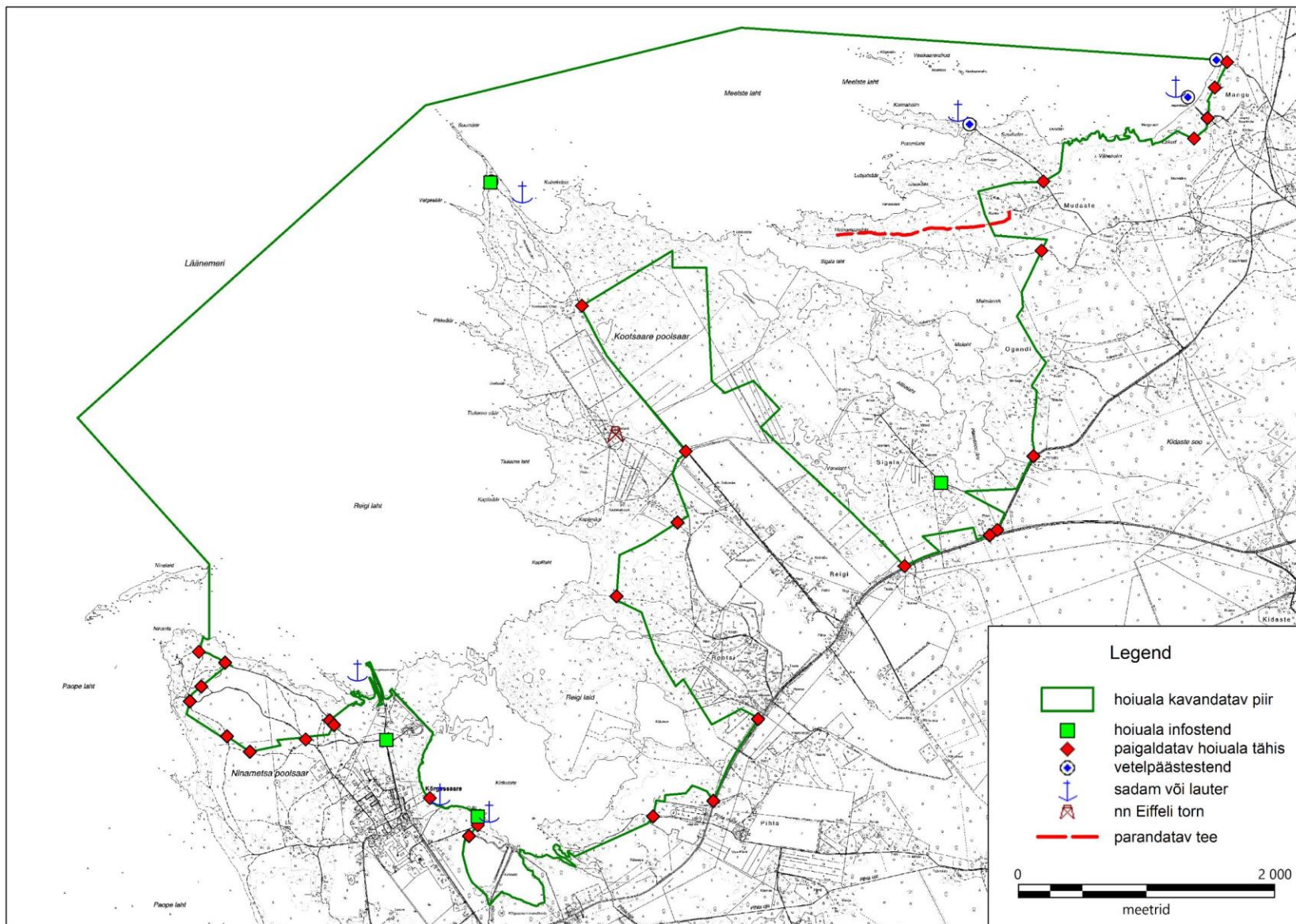
Tegevus on vajalik inimeste teavitamiseks kaitstavale alale jõudmisest. Praegu hoiuala piiril hoiuala piiritähised puuduvad ja külastajad saavad looduses hoiualast teada vaid juhul, kui märkavad ühte neljast infostendist või otsivad ise asjakohast infot. Hoiuala jaoks on olemas juba 2008. a tellitud ja valmistatud 37 tähist, kuid vahepealse aja jooksul on kaitstavate loodusobjektide tähistamise põhimõtted seoses nutiseadmete leviku ja arenguga tunduvalt leebemaks muutunud, mistõttu ootab paigaldamist vaid 29 tähist. Tähisted tuleb paigaldada peamiste ligipääsuteede äärde (vt joonist 8). Tähiste paigaldamise eesmärk ei ole enam hoiuala piiri täpne äramärkimine looduses, vaid hoiualale sattunule info edastamine kaitstava loodusobjekti piirkonda jõudmisest. Maaomanikele ja maahooldajatele on neile vajalik osas hoiuala piirid üldjuhul teada ning lisaks saab hoiuala piire vaadata Maa-ameti veebilehelt või mujalt, kasutades selleks endale meelepäraseid tänapäevaseid abivahendeid. Ühe (olemasoleva) tähise paigaldamise hinnaks on arvestatud 30 eurot.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2022. a

Korraldaja: RMK

Maksumus: 900 €

Joonis 8. Külustus- ja kaitsekorralduslik taristu Kõrgessaare-Mudaste hoiualal (aluskaart: Maa-amet)

4.1.4. KAVAD, EESKIRJAD

4.1.4.1. Kaitsekorralduskava vahehindamine ja uuendamine

Keskkonnaministri määrus¹³ näeb ette, et pikema kui viieaastase kava puhul tuleb koostada vahehindamine kaitsekorralduskava tulemuslikkuse kohta. Tulemuslikkuse hindamisest on pikemalt juttu järgmises, 5. peatükis. Kaitsekorralduskava perioodiks on planeeritud 10 aastat. Perioodi lõppedes tuleb taas hinnata tulemuslikkust ning koostada uus kaitsekorralduskava. Kaitsekorralduskava vahehindamine viiakse läbi 2025. ja kaitsekorralduskava uuendamine 2030. aastal.

Prioriteetsus: II

Aeg: 2025. ja 2030. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

4.1.4.2. Kaitsekorra muutmine

Tegevus on vajalik väärtustele 2.1.1.1, 2.1.1.2, 2.1.3.1, 2.1.4.1, 2.1.4.2, 2.1.4.3, 2.1.5.1, 2.1.5.2, 2.2.1, 2.2.4, 2.2.7, 2.2.8, 2.2.9, 2.2.11, 2.2.12, 2.2.14, 2.2.16, 2.2.17, 2.2.20, 2.2.21 ja 2.2.22 seatud eesmärkideni jõudmiseks.

Enamikule väärtustele seatud eesmärkideni jõudmiseks piisab käimasolevast Hiiu maakonna hoiualade määruse muutmisest. Kuid linnustiku kaitseks hoiuala kaitsekorraldusest ei piisa. Samuti on looduslikke metsaelupaigatüüpe parem kaitsta sihtkaitsevööndi kaitsereežiimiga, mis aga eeldab kaitseala moodustamist. Sihtkaitsevööndi kaitsekord oleks õiglasem ka metsaomaniku suhtes, sest sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta¹⁴ ja makstav Natura metsa toetus on oluliselt kõrgem kui hoiualal¹⁵.

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala on moodustatud paljude linnuliikide elupaikade kaitseks, millest mitmed on inimtegevuse (ehitamine, külastus jms) suhtes äärmiselt tundlikud (nt rannikukurvitsalised, rändel peatuvad veelinnud). Hoiuala kaitsekord ei ole antud ala väärtusi silmas pidades piisav, kuna ei võimalda kehtestada liikumispiiranguid tundlikel aladel, reguleerida külastust ega seada piiranguid linnujahile. Pealegi on hoiuala kaitsekord suhteliselt üldine ja seetõttu tihti mitmeti mõistetav.

---

¹³ keskkonnaministri 20. oktoobri 2009. a määrus nr 60 „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” <https://www.riigiteataja.ee/akt/128062013017?leiaKehtiv>

¹⁴ vt maamaksuseaduse § 4 lg 1 punkti 1¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/122022019022?leiaKehtiv>

¹⁵ vt maaeluministri 22. aprilli 2015. a määruse nr 39 „Natura 2000 erametsamaa toetus” § 3 lõikeid 1 ja 2 <https://www.riigiteataja.ee/akt/127012017003?leiaKehtiv>

Lisaks on hoiuala üks Vabariigi Valitsuse 1997. a. määrusega¹⁶ määratud rahvusvahelise tähtsusega märgalade (nn Ramsari alade) eelvalikualadest, mille kohaselt oli vajalik ala Ramsari staatuse vormistamine aastaks 2010. Ilmselt seoses hoiuala moodustamisega 2005. a on Ramsari ala staatuse määramine aga praeguseni pooleli.

Kaitsekorraldusperioodil on otstarbekas kaaluda, milline kaitseala tüüp alale kõige paremini sobib, kaaludes alternatiividena liitmist naabruses oleva Kõrgessaare looduskaitseala Kõrgessaare sihtkaitsevööndiga, millega Kõrgessaare-Mudaste hoiuala moodustab ühise loodusala, või moodustades iseseisva kaitseala. Arvestades poollooduslike koosluste suurt osakaalu ja maastiku väärtusi on ilmselt mõttekam moodustada maastikukaitseala.

Aastal 2008 on looduskaitse ekspert Tiit Leito teinud ettepaneku Sigala küla künnapuude kaitse alla võtmiseks. Künnapuu (*Ulmus laevis*) on III kaitsekategooria liik ja Eesti metsades, sh Hiiumaal, suhteliselt haruldane. Tiit Leito ettepanek hõlmab 44,6 ha nii era- kui riigimaid. Kuna eramaadel on vahepeal metsa raiutud, on otstarbekam piirduda vaid riigi katastriüksuse Sitika (katastritunnusega 20401:001:0184 ja pindalaga 13,6 ha) kaitse alla võtmisega Kõrgessaare-Mudaste kaitseala lahustükina. Sellele katastriüksusele jääb ligi pool künnapuude kasvualast, kus künnapuud moodustavad umbes 10% puistu tagavarast. Künnapuude ja seal määratletud metsa elupaigatüüpide vanad loodumetsad (9010*) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) kaitseks on vajalik sihtkaitsevööndi kaitsekord.

Praegusel hoiualal moodustataks kaks sihtkaitsevööndit: Venelahe sihtkaitsevöönd Venelahe ja selle ümbruse kaitseks ning Mai sihtkaitsevöönd Mai lahe, Allikalaha ja nende ümbruse ning Maimänniku kaitseks. Muu osa praegusest hoiualast jääks leebemasse piiranguvööndisse, kus majandustegevus on lubatud osaliselt isegi suuremas ulatuses kui hoiualal. Praegusele hoiualale lisanduks Kõrgessaare sihtkaitsevöönd praegusest Kõrgessaare looduskaitsealast ning uue alana võetaks kaitse alla ning lisanduks lahustükina Künnapuu sihtkaitsevöönd. Kavandatava Kõrgessaare-Mudaste kaitseala esialgset tsoneeringut näeb joonisel 9.

Prioriteetsus: I

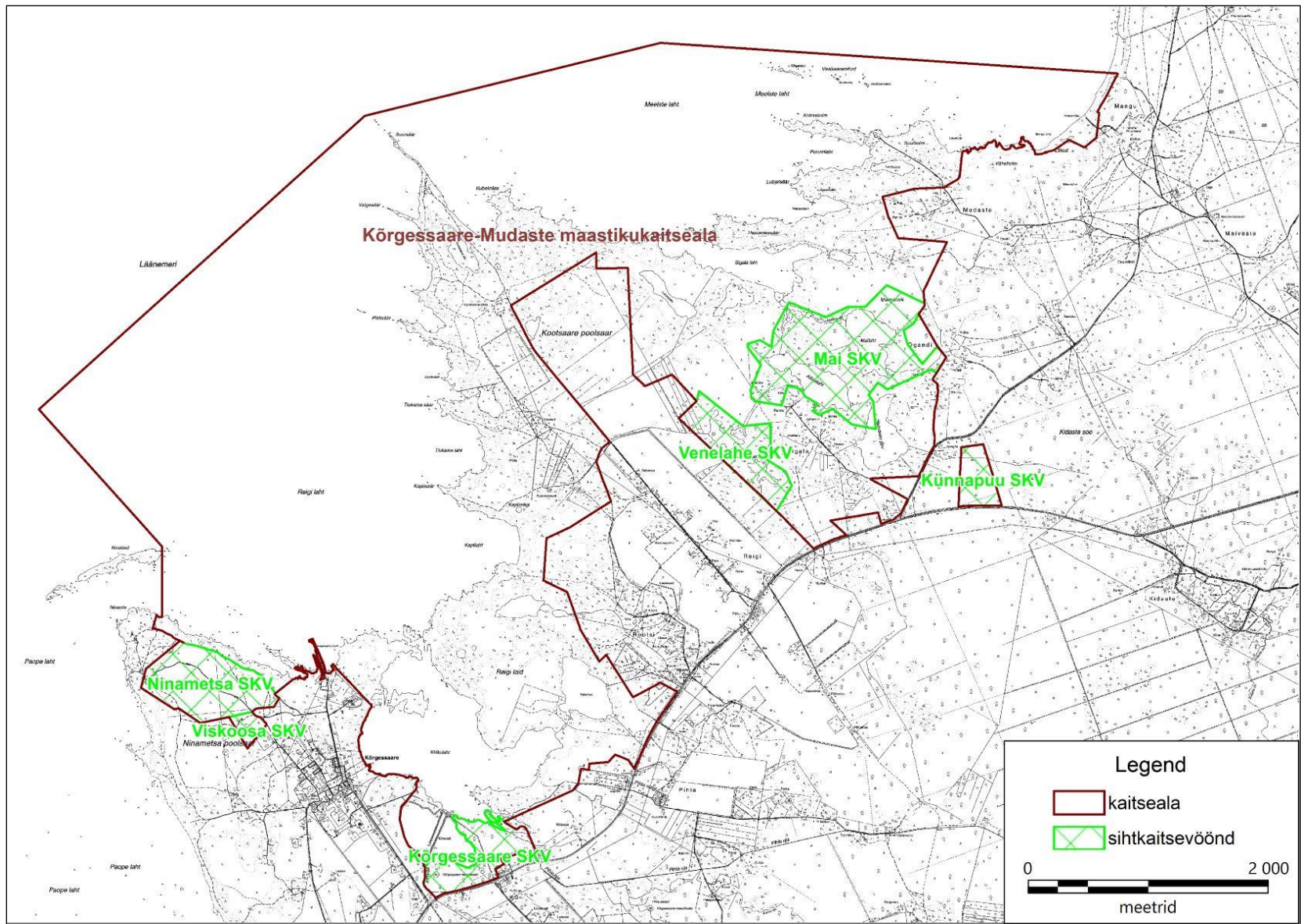
Aeg: 2021., 2026. ja 2027. a

Korraldaja: KeA

Maksumus: (KKK-s eraldi ei planeerita)

---

¹⁶ Vabariigi Valitsuse 4. märtsi 1997. a. määruse nr 48 „Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni täitmise riikliku programmi kinnitamine” <https://www.riigiteataja.ee/akt/25273>

Joonis 9. Kavandatava Kõrgessaare-Mudaste kaitseala tsoneering (aluskaart: Maa-amet)

4.2. EELARVE JA AJAKAVA

Eelarvetabelisse 5 on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi (kaitsekorraldusperioodi) jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;

teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;

kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 5. Kõrgessaare-Mudaste hoiualal kavandatud kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava (kasutatud lühendid: KeA – Keskkonnaamet, RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus, KAUR – Keskkonnaagentuur, V – maksumus on teadmata või on tegevus tehtav korraldaja eelarvest)

Ptk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori- teet	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Maksumus kokku
					sadades eurodes										
Inventuurid, seired, uuringud															
4.1.1.1	kaitstavate soontaimede inventuur	inventuur	KeA	III									20		20
4.1.1.2	laiside kalastiku inventuur	inventuur	KeA	III				100	220						320
4.1.1.3	rannaniitude ja laiside haudelinnustiku kordusinventuur	inventuur	KeA	II			20								20
4.1.1.4	osaline elupaikade inventuur	inventuur	KeA	II									200		200
4.1.1.5	inimtegevusest mõjutatud laiside veerežiimi uuring	uuring	KeA	II			100	200							300

Ptk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori- teet	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Maksumus kokku
					sadades eurodes										
4.1.1.6	riiklik seire	riiklik seire	KAUR	I	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	0
4.1.1.7	tulumusseire	tulumusseire	KeA	I					V					V	
Hooldus, taastamine ja ohjamine															
4.1.2.1	kurdlehise kibuvitsa tõrje	probleemliigi tõrje	RMK	I		3	3	2	2						10
4.1.2.2	euroopa naaritsa elupaiga taastamistöö	liigi elupaiga taastamistöö	KeA	I	V	V	V	V	V	V	V	V	V	V	0
4.1.2.3	poollooduslike koosluste taastamine (134 ha)	koosluse taastamistöö	KeA, maaomanik	I	90	90	90	90	90						450
4.1.2.3	poollooduslike koosluste taastamine (167 ha)	koosluse taastamistöö	KeA, maaomanik	II					172	173	173	172			690
4.1.2.3	poollooduslike koosluste taastamine (306 ha)	koosluse taastamistöö	KeA, maaomanik	III								310	310	310	930
4.1.2.4	poollooduslike koosluste hooldamine (264+134 ha)	koosluse hooldustöö	KeA, maaomanik	I	470	530	590	650	710	770	770	770	770	770	6800
4.1.2.4	poollooduslike koosluste hooldamine (167+300 ha)	koosluse hooldustöö	KeA, maaomanik	II						73	146	219	541	791	1770
4.1.2.5	laiside taastamine tulenevalt uuringutulemustest	maastiku taastamistöö	KeA	II						V					0
Taristu, tehnika ja loomad															
4.1.3.1	infostendide hooldus (4 tk)	infotahvlite hooldamine	RMK	II		V					V				0
4.1.3.2	Heinamaasääre tee parandamine	muu taristu rajamine	maaomanik	II	V										0
4.1.3.3	piiritähiste paigaldamine	kaitsealuste objektide tähistamine	RMK	II		9									9
Kavad, eeskirjad															
4.1.4.1	kaitsekorralduskava vahehindamine ja uuendamine	tegevuskava	KeA	I					V					V	0

Ptk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Priori- teet	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Maksumus kokku
					sadades eurodes										
4.1.4.2	kaitsekorra muutmine	kaitsekorra muutmine	KeA	I	V					V	V				0
Kokku					560	632	803	1042	1194	1016	1089	1471	1841	1871	11 519
Sh I prioriteet					560	623	683	742	802	770	770	770	770	770	7260
II prioriteet					0	9	120	200	172	246	319	391	741	791	2989
III prioriteet					0	0	0	100	220	0	0	310	330	310	1270

Kõigi kaitsekorralduskavaga ette nähtud tegevuste maksumus kokku on 1 151 900 eurot, sellest hädavajalike tegevuste maksumus on 726 000 eurot.

5. KAITSEKORRALDUSE TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on perioodiliselt tehtud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud andmed. Kaitsekorralduskava on koostatud 10 aastaks (2021–2030). Käesoleva kaitsekorralduskava täitmise vaheanalüüs tehakse 2025. a, lõppanalüüs 2030. a. Vaheanalüüs võimaldab jälgida kaitsekorralduskava elluviimist ja vajadusel kava muuta. Lõppanalüüs annab ülevaate kaitsekorraldusperioodi edukusest ja on aluseks uue kaitsekorralduskava koostamisel. Tulemuslikkuse hindamiseks võetakse aluseks tabelis 6 toodud näitajad. Kui tabelis 6 toodud eesmärgid on täidetud, saab hoiuala kaitse korraldusega rahule jääda.

Tabel 6. Kaitsekorraldusperioodi (2021–2030) tulemuslikkuse hindamine

Jrk	Ptk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Eesmärk	Selgitus
1.	2.1.1.1	rannaniitude ja laiside haudelinnustik	sobivate elupaikade pindala	460 ha	460 ha	tulemus-seire
			liivatülli arvukus	5 p	5 p	haudelinnustiku kordus-inventuur
			punajalg-tildri arvukus	13 p	15 p	
			sarvikpüti arvukus	1 p	1 p	
2.	2.1.1.2	läbirändavad linnud	valgepõsk-lagle arvukus	10 000 is	10 000 is	riiklik seire
3.	2.1.1.3	talvituvad veelinnud	sõtka arvukus	200 is	200 is	riiklik seire
4.	2.1.3.1	hännak-rabakiil	arvukuse hinnang Köönaaugus	arvukas	arvukas	tulemus-seire
5.	2.1.4.1	roheline hiidkupar	asustatud lamatüvi	30 tk	30 tk	tulemus-seire
6.	2.1.4.2	randtarn	elupaik	2 tk	2 tk	riiklik seire
			arvukus	1450 is	1500 is	
7.	2.1.4.3	rand-kesakann	elupaik	2 tk	2 tk	riiklik seire
			arvukus	2610 is	2610 is	
8.	2.1.5.1	euroopa naarits	liigi olemasolu	liik on olemas	liik on olemas	riiklik seire
9.	2.2.2	rannikulõukad (1150*)	pindala	≥216 ha	≥216 ha	inventuur
			esinduslikkus	C	B	

Jrk	Ptk	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Eesmärk	Selgitus
10.	2.2.3	laiad madalad lahed (1160)	pindala	31 ha	≥1000 ha	inventuur
			esinduslikkus	C	B	
11.	2.2.6	rannaniidud (1630*)	pindala	243 ha	279 ha	tulemusseire
			esinduslikkus	C	B	
12.	2.2.13	lood (6280*)	pindala	26 ha	43 ha	tulemusseire
			esinduslikkus	B	A (24 ha)	

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Animägi, A.** 2019. Kurdlehisest kibuvitsast Liivasel rannal. <https://www.rmk.ee/metsa-majandamine/loodusblogi/kurdlehisest-kibuvitsast-liivasel-rannal>.
2. EELIS, Eesti Looduse Infosüsteem (keskkonnaregistri osa).
3. eElurikkus <https://elurikkus.ee/>.
4. Euroopa naaritsa (*Mustela lutreola*) tegevuskava 2010–2014. Keskkonnaministeerium. http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1149458/Naarits_kava_uus.pdf.
5. Hiiu Maakonna teemaplaneering „Asutust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused”, 2003. http://www.mv.hiiumaa.ee/uploads/MaakPlan/planeering_kr.pdf.
6. **Kalamees, R.** 2018. Tegevuskava eelnõu elupaigatyübile 4030 (Euroopa kuivad nõmmed). SA KIK projekt nr 11813. - Tartu.
7. **Kukk, T.** 1999. Eesti taimestik. Teaduste Akadeemia Kirjastus. - Tartu–Tallinn.
8. Kõrgessaare valla üldplaneering, 2003. <http://www.korgessaare.ee/index.php?page=125>.
9. Kõrgessaare valla ja Kärdla linna ühinemisleping, 2013, LISA 5. <http://www.korgessaare.ee/public/files/Lisa%205%20K%C3%B5rgessaare%20valla%20ja%20K%C3%A4rdla%20linna%20uhinemislepingu%20invest.pdf>.
10. **Leetmaa, A.** (koostaja) 2012. Kõrgessaare-Mudaste linnuala valitud linnuliikide inventuur 2012. aastal ning linnuala haudelinnustiku arvukushinnangud. OÜ Tiriandre. - Hiiumaa.
11. **Leito, A.** 1995. Mudaste-Kootsaare looushoiuala kahepaiksed ja linnud. Lepinguline uurimistö. - Tartu.
12. **Leito, A.** (koostaja) 2005. Sookurg. - Tartu.
13. **Leito, A. ja T.** 2000. Kõrgessaare-Mudaste ranniku tähtis linnuala (TLA). Ekspertarvamus.
14. **Leito, T.** 2000. Luidja, Paope ja Kõrgessaare piirkonna linnustik. Lepinguline uurimistö.
15. **Leito, T.** 2002. Kõrgessaare-Mudaste ranniku laaside roostike majandamine. Ekspertarvamus.
16. **Luigujõe, L.**, 2012. Kesktalvised veelindude loendused, aruanded 2008–2012.
17. **Luigujõe, L. & Auniņš, A.** 2016. Talvituvate lindude rahvusvaheline lennuloendus. - Tartu - Riga.
18. Maa-ameti kultuurimälestiste kaardirakendus. <https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/app/kultuurimalestised>.
19. **Maran, T. & Põdra, M.** 2009. Euroopa naaritsa *Mustela lutreola* tegevuskava (2010–2014). SA Lutreola. - Tallinn.
20. **Mesipuu, M.** 2020. Aru- ja soostunud niitude hoolduskava.
21. Natura 2000 standardandmebaas, Kõrgessaare-Mudaste loodusala. <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=EE0040122>.

22. **Otsus, M.** 2007. Monitoring results of protected plants in the project sites. LIFE Baltcoast project report. Estonian Environmental Board (in Estonian).
23. **Otsus, M.** 2010. Monitoring results of protected plants in the project sites. LIFE Baltcoast project report. Estonian Environmental Board (in Estonian).
24. **Paal, J.** 2004. Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis. Keskkonnaministeerium.
25. **Paal, J.** 2007. Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat. Auratrükk. - Tallinn.
26. **Pehlak, H.** 2007. Rannaniitude haudelinnustiku inventuur Eesti projektialadel. *LIFE BaltCoast* projekti aruanne. Keskkonnaamet.
27. **Pehlak, H.** 2010. Rannaniitude haudelinnustiku inventuur Eesti projektialadel. *LIFE BaltCoast* projekti aruanne. Keskkonnaamet.
28. PRIA, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet. www.pria.ee.
29. Pärändkoosluste Kaitse Ühing 2006. 117 hoiuala pool-looduslike rohumaade kaitsekorralduskava.
30. **Rannap, R.** 2012. Monitoring report of species and habitats in project sites, Project report, "Rehabilitation of the Baltic Coastal Lagoon Habitat Complex", LIFE2004/NAT/D/000152. Käsikiri. Keskkonnaamet.
31. RMK külastuskorralduskavad.
<https://www.rmk.ee/organisatsioon/tegevusvaldkonnad/loodushoid/kulastuskorralduskavad>.
32. **Thorup, O., Rannap, R., Lepik, I., Briggs, L.** 2007. Management suggestions for breeding dunlin and ruff and for the natterjack toad in coastal meadows, lagoons and neighboring alluvial meadows in Estonia. LIFE Baltcoast project report. Estonian Environmental Board.

LISAD

LISA 1. VÄLJAVÕTTED MAAKONNA HOIUALADE MÄÄRUSEST JA LOODUSKAITSESEADUSEST

Hoiualade kaitse alla võtmine Hiiu maakonnas

Vabariigi Valitsuse 08.09.2005 määrus nr 233

§ 1. Hiiu maakonnas kaitse alla võetavad hoiualad ja kaitse alla võtmise eesmärk

(1) Hiiu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised hoiualad:

...

5) Kõrgessaare-Mudaste hoiuala, mille kaitse-eesmärk on EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – rannikulõugaste (1150*), laiade madalate lahtede (1160), väikesaarte ning laidude (1620), rannaniitude (1630*), kadastike (5130), alvarite (6280*), niiskuslembeste kõrgrohustute (6430), nõrglubja-allikate (7220*) ja liigirikaste madalsoode (7230) kaitse ning EÜ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisas nimetamata, kaitset vajavate rändlinnuliikide elupaikade kaitse. Liigid, kelle elupaiku kaitstakse, on: soopart e pahlsaba-part (*Anas acuta*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), valgepõsk-lagle (*Branta leucopsis*), sõtkas (*Bucephala clangula*), liivatüll (*Charadrius hiaticula*), lauk (*Fulica atra*), kalakajakas (*Larus canus*), sarvikpütt (*Podiceps auritus*), hahk (*Somateria molissima*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), kiivitaja (*Vanellus vanellus*), hüüp (*Botaurus stellaris*), rääkspart (*Anas strepera*) ja tõmmuvaeras (*Melanitta fusca*);

...

Looduskaitseeadus

Riigikogu 21.04.2004

§ 14. Üldised kitsendused

(1) Kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) [kehtetu - RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]
- 4) [kehtetu - RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]

5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;

6) lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, sealhulgas lubada püstitada või laiendada lautrit või paadisilda;

[RT I, 23.03.2015, 3 - jõust. 01.07.2015]

7) anda projekteerimistingimusi;

8) anda ehitusluba;

9) rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi;

[RT I, 22.02.2019, 1 - jõust. 01.10.2019]

10) jahiulukeid lisasöötä.

[RT I, 18.04.2013, 1 - jõust. 01.05.2013]

(2) Kaitstava loodusobjekti valitseja ei kooskõlasta käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevust ja muud tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(3) Kaitstava loodusobjekti valitseja võib käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuste ja muude tegevuste, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajavad kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekut, kooskõlastamisel kirjalikult seada tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitstava loodusobjekti kaitse eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

(4) Kui käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevusi ei esitatud kaitstava loodusobjekti valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud käesoleva paragrahvi lõike 3 alusel seatud tingimusi, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärasust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(5) [Kehtetu - RT I, 23.03.2015, 6 - jõust. 01.07.2015]

(6) Kaitstaval loodusobjektidel valik- ja turberaie tegemisel tuleb arvestada käesoleva seaduse lisas sätestatud tingimustega, kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

§ 32. Hoiuala

(1) Hoiuala moodustatakse loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku soodsa seisundi tagamiseks, kui see ei ole tagatud muul käesoleva seadusega sätestatud viisil.

(2) Hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

(3) Hoiualal on metsaraie keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist.

(4) Metsaseaduse kohase metsateatisel menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärgi. Hoiuala valitseja võib kohustada:

1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal;

2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat.

(4¹) Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas käesoleva paragrahvi lõigetega 2 ja 3, on hoiualal lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit.

[RT I 2009, 53, 359 - jõust. 21.11.2009]

(5) Hoiualal kavandatava tegevuse mõju elupaikade ja liikide seisundile hinnatakse keskkonnamõju hindamise käigus või käesoleva seaduse §-s 33 sätestatud korras.

§ 33. Hoiuala teatis

(1) Hoiuala piires asuva kinnisasja valdaja peab esitama hoiuala valitsejale teatise järgmiste tegevuste kavandamise korral:

- 1) tee rajamine;
- 2) loodusliku kivimi või pinnase teisaldamine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmise;

[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]

- 4) biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine;
- 5) loodusliku ja poolloodusliku rohumaa ning poldri kultiveerimine ja väetamine;

[RT I 2007, 25, 131 - jõust. 01.04.2007]

- 6) puisniiduilmelisel alal asuvate puude raiumine;
- 7) maaparandussüsteemi rajamine ja rekonstrueerimine;
- 8) roo varumine.

[RT I, 08.07.2014, 3 - jõust. 01.08.2014]

(2) Teatis peab sisaldama kavandatud tööde kirjeldust, mahtu ja aega ning nende tegemiskoha skeemi.

(3) Teatis tuleb esitada hoiuala valitsejale vähemalt üks kuu enne tööde alustamist:

- 1) kohaletoomisega,
- 2) tähtkirjaga posti teel või
- 3) digitaalallkirjaga varustatud e-kirjaga.

(4) Teatis loetakse esitatuks postitempli või ajatempli järgi postitamise päeval või päeval, kui hoiuala valitseja on selle registreerinud.

(5) Ühe kuu jooksul teatise esitamisest arvates hindab hoiuala valitseja kavandatud tegevuse vastavust käesoleva seaduse §-s 32 sätestatud nõuetele. Hoiuala valitseja:

- 1) kinnitab teatise ja tagastab selle esitajale, kui kavandatud tööd on lubatud,
- 2) teatab teatise esitajale tingimused, mida järgides võib kavandatud töid teha või
- 3) keelab tööd, mis ohustavad hoiuala kaitstavate liikide või elupaikade soodsa seisundi säilimist, mille tagamiseks hoiuala on moodustatud.

(6) Hoiuala teatise vormi ning teatise kinnitamise, läbivaatamise ja tagastamise korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

(7) Hoiualal ei kehti käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud teatise esitamise kohustus olemasoleva elamu õuemaal tehtavate tööde kohta.

[RT I, 08.07.2014, 3 - jõust. 01.08.2014]

Looduskaitseeadus
Lisa

Valik- ja turberaie tingimused kaitstava loodusobjekti ning ranna ja kalda piiranguvööndis

1. Pärast valikraiet ei tohi puistu esimese rinde rinnaspindala (m²/ha) olla väiksem kui:

Puistu	Boniteediklass						
	1A	1	2	3	4	5	5A
Okaspuu- ja kõvalehtpuupuistu	26	24	22	20	18	16	14
Pehmelehtpuupuistu	22	20	18	16	14	12	10

2. Aegjärkset raiet tehakse korduvate raiejärkudena ja raiega ei tohi viia puistu esimese rinde täiust madalamale kui:

Täius enne raiet	Raiejärkude arv	Täius pärast 1. raiejärku	Täius pärast 2. raiejärku	Täius pärast 3. raiejärku
65% ja suurem	3	50%	30%	0%
45–64%	2	30%	0%	
44% ja väiksem	1	0%		

LISA 2. KAITSEKORRALDUSKAVA KOOSTAMISE KÄIGUS TEHTUD KAITSEKORRA JA PIIRIDE MUUTMISE ETTEPANEKUTE KOOND

1. Lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka järgmised elupaigatüübid:

- 1) liivased ja mudased pagurannad (1140),
- 2) esmased rannavallid (1210),
- 3) eelluited (2110),
- 4) hallid luited (2130*),
- 5) kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210, * olulised orhideede kasvualad),
- 6) liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*),
- 7) sinihelmikakooslused (6410),
- 8) aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510),
- 9) puisniidud (6530*),
- 10) vanad loodusmetsad (9010*),
- 11) puiskarjamaad (9070),
- 12) soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

2. Lisada hoiuala kaitse-eesmärkide hulka järgmised liigid:

- 1) roheline hiidkupar (*Buxbaumia viridis*),
- 2) euroopa naarits (*Mustela lutreola**),
- 3) randtarn (*Carex extensa*),
- 4) rand-kesakann (*Sagina maritima*),
- 5) hännak-rabakiil (*Leucorrhinia caudalis*).

3. Moodustada Kõrgessaare-Mudaste hoiuala, Kõrgessaare looduskaitseala Kõrgessaare sihtkaitsevööndi ja Visukoosa kâpaliste püsielupaiga alusel Kõrgessaare-Mudaste maastikukaitseala, millega liidetakse Ninametsa roheline hiidkupra kasvukoht ning Sigala küla künnapuude kasvukoht riigimaal.

Kavandatud muudatused koos põhjendustega on kirjas eespool kaitsekorra muutmise peatükis 4.1.4.2 ja esialgne tsoneering on toodud joonisel 9 sama peatüki lõpus.

LISA 3. VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
Elustik					
2.1.1.1	rannaniitude ja laiside haudelinnustik	linnustikule sobivate elupaikade pindala vähemalt 460 ha (200 ha rannikulõukaid ning 260 ha rannaniite ja laide); rannaniitude haudelinnustiku arvukus vähemalt järgmine: liivatüll 5 paari, punajalg-tilder 20 p; laiside haudelinnustiku arvukus vähemalt sarvikpütt 1 p	<p>avatud rannikuelupaikade hävimine (roostumine, võsastumine)</p> <p>laiside kinnikasvamise inimtegevuse tagajärjel</p> <p>häirimine</p> <p>röövlus</p>	<p>rannaniidu elupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjamine, niitmine)</p> <p>laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused</p> <p>laiside kalastiku inventuur</p> <p>teavitamine, kaitsekorra muutmine külastuse reguleerimiseks</p> <p>elupaikade (rannaniitude) taastamine ja hooldamine</p> <p>(äärmisel vajadusel väikekiskjate arvukuse reguleerimine)</p>	linnustikule sobivate elupaikade pindala vähemalt 460 ha (200 ha rannikulõukaid ning 260 ha rannaniite ja laide); rannaniidu haudelinnustiku arvukus vähemalt järgmine: liivatüll 5 paari, punajalg tilder 15 p. Laiside haudelinnustiku arvukus vähemalt sarvikpütt 1 p
2.1.1.2	läbirändavad linnud	hoiuala rannikul peatub 10 000 valgepõsk-laglet	avatud rannikuelupaikade hävimine (roostumine, võsastumine)	rannaniidu elupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjamine, niitmine)	hoiuala rannikul peatub 10 000 valgepõsk-laglet

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
			laiside kinnikasvamine inimtegevuse tagajärjel	laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused laiside kalastiku inventuur	
			linnujaht	teavitamine, kaitsekorra muutmine (linnujahi keelamine)	
			häirimine	teavitamine, kaitsekorra muutmine külastuse reguleerimiseks	
			röövlus	elupaikade (rannaniitude) taastamine ja hooldamine (äärmisel vajadusel väikekiskjate arvukuse reguleerimine)	
2.1.1.3	talvituvad veelinnud	hoiualal talvitub 200 sõtkast	merereostus	riiklikud meetmed mere-reostuse jälgimisel ja tõrjumisel; alapõhiseid meetmeid ei planeerita	hoiualal talvitub 200 sõtkast
2.1.3.1	hännak-rabakiil (<i>Leucorrhinia caudalis</i>)	Köönaaugus on hännak-rabakiile arvukalt	vastsete elupaigaks oleva veekogu reostamine või veekogu	hännak-rabakiili lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka	Köönaaugus on hännak-rabakiile arvukalt

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
			süvendamine ja/või veetaseme muutmine	Köönaauku mõjutada võivate tegevuste kooskõlastamisel hännak-rabakiili vajadustega arvestamine	
2.1.4.1	roheline hiidkupar (<i>Buxbaumia viridis</i>)	vähemalt 30 roheline hiidkupra poolt asustatud lamatüve	majandus- ja arendustegevused	kasvukoha kaitse alla võtmine (liitmine hoiualaga)	vähemalt 30 roheline hiidkupra poolt asustatud lamatüve
			sobivas lagunemistmes okaspuu-kõdupuidu vähesus	puidu koristamata jätmine	
			kasvukoha kuivenemine ja tuuldumine	metsaraie keelamine roheline hiidkupra kasvukohas ja piisavalt laial (vähemalt 50 m laiusel) puhvril ümber selle	
				kuivendamise vältimine	
2.1.4.2	Randtarn (<i>Carex extensa</i>)	vähemalt kaks elupaika, sh Pommilahe ääres 500 isendit või puhmikut ja Lambalahe ääres u 7000 isendit või puhmikut	avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine)	rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine)	vähemalt kaks elupaika, sh Pommilahe ääres 500 isendit või puhmikut ja Lambalahe ääres u 1000 isendit või puhmikut
			avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)		
			arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)	randtarna lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka	

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
				arendustegevuse keelamine rannaniidu elupaigatüübil	
2.1.4.3	rand-kesakann (<i>Sagina maritima</i>)	vähemalt kaks elupaika, sh Lubjatsäärel 110 taime ja Heinamaasäärel u 2500 taime	avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine) avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)	rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjamine, niitmine)	vähemalt kaks elupaika, sh Lubjatsäärel 110 taime ja Heinamaasäärel u 2500 taime
			arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)	rand-kesakanni lisamine hoiuala kaitse-eesmärkide hulka	
				arendustegevuse keelamine rannaniidu elupaigatüübil	
2.1.5.1	euroopa naarits (<i>Mustela lutreola</i>)	euroopa naaritsale sobivad elupaigad on säilinud ja naaritsa poolt asustatud	elupaiga kadu (maaparandus ja arendustegevus ojade kaldavööndite läheduses)	euroopa naaritsa elupaigavajadustega arvestamine hoiuala teatiste kooskõlastamisel	euroopa naaritsale sobivad elupaigad on säilinud ja naaritsa poolt asustatud
				kaitsekorra muutmine (liigi lisamine kaitse-eesmärkide hulka, kaitseala moodustamine)	

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
			ebapiisav toidubaas	liigi tegevuskavas ettenähtud tegevuste elluviimine (kahepaiksete elupaikade parandamine ja taastamine, jõevähi taasasustamine Kidaste jõkke)	
				laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused	
				laiside kalastiku inventuur	
2.1.5.2	saarmas (<i>Lutra lutra</i>)	saarmale sobivad elupaigad, sh Allikalaht, on looduslähedases seisundis säilinud	elupaiga kadu (maaparandus ja arendustegevus laiside kaldavööndite läheduses)	saarma elupaigavajadustega arvestamine hoiuala teatiste koostamisel	saarmale sobivad elupaigad, sh Allikalaht, on looduslähedases seisundis säilinud
				kaitsekorra muutmine (kaitseala moodustamine)	
			ebapiisav toidubaas	laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistegevused	
				laiside kalastiku inventuur	
Kooslused					
2.2.1	liivased ja mudased pagurannad (1140)	elupaigatüüp on säilinud ja selle	arendustegevus (ehitamine, nt lautrid,	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine	elupaigatüüp on säilinud ja selle

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
		esinduslikkus on vähemalt B (kõrge)	paadikanalid, kuivenduskraavide eesvoolud, supelrannarajatised jne)	hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	esinduslikkus on vähemalt B (kõrge)
2.2.2	rannikulõukad (1150*)	elupaigatüübi pindala on vähemalt 216 ha ja esinduslikkus B (kõrge)	liigirikkuse vähenemine ümbritseva maa kasutuse muutumise tõttu	laise ümbritsevate niidu-elupaikade taastamine ja hooldamine poollooduslike kooslustena	elupaigatüübi pindala on vähemalt 216 ha ja esinduslikkus B (kõrge)
			laiside kinnikasvamine inimtegevuse (eutrofeerumine, maa-parandus jms) tagajärjel	laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamistepanekud	
				roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad	
				laiside kalastiku inventuur	
				elupaigatüübi inventuur	
2.2.3	laiad madalad lahed (1160)	elupaigatüübi pindala on vähemalt 1000 ha ja esinduslikkus B (kõrge)	lahtede roostumise tagajärjel kalade kudealade seisundi halvenemine	roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad	elupaigatüübi pindala on vähemalt 1000 ha ja esinduslikkus B (kõrge)
2.2.4	esmased rannavallid (1210)	elupaigatüübi pindala on vähemalt 3 ha ja esinduslikkus B (kõrge)	arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	elupaigatüübi pindala on vähemalt 3 ha ja esinduslikkus B (kõrge)

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
2.2.5	väikesaared ning laiud (1620)	elupaigatüüp on olemas ja selle esinduslikkus on A (väga kõrge)	(otsesed ohutegurid puuduvad)		elupaigatüüp on olemas ja selle esinduslikkus on A (väga kõrge)
2.2.6	rannaniidud (1630*)	elupaigatüübi pindala on 279 ha, sellest on esinduslikkusega A (väga kõrge) 198 ha	avamaastike kinnikasvamine (roostumine, võsastumine)	rannaniiduelupaikade taastamine ja hooldamine (võsa ja pilliroo eemaldamine, karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 279 ha, sellest on esinduslikkusega A (väga kõrge) või B (kõrge) 230 ha
			avamaastike killustumine (hooldusest välja jäänud alad)		
			arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)	arendustegevuse keelamine elupaigatüübil	
2.2.7	eelluited (2110)	elupaigatüübi pindala on 3,2 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge)	arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	elupaigatüübi pindala on 3,2 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge)
2.2.8	hallid luited (2130*)	elupaigatüübi pindala on 3,8 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge)	arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	elupaigatüübi pindala on 3,8 ha ja esinduslikkus A (väga kõrge)
2.2.10	kadastikud (5130)	elupaigatüübi pindala on 70 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 6 ha	kinnikasvamine (männistumine, võsastumine)	kadastike (ja niitude) taastamine (mändide eemaldamine, lehtpuude ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 70 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 6 ha

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
			arendustegevus (ehitamine)	arendustegevuse keelamine elupaigatüübil	
2.2.11	kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210)	elupaigatüübi pindala on 24 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 2,8 ha	avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)	niitude taastamine (mändide eemaldamine ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 24 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 2,4 ha
			arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	
2.2.12	liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	elupaigatüübi pindala on 44 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 21 ha	avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)	niitude taastamine (mändide eemaldamine ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 44 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 21 ha
			arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	
2.2.13	lood (6280*)	elupaigatüübi pindala on 43 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 24 ha	kinnikasvamine (kadastumine, männistumine)	loodude hooldamine (karjatamine, niitmine) ja taastamine (mändide eemaldamine, kadakate harvendamine)	elupaigatüübi pindala on 43 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 24 ha
			arendustegevus (ehitamine)	arendustegevuse keelamine elupaigatüübil	

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
2.2.14	sinihelmikakooslused (6410)	elupaigatüübi pindala on 16 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 5,9 ha	avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)	niitude taastamine (määndide eemaldamine ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 16 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 5,9 ha
			arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	
2.2.15	niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	elupaigatüübi pindala on 26 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 10 ha	kinnikasvamine (võsastumine)	hooldamine (karjatamine, niitmine) ja taastamine (võsa eemaldamine)	elupaigatüübi pindala on 26 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 10 ha
			arendustegevus (ehitamine, kuivendamine)	arendustegevuse ja kuivendamise keelamine elupaigatüübil ning selle naabruses kavandatava arendustegevuse ja kuivendamise keskkonnamõju hindamine ning vajadusel meetmete rakendamine	
2.2.16	aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	elupaigatüübi pindala on 10 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 1,6 ha	avatud niitude kinnikasvamine (kadastumine ja männistumine)	niitude taastamine (määndide eemaldamine ja kadakate harvendamine) ning hooldamine (karjatamine, niitmine)	elupaigatüübi pindala on 10 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 1,6 ha

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
			arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	
2.2.17	puisniidud (6530*)	elupaigatüübi pindala on 8 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 5 ha	puisniitude kinnikasvamine (kadastumine, männistumine, võsastumine)	niitude taastamine (puistu liituse vähendamine ja struktuuri grupilisuse suurendamine) ning hooldamine (niitmine)	elupaigatüübi pindala on 8 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 5 ha
			liigirikkuse kahanemine pimenemise, kulustumise ja mullaviljakuse suurenemise tõttu	õiged taastamis- ja hooldusvõtted	
			arendustegevus (ehitamine)	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka)	
2.2.18	nõrglubja-allikad (7220*)	elupaigatüüp on hoiualal olemas ja heas seisus	elupaigatüübi olemasolu on tuvastamata	elupaigatüübi tuvastamine (inventuur)	elupaigatüüp on hoiualal olemas ja heas seisus
			arendustegevus (kuivendamine, ehitamine, reostamine)	kavandatava arendustegevuse keskkonnamõju hindamine allikatele ning vajadusel meetmete rakendamine	

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
2.2.19	liigirikkad madalsood (7230)	elupaigatüübi pindala on 37 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 10 ha	kinnikasvamine (võsastumine ja metsastumine)	koosluste hooldamine (karjatamine) ja taastamine (võsa ja mändide eemaldamine)	elupaigatüübi pindala on 37 ha, sellest väga kõrge esinduslikkusega (A) on 8 ha
			arendustegevus (kuivendamine, ehitamine)	arendustegevuse keelamine elupaigatüübil; naabruses kavandatava arendustegevuse keskkonnamõju hindamine ning vajadusel meetmete rakendamine; hoiualal maaparandussüsteemi rajamise või rekonstrueerimise lubamisest keeldumine, kui soovitud tegevus võib kahjustada elupaigatüüpi, või elupaigatüübi kaitseks vajalike tingimuste seadmine	
2.2.20	vanad loodusmetsad (9010*)	elupaigatüübi pindala on 7 ha ja esinduslikkus väga kõrge (A)	metsaraie	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka); keeldumine metsaraie lubamisest	elupaigatüübi pindala on 6,7 ha ja esinduslikkus kõrge (B)
2.2.21	puiskarjamaad (9070)	elupaigatüübi pindala on 22 ha ja esinduslikkus kõrge (B)	kinnikasvamine (männistumine, võsastumine)	taastamine (puistu liituse vähendamine ja põõsastike harvendamine) ning	elupaigatüübi pindala on 22 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 18 ha

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
				hooldamine (karjata- mine)	
2.2.22	soostuvad ja soo- lehtmetsad (9080*)	elupaigatüübi pindala on 28 ha ja esinduslik- kus kõrge (B)	metsaraie	kaitsekorra muutmine (elupaigatüübi lisamine hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärkide hulka); keeldumine metsaraie lubamisest	elupaigatüübi pindala on 28 ha, sellest kõrge esinduslikkusega (B) on 2 ha
			kuivendus	hoiualal maaparandus- süsteemi rajamise või rekonstrueerimise luba- misest keeldumine, kui soovitud tegevus võib kahjustada elupaiga- tüüpi, või elupaigatüübi kaitseks vajalike tingi- muste seadmine	
Maastik, pargid ja üksikobjektid					
2.3.1	kohaliku tähtsusega vääruslik maastik	vääruslik maastik ja sellele iseloomulikud elemendid on säilinud	arendustegevus	arendustegevuse koos- kõlastamisel maastiku- liste väärtustega arvesta- mine	vääruslik maastik ja sellele iseloomulikud elemendid on säilinud
			rannikumaastiku poollooduslike elupaikade kadumine	poollooduslike elupaiga- tüüpide esinemisaladel elupaikade hooldus- ja taastamistööd	
			laiside kinnikasvamine	laiside veerežiimi uuring ja vajadusel taastamis- tegevused	

Ptk	Väärtus	Pikaajaline eesmärk	Ohutegur	Meede	Lühem eesmärk
				roostike majandamine, säilitades seejuures roostikes elavate linnuliikide elupaigad	
Pärandkultuur					
2.3.2	kultuurimälestised	kultuurimälestised on säilinud	arendustegevus	arendusplaanide koostööl lastamisel muinsusväärtusega arvestamine; koostöö Muinsuskaitseametiga	kultuurimälestised on säilinud
			pärandkoosluste taastamise ja hooldamise võimalik negatiivne mõju muinsusväärtustele	koostöö Muinsuskaitseametiga	

LISA 4. ULATUSLIKE LOODUSÕNNETUSTE LIKVIDEERIMINE JA METSAKAHJUSTUSTE LEVIKU TÕKESTAMINE HOIUALAL (JA KAITSEALA PIIRANGUVÖÖNDIS)

Hoiualal (ja kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis) lubatakse üldreeglina tegevusi, mille mõju objekti kaitse eesmärgile on neutraalne või positiivne. Nendel aladel on võimalikud ka majanduslikel eesmärkidel tehtavad tegevused viisil ja mahus, mis ei ole vastuolus kaitstava loodusobjekti eesmärgiga. Paratamatult võib ette tulla olukordi, mida ei ole võimalik lahendada selleks tavapäraselt kasutatavate õigusnormide järgi (nt lageraiet oleks vaja teha suuremal alal, kui kaitsekord seda võimaldab). Tüüpiliseks näiteks on loodusõnnetus metsamaal, nagu torm, tuli või ulatuslik metsakahjustuse levik, invasiivse võõrliigi levik jmt. Looduskaitsest seisukohast on sellisel juhul tegemist metsa ökosüsteemile omase protsessiga, millesse pole vaja tingimata sekkuda, kuid maaomaniku vaatevinklist võib see tähendada majanduslikku kahju. Lisaks esineb olukordi, kus sekkumata jätmisega võivad kahjustused kanduda väljapoole kaitstavat ala. Näiteks metsakahjurid võivad hoiu- või kaitsealalt levida majandusmetsa. Seetõttu peab hoiu- või kaitseala valitseja kaaluma erinevaid huve ja otsima kompromisslahendusi.

Metsaseadus võimaldab loodusõnnetuse likvideerimiseks või metsakahjustuste leviku tõkestamiseks teha lageraiet või sanitaarraiet (kuni täiuseni 0,3). Kaitsealadel tuleb sealjuures arvestada kaitse-eeskirjaga täpsustatud piirangutega (langi suurusele, täiussele vmt). Lisaks, sealhulgas hoiualal, on võimalik teha kujundusraiet, kui kaitsekorralduskava seda ette näeb.

Alljärgnevalt on toodud hoiualal ja piiranguvööndis rakendatavad kujundusraie põhimõtted, mida kasutatakse metsakahjustuste leviku tõkestamiseks ja ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimiseks, kui neid olukordi ei ole võimalik lahendada kaitsekorraga ettenähtud metsamajandamise reeglite raames (lageraie või sanitaarraiena). Kujundusraie kooskõlastamine toimub kaitseala valitseja kaalutusotsuse alusel: kaitseala valitseja hindab kujundusraie teostamise vajalikkust ja kooskõla kaitse eesmärgiga.

Kaitstava loodusobjekti valitseja võib lubada hoiualal või piiranguvööndis teha kujundusraiet, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- 1) kahjustuste likvideerimine kiirendab kaitse eesmärgi tagamiseks vajaliku uue metsapõlve teket või raie pole vastuolus kaitse eesmärgiga;
- 2) raie on vajalik võõrliigi tõrjeks või metsakahjurite leviku tõkestamiseks looduskaitsealalt väljapoole.

LISA 5. AVALIKUSTAMISE MATERJALID

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala KKK arutelu

Kõrgessaare vallamaja

25.09.2008

Algus kell 15.00

Piret Kiristaja – KKK koostaja. Tutvustus (millal koostati hoiuala tutvustus jm.).

Kalle Laid: Kas lagle vajab kaitset?

Piret Kiristaja: Nii see on! See on rahvusvaheliselt nii määratud.

Kalle Laid: Selge.

Piret Kiristaja seletab, mis on KKK eesmärgiks ja uurib, kas oleks potentsiaalseid hooldajaid.

Ruudi Kasser: Kas hoiualale on režiim juba olemas või plaanitakse seda kehtestada?

Uudo Timm: Kaitse tsoneering puudub ja hoiualal kehtivad looduskaitseadusest tulenevad piirangud. Tsoneeringut ei teki, hoiuala on loodud elupaikade kaitseks.

Ruudi Kasser: Et hetkel on siis režiim olemas?

Uudo Timm: Hoiualade puhul sätestab tingimused looduskaitseadus. Keelatud on tegevused, mis seaksid ohtu või kahjustaksid hoiuala väärtuseid. Ja selleks, et neid ohtusid vähendada, on seaduses loetelu. Kui hoiualal kavandatakse selliseid tegevusi, sel juhul hinnatakse tegevuse kava ja võimalikku mõju loodusväärtusele. Juhul, kui see ei mõju negatiivselt, on need tegevused lubatud ja probleemi ei ole. Kui on vastupidi (hävitavalt, ohustavalt mõjub), mõeldakse meetmeid, mille puhul ohtu minimeeritakse või ei ole üldse võimalik tegevust läbi viia. Ja kui on selline kasvukoht, kus asub liik, millel pole võimalik mujal kasvada ja me näiteks tahame ehitada tolle sama liigi peale miskit, siis seda tegevust lubada ei saa. Kui ehitada konkreetsest väärtusest kõrvale ja taime ei ohusta, siis on võimalik ehitada. Hoiualade juures vaadatakse iga konkreetse juhtumi puhul, et kas mõjutab, kuidas mõjutab jne. Kui on niidu peal kasvavad taimed ja seal tahetakse karjatada, on see soodus ja seda on võimalik toetada. See on hoiuala ja kaitseala erinevus.

Jaanus Valk: Mis on tänase arutelu eesmärk, mis on võimalused tulevikus ja mis on põhiidee?

Uudo Timm: Kui vaatame kaarti, siis värvilised alad on loodusväärtusega alad. Näit. PLK-d. Kui neid üldse ei majandata, siis teatud aja jooksul kasvavad kinni ja väärtus kaob jne. Eesmärgiks on, et teatud alad oleks korralikult hooldatud, aga meil ei ole seda ressursi, et seda teha. Ja kui me siin koos oleme, siis on paar maaomanikku, kes peavad loomi ja karjatavad siin. See sama diskussioon, kas üldse potentsiaalselt lähiaastatel on võimalik, kas lähiaastatel hooldatavate inimeste arv võiks kasvada ning võimalus, et hooldamist toetada. Ilma toetusteta on kaheldav, kas territooriumi laiendatakse, aga see on oletus. Sellele oletusele või unistusele tahaks kohalike inimeste arvamust juurde saada. Et kui kohalikud seda teha ei taha, siis tulevad inimesed seda näit. teisest Eesti otsast tegema. Aga sellel ei oleks mõtet. Aga siin me täna üritame selgeks saada, kui palju üldse on potentsiaali sellel asjal. Teiseks, tähistused või külastajate suunamine looduses, et nad ei häiriks kohalikku elu ja neid suunatakse sellistesse kohtadesse, mis on selleks ette nähtud. Mida siin võiks teha, mida mitte?

Henry Laanemäe: Olen natuke seda juttu kuulanud, palju küsimusi tekkinud. Kas ilusa kaardi joonistajad on ka looduses koha peal käinud?

Udo Timm: Selle ilusa kaardi joonistamine, neid ei ole mina ega Piret joonistanud. Need on Natura protsessi inventuuride käigus välitööde alusel joonistatud kaardid, mis on määratletud Natura elupaiga tüüpidele vastavaks.

Henry Laanemäe: Ühesõnaga looduses ei ole käidud? Et aastateks 2018 võiks samasugune olukord olla nagu praegu? Kas te ei ole sellega hiljaks jäänud?

Udo Timm: looduses on käidud. Ja ma pidasin silmas seda, et aastaks 2018 oleks vähemalt selline seis nagu praegu, mitte halvem. Hullemaks saab minna. (Udo räägib elupaikade hooldamisest ja KKK käigus tehtavast koostööst maaomanikega).

Henry Laanemäe: See lause, et maaomaniku käest nüüd küsitakse, mida nemad tahavad. Kui Natura loodi, miks siis ei küsitud?

Udo Timm: Kui Te ei taha, et Teie arvamust küsitakse, siis ei pea Te seda ju meile ütleva.

Henry Laanemäe: Miks seda ressursi ei ole?

Udo Timm: Ma näen kogu Eesti olukorda. Selle taga ei ole looduse kaitse. Kui seda õieti lahti mõtestada, siis ei ole see elu pärssiv, vaid elu toetav. Paljudes situatsioonides on esitatud seda väära nurga all, siis on tekkinud trotsid ja muud jamad. See sama ressurss, mis on keelud, ja võeti ära inimene, kes neid seal karjatakse, siis Ida-Virumaalt ei tuleks igal juhul need töötud siia karjatama. Me oleme siin selleks, et kaardistada tegelikku olukorda, mis siin on. Null-asju paberile ei ole mõtet toota, sest see ei vii kusagile. Praegusel hetkel me püüame teha sellist dokumenti, mis ei oleks null. Nii kaitseala kui hoiuala kaitsekorraldajatel, kui kohalikel. Sest üks eripära hoiuala ja kaitseala KKK puhul on see, et hoiuala toetuskõlbulikel aladel piirid määrab KKK. Sest kusagil mujal, kui me räägime kaitsealadest, siis kaitse-eeskiri tsoonierib selle. Aga hoiualade puhul on see lükatud eriti vajalike tegevuste piirkondade määratlemisele.

Linda Einula: Mina olen pensionär Kidaste külast. Tahan öelda, et ilusale plaanile tõmbavad kriipsu peale metssead, kes lõhuvad aiad ära jne. Et kas tulevikus sigadele hakata aeda tegema? Mingid piirangud?

Udo Timm: Et piirangut seada ei saa. See on jahiseaduse küsimus, mitte looduskaitseaduse ja KKK küsimus. Kuna hoiuala kaitsekord ei reguleeri ega tee kitsendusi jahile, siis antud kontekstis on see üle-eestiline probleem.

Linda Einula: Kui on probleem, miks siis midagi ei lahendata?

Udo Timm: See on jahiseaduse küsimus.

Henry Laanemäe: Hoiuala kohta! Et seal võib ehitama hakata? Ühe konkreetse liigi hoidmiseks tuuakse tagant järele kõik niidud ja loopealsed ettekäändeks ja ei lasta inimest sinna ligi. Kas mingeid alternatiive mõeldi Natura alade moodustamisel? Et kui seda ala ei tule ja inimene saaks seal ehitada. 2/3 sellest alast on selline, et linnul pole kohta, kus seal maal olla. Tulevikus pole üldse kohta, kus olla. Euroopa pisike toetus ei pane inimesi seda ala hooldama. See on paljudel hingel.

Udo Timm: Antud küsimustele vastamise suunaks looduskaitseinimeste peale, kes olid konkreetsete alade moodustamise juures.

Naima Kukkur: Et kui tahaks maad harida, siis ainult väike traktor jne?

Uudo Timm: Antud kontekstis on Eestis positiivseid näiteid, näiteks Matsalus, kus nähti õigel ajal, et PLK olukorda tuleks jõuliselt toetada, k.a loomade ja masinate muretsemisega. Täna on laienenud mitmetele aladele. Ja minu teada ka Hiiumaal on neid loomi muretsetud, kes hooldavad neid PLK-sid. Kui selline huvi on, siis ka praegu on käimas Euroopa rahastuse projekt, mille käigus on võimalik karjate tegemiseks toetust saada. Sellest räägib Maie hiljem. Aga enne kui siia kari kohale tuua, on vaja selgeks saada, kas kellelgi on huvi nendega tegelda.

Henry Laanemäe: Peale Naturat keelati ära ehitus just rannikule, kus on läbi aegade külad olnud ja nii kaua, kui inimesed sinna ei tule, ei hakka seal ka keegi karjatama.

Uudo Timm: Minu arvates ei ole sel seost Naturaga, vaid ka teiste riigi seadustega.

Imre Kivi: Igasugune hoiuala tekitab bürokraatilised tõkestid.

Henry Laanemäe: probleemid hakkasid 1996. a. Seoses Tahkuna SKV-ga olid suured mullid ja ma ei ole ühtegi paadilautri kohta näinud, mere äärsed kohad on tõkestatud. Hakati keelama juba enne seda, kui Natura 2000 loodi. Poolteist aastat tagasi tõin Maiele hinnapakumise traktorile, millega saaks ära niita pilliroo. Siiani vastust ei ole.

Maie Jeaser: Lihtsalt niimoodi traktorit muretseda kellelegi ei saa.

Linda Einula: Üks asi. Kas selle tegevuskavaga tekib maaomanikul kohustus hakata seda täitma? Et kui mul on maatükk ja KKK on vastu võetud, kas ma pean oma jõuga need tööd ära tegema ja tagama selle, et tööd on tehtud?

Uudo Timm: Ei pea. See on eelkõige kaitse korraldaja ja Eesti riigi ülesanne, kes on võtnud kohustuse hoida Eesti riigi loodusväärtusi. Kui seda protsessi vaadata, siis iga Euroopa Liidu liikme asi on hoida loodusväärtusi. Ja iga kuue aasta tagant on ka raporteerimiskohustus, millises seisundis on loodusväärtused. Vastavalt sellele tuleb riigil oma tegevuse või tegevusetuse osas anda vastust ja hullemal juhul ka trahve maksta. Maaomanik, kui ta tahab, soovib ning on võimeline, siis selle jaoks ongi lisatoetused. Nii PLK peale kui ka Natura aladel olevate metsade hoiutoetused. See hirm, et teie maa peal on praegu märgitud roheline või kollane laik, ja keegi tuleb ütleb 6 aasta pärast, et teie olete süüdi, et teil ei ole seda väärtust enam säilinud jne. Näpuga näidata ei saa. See on riigi kohustus. (Uudo räägib ka toetustest.)

Henry Laanemäe: Selleks, et saada toetust, peab loomad muretsema. Ja seda käiakse kontrollimas ning makstakse trahvi, kui on hooldamata. Kohustus 5 aastat.

Uudo Timm: Kui maanimene mõtleb pikema perspektiivi kaupa: ma teen plaani, kasvatan loomi, karjatan seda ala, et miks ma ei võiks seda toetust peale saada, kui ma nagonii karjatan seda. Aga kui ma olen ühepäeva peremees, et täna karjatan, homme mitte, siis on hirm, et 5 aastat tuleb kohustust täita.

Henry Laanemäe: Et mis on alternatiivid? Kui ma seda ei võta, siis toimub võsastumine jne. Et mis siis saab? Millega riik garanteerib maaomanikule selle, et tema ka oma kohustust täidab? Tahaks näha peale tahvlite ka midagi! Et kas tänane KKK annab selle, et riik tagab ka selle, et peale infotahvli ka midagi tekib?

Uudo Timm: Meile teada olevalt ja looduskaitsejad saavad tõendada, et need vähesed, kes siin hooldavad, on ka toetust saanud.

Henry Laanemäe: Ma ei räägi toetusest üldse. Aga kui ei ole taotlejaid enam? Mis siis saab?

Uudo Timm: See läheb riigile palju maksma. Kui on tegemist eriti väärtuslike kohtatega - esmatähtsad, nii EU kui Eesti seisukohalt -, siis tellitakse ja tehakse need tööd ära. Tehakse võsa raiumised jm., vastavalt sellele, kui tõeliselt on esmatähtsad väärtused ohus.

Henry Laanemäe: Me teame hästi, et riigi finantspoliitikas selliseid ressursse ei ole. Et kui maaomanikuga kokkulepet ei ole, siis need väärtused kaovad.

Udo Timm: Keegi ei vaidlusta, et PLK hooldamiseks praegune ressurss on napp. Ja me ei näegi võimalust, et kõik need alad lähema 10 a jooksul karjatus suudaks katta. Mu isiklik arvamus, minul on isiklikult järgmise aasta suhtes väga kõhklevad arvamusel seoses tulevase reformiga. Minu kogemustel reformid on näidanud, et vähemalt 2 a on tagasimineku organisatsioonide ja alles siis hakkab edasi minema. Mina ei vaata järgmisele 2 aastale optimistlikult. Me ei saagi siin praegu illusioone luua, tuleb võimalikult palju ette näha, mis realselt toimuma hakkab.

Henry Laanemäe: Et loodame, et 2 a reformi kaela ei lähe. Et põhieesmärk jääb KKK vastuvõtmisel lahtiseks. Eeldatakse seda, mis toimub tegelikult, mitte paberipakikest. Kus on see lootus, et saaks toetust? Et raha on vähe, niit tõmmatakse pooleks?

Udo Timm: Olen hirmul, kui seda kõike hakatakse juhtima kontorilaua tagant. Mu isiklik kartus, et kui seda reformi mõistlikul moel mõjutada ei saa, siis...

Andrus Ilumets: ...tuleb talupoja mõistusega!

Henry Laanemäe süüdistab riiki oma maade lohakile jätmises ja avaldab arvamusel, et riik ja looduskaitse ei suuda üksteisega kokku leppida maade rentimises osas, mida renditud maadel võib teha ja mida mitte.

Arutatakse randa ehitamise teemat.

Henry Laanemäe: Inimene aetakse rannaniitudel välja ja neid inimesi asendavad metssead. Kui inimesele antakse võimalus rajada sinna oma kodu, siis tegelikult ta hoiaks seda piirkonda ise ka korras. Metssiga tahab võsas elada, mitte inimene! Eramaade omanikud võiksid rannikutele hakata kodusid rajama ja hooldaks seal.

Andrus Ilumets (randa ehitamise kohta): Kui laglesid inimene eemale ei peleta, siis peaks lubama inimesi sinna ehitada. Hiidlane ei ole inimene, kes ehitaks sinna kastmaju!

Udo Timm: Igat üksikut ehitusjuhtumit ei oska lahti mõtestada, et miks ühele või teisele positiivne või eitav vastus on. See on kohaliku KKT asi.

Arutelu jõuab välja hoiuala kraavideni.

Andrus Ilumets: See piirkond on minu jaoks olulise tähtsusega. Suur osa kraavitustest läheb sellele alale. Kui inimestel puudub huvi see uks lahti teha... See ala on seal liigniiske. See teema on laiapõhjalisem, mitte ainult konkreetse alaga seotud.

Udo Timm: Kui läheme veeteema juurde, siis jäänukjärvede, nende veerežiimide puhul, nende elupaikade kaitse ja säilimine sõltub otseselt veerežiimist. Ta oleks hea linnupesitsusala, aga linnupesitsusperioodi lõpuks on ta tühjaks jooksnud ja linnupojad lähevad kähriku ja rebase pintslisse. KKK-sse tuleb sisse samade laaside veerežiimiga seotud teema. Tähtis on veerežiimi läbivaatamine ja et vesi sealt kohe ära ei jookseks.

Linda Einula: Kas maa tõuseb?

Udo Timm: Jah tõuseb

Henry Laanemäe: (Vaatab seinal olevat kaarti) Seal, kus mina olen oma lambaid karjatanud, miks selle ala peal on punane värv. Et uued keelud peale või?

Udo Timm: See punane värv tähistab hooldatud ala, kui see Teid häirib, paneme Teile siia uue värvi peale. (Ala muudetakse roheliseks).

Andres Kukkur: Aga terve ala peale ei saa hooldustoetust, siin on ainult väiksed tükid?

Maie Jeesser: Et teada oleks, siis on metsatoetus Natura aladel ette nähtud.

Andres Kukkur: Et tagant järele tuleb see välja, et hea oleks, kui teatakse ka sellest.

Udo Timm: Et kui metsatoetusest rääkida, siis Erametsakeskuse kaudu see pidi käima ja kuidas nad oma asjaajamisega hiljaks jäid... Et analüüsi tahame järgmine aasta teha.

Andres Kukkur: Kas see oli Eesti riigi või Euroopa toetus.

Udo Timm: Jah, Euroopa toetus. Ei tea, kas see on puhtalt euroraha või ka Eesti riik toetab. Ei oska öelda, palju on potentsiaalselt võimalik saada.

Andres Kukkur: Üks põhjus, miks seda ei küsitud. On see, et ei teata, kus suunas läheb Eesti looduskaitse. Siis ei ole targem võtta ka seda toetust.

Udo Timm: See ei ole üldse looduskaitse reformiga seotud, see raha tuleb läbi PRIA. Looduskaitse süsteem annab ainult need alad, mis on Natura alade piires toetuskõlblikud alad.

Aivo Nappir: Võtame toetust ja pannakse ühel päeval uks kinni!

Andrus Ilumets: Minu hinnang on, et need ajad on mööda läinud, et raiumise tagajärjel tekiks püsiv või looduslik mets. Sisuliselt on metsad käest läinud!

Udo Timm: Siit kerkib hea ettepanek, et neid vagukultuure tuleks kiiresti majandama hakata.

Henry Laanemäe: Teine hea ettepanek, et inimesed rannaaladele tagasi lasta.

Udo Timm: Loomulikult on, et iga normaalse mõistusega inimene ei roni jalgupidi vette endale maja ehitama.

Imre Kivi: Kas hoiuala seab merel ka piirangud? Ja merele pääsu osas?

Udo Timm: Merel piiranguid ei teki.

Maie Jeesser: Üldplaneeringus on paigas, kus on paadisillad.

Henry Laanemäe: Kas teed ehitada võib või ei? Ja autoga sõita? Kas tee-ehitusteks on mingit raha ette nähtud?

Udo Timm: Struktuurifondide eraldis tuleb lähiaastatel, mis on heaks kiidetud. Seal sees oli ka PLK hoolduseks vajalike truupide, sildade ehitused ja teede ehitused, et masinatega juurde pääseda.

Maie Jeesser: Ühel korral on loomade äraveoks saadud abi. Sest loomaveo auto ei mahtunud tulema vanu teid pidi.

Naima Kukkur: Aga see läks taluõue!

Maie Jeesser: Ado Alliksoo kirjutas ise projektitaotluse ja sai selle toetuse.

Jaanus Valk: Meil kõik kartulipõllud on loodusväärtused.

Udo Timm: Ma selgitasin teile püsivalt asustatud elupaiga ja püsiva elupaiga vahel. Antud juhul on piiride kulgemine kinnistu piiride, teede-omadega määratud.

Henry Laanemäe: Ma ei tahtnud üldse kapsast rääkida. Kui mina tulen ja tahan teie maa peal midagi teha, siis me lepime selles kokku. Kui Natura moodustati, siis küsiti. Olin nõus sellega, kui võin teha majandustegevust ja muud minu käest ei küsitud. Aga nemad tulevad minu maa peale ja ütlevad, et me hakkame nüüd seda kaitsma.

Uudo Timm: Milliseid piiranguid on Teile tekitatud?

Henry Laanemäe: Minu piirangud hakkasid siis, kui kaldakaitset jm ala ei olnud kehtestatud.

Uudo Timm: See on teine teema. See ei ole seotud absoluutselt loodus- ja linnualaga. Need ei kehtesta piiranguid. Kehtivad hoiualad jm kehtestavad.

Henry Laanemäe: Ma räägin, kui seal ei olnud Naturat.

Uudo Timm: Siis ei piiratud teie tegevust Naturaga seoses, vaid EV seadustega. Neid termineid on loodud bürokraatlikult liiga palju.

Henry Laanemäe: Mis on põhjuseks, sama ranna ja kaldakaitse seadus. Siit vallast läks taotlus ranna ja kaldakaitse osaline vähendamine, käis ministeeriumis ära kiri. KKT-s käis ära, kes ei vähendanud ja ministeeriumist tuli ka teade, et ei vähenda. See on üks põhjus et selline olukord on tekkinud. Me otsime ressursi, kes karjatab.

Johan Kähi: Me arutame kehtivate seaduste valguses. Kas meie hulgas on kedagi, kes on huvitatud praeguste seaduste huvides hooldama alasid?

Andres Kukkur: Olen huvitatud, kui saan sinna maja ehitada!

Uudo Timm: Ega seadus ei keela hoiualal ehitustegevust. Tuleb säilitada väärtused, mille kaitseks hoiuala on moodustatud.

Andres Kukkur: Mis kasvab antud kohtades? Mis taimed?

Uudo Timm: Käpalised.

Henry Laanemäe: Miks looduskaitse ja KKT ei istu maha, et arutada, miks saab sinna ehitada ja miks mitte? Ministrid otsustavad.

Arutatakse ehitamist merele lähemale kui 200 m.

Jaanus Valk: Tegelikult on viimastel aegadel nii, et kohalik KKT annab positiivse vastuse aga minister ütleb „ei“. Ma ei ole näinud ühtegi maatehingut, kus käpalisi peal ei ole.

Uudo Timm: Ma ei usu ka, et käopõlle ja kahelehise käokeelee puhul on keelatud Hiiumaal ehitada.

Henry Laanemäe: Kas riik toetaks ehitusloa andmist ja vastu saaks tsooni korrasoleku?

Uudo Timm: Praeguse praktika juures ei ütle ma praegu, et oleks notariaalseid leppeid.

Henry Laanemäe: Et uue reformi kohaselt võiks ju midagi muuta?

Uudo Timm: Praeguse reformi kohaselt tuleb see ülevalt alla, mitte alt üles.

Johan Kähi: Kas meil on ettepanekuid praeguse arutelu kohta?

Naima Kukkur: Mina oma maa osas olen saanud väga ilusa rannaääre, kuna olen oma maa rendile andnud. Ei olda nõus neid maid välja rentima, kuidas saada kokkulepet nendega, kes ei ela Hiiumaal kohapeal. Raske on kokkulepet saada. Iga inimene ju loomi ei kasvata.

Uudo Timm: See on ka üks selle koosoleku mõte! Kui palju on potentsiaale üldse?

Mitmed rahva seast: Potentsiaal on praegust käes.

Kaie Hlusova räägib toetustest, hooldamistest, prioriteetidest jne.

Maie Jeesser räägib Life'i projektist, Laguunide projektist, mis on pandud nelja riigi ja Eestis nelja ala peale. Räägib summadest, mis on töödeks ette nähtud.

Johan Kähi: Kuhu me välja jõudsime?

Henry Laanemäe: Kas Eesti riik on pidanud maksma trahvi hooldamise eest?

Udo Timm: Veel mitte.

Henry Laanemäe: Et kui palju on inimestega kaetud, kes hooldavad alasid? Kui ei ole enamik sellest alast hooldatud, siis trahv on sisse kodeeritud?

Udo Timm: Kollane ja roheline ala ei ole ühtlase väärtusega. On mosaiiksus, väärtuslikumad ja vähemväärtuslikumad alad. Kui ressursse napib, tuleks suunata sinna, kus juba hooldamine toimub. Ja üleval pool on väiksem ala ja rohkem hukas alasid. Tuleb teha kohesed korrektiivid, kuhu üldse suunata. Ja kui need alad on hästi hooldatud, siis trahvi ei tule, sest need konkreetsed elupaigatüübid on alles.

Aili Küttim: Kas hoiuala peab nii suur olema, kui me ei suuda seda ära hooldada?

Udo Timm: Kui vaatame looduse funktsioneerimist tervikuna, siis me tahame seda, et see laiemas mõttes säiliks, mitte väiksemates piirides ja sureb välja.

Ostueesõiguse arutamine.

Lõpp kell 17.25.

PROTOKOLL

Kärdla Leigri väljak 5; 04.08.2020. a

02.09.2020 nr 7-2/20/14767

Algus kell 14.00, lõpp kell 16.30

Juhatas: Andres Miller (KeA)

Protokollis: Nele Saluveer (KeA)

Võtsid osa: Andrus Ilumets (maaomanik), Henry Laanemäe (maaomanik), Dan Lukas (Muinsuskaitseamet), Hans Ojatamm (maaomanik), Reelika Ojatamm (maaomanik)

PÄEVAKORD

Kõrgessaare-Mudaste hoiuala kaitsekorralduskava eelnõu tutvustamine

KUULATI

A. Miller tutvustab lühidalt kaitsekorralduskava (edaspidi KKK) ülesehitust ja sisu.

H. Laanemäe: ala on juba Natura ala, miks on veel ühte uut ala vaja?

Keskkonnaamet (KeA) selgitab, et uut ala ei võeta kaitse alla, ja et KKK ei ole õigustloov dokument ning ei sea täiendavaid piiranguid maaomanikele.

A. Ilumets: hoiuala taotluslikud eesmärgid on poollooduslikud kooslused, mis on tekkinud inimese koostoimel. Kust läheb piir looduse ja inimese vahel? Kavas on puudu inimene, pole käsitatud inimese traditsioonilist elulaadi. Seda ei arvestata ega ei soodustata kavaga. Teen ettepaneku, et kava võiks käsitleda ka inimtegevust.

KeA selgitab kava eesmärgid ja seda, mil moel saab kavas käsitleda inimtegevust. Selgitab, et inimtegevus on vajalik poollooduslike koosluste säilimisel ja kava toetab sellist inimtegevust, mis on vajalik nt poollooduslike koosluste säilimiseks. Hoiualal saab lubada ainult sellist inimtegevust, mis ala loodusväärtusi ei kahjusta.

H. Laanemäe: selleks et saada soovitud (määruses nõutud) karjatamise tulemus, tekib ülekarjatamine. Mis omakorda toob kaasa eutrofeerumise ja laiside halva seisnudi.

A. Ilumets: selleks et poollooduslikud kooslused saaksid hooldatud, on vaja motivatsiooni.

H. Laanemäe ja A. Ilumets: kava peaks arvestama planeeringutega. Kavaga tõmmatakse kriips peale varasemalt planeeritud ja soovitud tegevusele.

KeA selgitab, millistel tingimustel on võimalik alal arendustegevus. Seal, kus leiduvad loodusväärtused (nt on inventeeritud elupaigatüübid), seal ei saa ehitustegevust lubada. Hoiuala kaitsekord ütleb, et alal ei saa lubada tegevusi, mis kahjustavad ala kaitse-eesmärgiks olevaid väärtusi. On kooslusi, mis säilivad ainult läbi loodusliku protsessi, osad kooslused säilivad aga ainult inimese kaasabil, nt poollooduslikud kooslused, kuid ka seal saab lubada ainult tegevusi, mis toetavad poollooduslike koosluste säilimist ja taastamist. Muud inimtegevust saab KeA kaaluda ainult alal, kus kooslusi ega liikide elupaiku teadaolevalt pole ja tegevus loodusväärtusi ei kahjusta.

A. Ilumets: külastuskorralduse osas tuleb maaomanikega teha koostööd. Loodusväärtusi tekib juurde sellevõrra, kuidas neid taastatakse, aga kohalikel võiks olla privileeg olla osaline. Kavas võiks olla kajastatud ka inimtegevuse jälg. Ühisosa võiks olla sisse kirjutatud – et kohalikud on kaasatud piirkonna arengusse. Külastajate teema võiks olla detailsemalt lahti kirjutatud – kuhu neid suunata, kuhu mitte. Siduda kogu ala inimkeskkonnaga.

A. Ilumets: telkimine mahedal kujul - miks ei võiks olla lubatud?

KeA: telkimine on hoiualal lubatud.

R. Ojatamm: enne ei olnud (Heinamaasääre) teed KKK-ga plaanis renoveerida, nüüd on. Kas see eeldab, et kõik piirnevad maaomanikud on kohustatud seda teed hooldama?

Teised maaomanikud: ei ole.

Tahetakse, et kavasse oleks sisse kirjutatud koostöö maaomanikega ning infrastruktuuri, puhkeobjektide arendamine ja et arvestatakse kehtivate detail- ja üldplaneeringutega.

KeA: seda, et koostöö maaomanikega on vajalik, seda saab kavaga rõhutada.

A. Miller tutvustab ettepanekut moodustada Kõrgessaare-Mudaste hoiualast ja piirnevast Kõrgessaare looduskaitseala Kõrgessaare sihtkaitsevööndist Kõrgessaare-Mudaste kaitseala.

OTSUSTATI

KeA täiendab KKK-d ja rõhutab koostöö olulisust maaomanikega.

(allkirjastatud digitaalselt)

Andres Miller

koosoleku juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)

Nele Saluveer

koosoleku protokollija

Koosolekul (04.08.2020. a) esitati kirjalikult kaks ettepanekut. Ühe esitas Andrus Ilumets koosolekult puuduva Ruudi Kasserri eest ja teise esitas Henry Laanemäe. Mõlemad ettepanekud loeti koosolekul ette. Ettepanekud on avalikud ja leitavad internetis Keskkonnaameti avalikus

dokumendiregistris, vastavalt <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=391bcd11-dc0e-4a60-8a68-6d464df333e7>
ja <https://adr.envir.ee/et/document.html?id=6ecc5af1-fa20-4958-a49f-75eda09adb51>.

LISA 6. FOTOD

(Autor Andres Miller)

Foto 1. Armijõe suubumine Kõõnaauku 2016. a.

Foto 2. Vesiroosid Kõõnaaugus 2016. a.

Foto 3. Rannaniit hoiuala läänepiiril 2016. a.

Foto 4. Hoiuala infostend väljaspool hoiuala Ninametsa tee alguses 2016. a.

Foto 5. Maimännik 2017. a.

Foto 6. Kootsaare järv 2019. a.

Foto 7. Kootsaare ots (Suursäär) 2019. a.

Foto 8. Invasiivne võõrliik kurdlehine roos Kootsaare looderannikul 2019. a.

Foto 9. Lauter Kootsaare põhjakirderannikul 2019. a.

Foto 10. Muinsuskaitsealune kivilabürint Kootsaarel 2019. a.

Foto 11. Mudaste lauter 2019. a.

Foto 12. Taastatud puiskarjamaa Suurholmil 2019. a.

Foto 13. Vetepäästestend hoiuala kirdeosas Mangu rannas 2019. a.

Foto 14. Heinamaasääre tee 2020. a.

Foto 15. Allikalaht 2020. a.

Foto 16. Mailaht 2020. a.